

Lördagen den 19 April.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Uti ett till Herr Talmannen ankommet och nu uppläst telegram af gårdagen hade Herr *P. Staaff*, som med begagnande af honom beviljad ledighet från riksdagsgöromålen nu vistades i sin hemort Hudiksvall, framställt anhållan, att berörda ledighet, hvilken ginge till ända med morgondagen, måtte varda förlängd med åtta dagar, inom hvilken tids förlopp ångbåtsförbindelsen mellan nämnde stad och Stockholm förmodades kunna taga sin början.

Herr Staaffs sålunda framförda begäran blef af Kammaren bifallen.

§ 2.

Justerades protokollet för den 12 innevarande månad.

§ 3.

Herr Talmannen tillkännagaf, att Herr *Brolin*, enligt till Kammaren insändt läkarebetyg, vore af sjukdom tills vidare förhindrad att deltaga i Riksdagens förhandlingar.

§ 4.

Föredrogs ånyo och hänvisades till Stats-Utskottet Kongl. Maj:ts till Riksdagen aflåtna nådiga proposition, angående anslag till bestridande af kostnader, förenade med emottagandet och ordnandet af framlidne Hans Maj:t Konung Carl XV:s till svenska staten testamenterade konstsamlingar m. m. och till inlösen af Hans efterlemnade boksamling.

§ 5.

Efter föredragning af Stats-Utskottets memorial N:o 61, om anvisande af de i Regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor, blef detta memorial, på begäran, för andra gången bordlagdt.

§ 6.

Till afgörande förekom Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets betänkande No 1, angående antagandet af en för Sverige, Norge och Danmark afslutad myntkonvention samt dermed sammanhängande lagar.

Efter uppläsning af *Utskottets första hemställan* (sid. 24) om antagande af den utaf Kongl. Maj:t med Norge och Danmark afslutade myntkonventionen, och sedan Kammaren, på framställning af Herr Talmannen, beslutit, att den öfverläggning, som af denna hemställan kunde förordas, skulle omfatta nämnda konvention i dess helhet, begärdes ordet af

Herr Key, som anförde: Då jag nu går att yttra några betänkligheter mot här föreliggande utlåtande, torde jag få förutskicka den förklaringen, att få ledamöter om ens någon i denna Kammare äro äldre och varmare anhängare af skandinavismens idé än jag, och jag ber såsom bevis härpå, att få nämna en sak, som troligen numera af mig ensam är ihågkommen, att jag redan för 25 år sedan i skrift offentligen förordade ett gemensamt mynt-, mått-, mål- och vigtsystem för de tre nordiska rikena. Jag bör således icke skäligen misstänkas för någon afvoghet mot frågan ur skandinavisk synpunkt, och därför gälla mina betänkligheter icke heller *saken*, utan *sättet*.

Att vi böra antaga guldmyntfot är också alldeles gifvet, men huruvida vi icke borde vid införandet deraf ansluta oss till ett större myntsamfund, om jag så får säga, än den föga talrika skandinaviska nationen ensam kan utgöra, kunde väl i första hand ifrågasättas. Då emellertid de sednaste årens stora politiska händelser gjort möjligheten af en sådan anslutnings förverkligande vida mer aflägsen än den för några få år sedan syntes vara, vill jag för min del icke hålla mig vid *den* sidan af saken. Således, jag upprepar det, gälla mina betänkligheter icke saken, utan sättet.

För det första kan jag då icke neka, att det förefaller mig något eget, att vi skola hafva ett *myntsystem* utan någon egentlig *myntenhet*; vi skola få ett myntstycke å 20 kronor, ett annat å 10 kronor, med sinsemellan olika beräknad slagskatt. Enligt 12:te artikeln myntkonventionen skall nemligen "i alla tre rikena beredas tillfälle för hvar och en att erhålla hufvudmynt utmyntade för inlemnadt guld emot erläggande för 20-kronestycket af $\frac{1}{4}$ procent och för 10-kronestycket af $\frac{1}{4}$ procent af det utmyntade beloppets värde"; detta gör för den förra myntsorten $2\frac{1}{2}$, för den andra $3\frac{1}{2}$ per mille. För karolinen har utmyntningsavgiften varit bestämd till endast 2 per mille, med uttryckligt tillkännagifvande att man icke afsåg att göra någon behållning på utmyntningen. Nu höjer man avgiften till respektive $2\frac{1}{2}$ å $3\frac{1}{2}$ per mille, och ändock säger man vidare i samma 12:te artikel: "för öfrigt erlägges ingen slagskatt". Klart är väl, oaktadt uttrycket "ingen slagskatt", att höjningen, äfven utan afseende på den olika proportionen de båda myntstyckena emellan, innebär en förtjenst för staten, men sådant tror jag icke vara ändamålsenligt. Dessutom, genom att *höja* slagskatten *minskar* man utmyntningen, och följakt-

ligen äfven cirkulationen af guldmynt och främjar i stället sedelcirkulationen.

Vidare finner jag betänkligheter vid en annan sak. När man gör liqvid i guldackor, och det bör ju kunna tänkas framdeles, så får den som mottager liqviden ett tillägg för betäckande af slagskatten, men då det icke finnes någon myntenhet, säger han att han ämnar utmynta tiokronstycken och får då $3\frac{1}{2}$ per mille, men låter sedan utmynta tjugo-kronstycken, som han får utmyntade för $2\frac{1}{2}$ per mille, och vinner alltså $\frac{1}{10}$ per mille.

Jag vet mycket väl, att jag här står och talar för en förlorad sak, men det skall icke hindra mig från att göra hvad jag anser vara min skyldighet, och framtiden må sedan visa hvem som haft rätt. Hvad är väl förnämsta anledningen till att detta förslag väckt så mycket sympatier? Jo, utan tvifvel det trassel och de olägenheter man i gränsprovinserna haft af det danska skiljemyntet, hvilka olägenheter man hoppas skola afhjelpas genom myntkonventionen, hvarföre ock många, som annars skulle tvekat, nu fogat sig i att bifalla densamma. Med anledning häraf skall jag först be att, hvad bestämmelsen om *gemensamt* skiljemynt beträffar, få återropa en ausedd auktoritet, Statsrådet Professor Broch i Norge, som i sin förtjenstfulla broschyr "Særligt Votum i Myntsagen" uttalar sig på följande sätt:

"Mine Tvivl om Hensigtsmessigheden af at give Skillemynnten en international Karakter er særlig blevne bestyrkede ved hvad jeg i høst har seet i Frankrig og Belgien af Oversvømmelse af italiensk Skillemynt, og ved hvad jeg sammesteds har hørt og senere seet fremstillet af de mest sagkyndige Personer i den afvigte Sommer udkomme Enquête sur la question monetaire."

Jag vill icke upptaga Herrarnes tid med att uppläsa den ganska vidlyftiga fortsättningen af resonnementet, men af det anförda finna Herrarne tillräckligt, att Broch anser skiljemynten *icke* böra ingå uti en *international* myntkonvention.

Lemnar man nu äfven denna åsigt å sido, så förekommer det i alla fall ganska eget att, då allt vårt silfverskiljemynt hittills varit legeradt med 25 procent koppar, en del af det nya skall legeras med 20 procent, en annan del med 40 procent och en tredje med 60 procent. Det blir således på det hela taget ett sämre silfvermynt man inför i stället för det bättre, som förut finnes. Enligt latinska myntkonventionen utgör lagringen endast $16\frac{1}{2}$ procent och i Nord-Amerikas Förenta stater utgör den 10 procent, om jag icke bedrager mig. Således skola vi gå längre än andra nationer i detta hänseende.

En annan olägenhet af konventionen torde uppstå på grund af bestämmelsen i femte artikeln, enligt hvilken Danmark och Norge skola hafva rätt att prägla 40-örestycken och få dem med tvångskurs gående hos oss. Nu säger man måhända att detta ingenting betyder, ty vi kunna skicka enahanda myntsort till dem. Nej, mine Herrar! det kunna vi icke, ty den konventionen bifogade myntlagens 6:te § visar, att nämnda myntsort är *för oss utesluten*. Således kommer i gränsprovinserna dylikt danskt och norskt skiljemynt att gå fritt och obehindradt med sin tvångskurs, och huruvida *detta* kan vara fördelaktigt för oss lemna jag åt större

financierier än jag är att bedöma, men jag kan icke underlåta att uttala mina betänkligheter mot att sålunda lemna brödrafolken större fördelar än man sjelf vill åtnjuta.

Äfven en annan betänklighet har jag med afseende på skiljemyntet. Hvad har man vidtagit för åtgärder att *befria sig* från närmaste anledningen å vår sida att önska denna konvention, jag menar det hos oss nu cirkulerande främmande skiljemyntet? Å pag. 21 i betänkandet står alldeles tydligt nederst å sidan: "I hänseende till frågan om skiljemyntet och särskildt vårt förhållande till grannländernas skiljemynt, anser Utskottet sig vidare böra isynnerhet lägga vikt derå, att hvad i konventionen är stadgad om norskt och danskt mynts egenskap af betalningsmedel i vårt land — *alldeles icke* (kursiveringen af Utskottet sjelft) gäller det nuvarande eller efter nu gällande myntlagar präglade danska och norska myntet." Konventionen bereder oss således "alldeles icke" någon utväg att *blifva qvitt* det gamla danska och norska skiljemyntet. Nu har jag hört den invändningen göras, att i 16:de art. mom. 4 stadgas, "att de hittills använda silfver-, koppar- och bronsmynt skola hafva upphört att vara lagligt betalningsmedel i vederbörande riken, silfvermynt af $\frac{1}{2}$ dels speciedalers värde eller deröfver före utgången af år 1878, och de öfriga mynten före utgången af 1881". Ja, att det gamla danska skiljemyntet icke i Danmark är lagligt betalningsmedel efter den tiden, eller det norska icke längre blir det i Norge, är en omständighet, som alldeles icke förbättrar den massa sådana skiljemynt vi antagligen då äfven hafva kvar här i landet, när konventionen icke tillika stadgat huru, när och hvar "vederbörande stat" skall vara skyldig att återtaga desamma. Således kommer man att hafva dessa gamla mynt kvar här i landet; och när man vet, huruledes i dagliga lifvet man ännu får se hundraårigt mynt som går i kurs, eller huruledes sedlar, som man längesedan trott vara försvunna, ännu alltjemt presenteras till inlösning i våra banker, hvilket kommer sig dels af den stora spridningen, dels deraf, att en del skrinlägges, så ligger nära till hands att antaga, det samma förhållande skall inträffa med de nämnda danska och norska mynten.

Den latinska myntkonventionen, som gäller mellan Belgien, Schweiz, Frankrike och Italien m. fl. länder stadgar, att de respektive länderna icke få utpräglä skiljemynt till högre belopp än som motsvarar 6 francs å hvarje innevånare. Här har man icke gjort något sådant förbehåll. Danmark kan få präglä huru mycket det behagar och skicka på oss samt förtjena derpå, utan att något korrektiv deremot finnes stadgad. Till och med oaktadt nämnda försigtighetsmått visar det sig, såsom Statsrådet Broch i sin förut nämnda broschyr säger, att Frankrike är öfversvämnadt af italienskt skiljemynt, och, när så är der, hemställer jag till Herrarne huru det skall blifva hos oss, då intet stadgande i den vägen finnes.

I utskottsbetänkandet har blifvit påpekadt, att riksdaler och krona är detsamma, och att man således icke behöfver hafva mycket besvär till följd af förändringen. Men om så är, så frågar jag hvarföre utbyter man det gamla namnet mot ett nytt? För oss, den ojemförligt största nationen af de tre, hade det varit bättre om benämningen riksdaler bibehållits, så mycket mer som Herrarne kunna vara öfvertygade att under hela den tid, konventionen gäller, komma de gamla riksmyntssedlarne att

fortfarande cirkulera bland vår allmänhet, och då skall tillvaron af tvänne olika myntbenämningar ingifva denna allmänhet diverse funderingar, ty den är verkligen så enfaldig, att om man säger till den: "en krona gäller lika mycket som en riksdaler", så frågar den: "hvarföre hafva de då icke samma benämning?" Enligt folkets uppfattning ligger det intet sundt förnuft i att hafva olika benämningar å mynt af en och samma valör.

Vidare har jag betänkligheter med afseende på alla dessa obligationer och skuldförbindelser, som dels svenska staten har till utlandet, dels svenska jordbrukare till hypoteksföreningarne till ett belopp af minst 200 millioner. Jag tror man borde se litet mera på dessa icke obetydliga förhållanden, och icke lagstifta ensamt till kreditörernas fördel, utan äfven något till debitorernas. "Det är fullkomligt sannt", säger Utskottet på slutet af 11:te sidan, "att Riksbankens nuvarande silfverförråd, omkring 16 millioner R:dr R:mt, under tiden Januari 1872—Januari 1873 förlorat omkring 2 procent af sitt värde i guld, och att ett ytterligare fall i silfrets pris ännu skulle med en eller annan procent kunna öka denna förlust". Om nu silfret fortfarande faller, såsom Utskottet uppgifver, hemställer jag om Sveriges jordbrukare, utan att betänka sig två gånger, böra ingå på en så beskaffad konvertering, hvarigenom dessa förbindelser, utgifna å silfver, komma att blifva betydligt fördyrade för gäldenären, då denne skall inlösa dem efter guldmyntfoten, ty 2 procent på 200 millioner göra dock icke mindre än 4 millioner. Jag tror visserligen, jag upprepar det, att man icke bör se ensamt gäldenären till godo, men lika litet tror jag att man bör se endast på borgenärens bästa, utan rättast vore väl att "ställa kyrkan midt i byn", som ordspråket lyder, hvilket här icke alls blifvit gjordt.

Jag har nu sökt framhålla hvad jag anser vara de stora olägenheterna af den föreslagna reformen. Mången skall deremot i dag komma att försvara Utskottets betänkande och anfalla mig, derpå är jag beredd. Jag upprepar hvad jag yttrat förut, det är en förlorad sak jag strider för; denna reform har blifvit så bra och så bredt förspänd, att nog går den igenom med pukor och trumpeter, men frågan är så viktig och så *djupt* ingripande i hela vårt finansiella och industriella lif, att vissheten om att öfverflyglas icke skall hindra mig från att hafva uttalat åtminstone ett varningsord.

Innan jag slutar kan jag icke undgå att tillägga ännu en sak. Antingen faller silfret, eller också faller det icke. Faller det, så göra obligationsutgifvarne ovilkorligen en stor förlust på reformen, likasom ock innehafvarne af det nu cirkulerande danska silfvermyntet. Faller silfret deremot icke, så vet jag verkligen ej hvarföre vi skulle brådska så ofantligt med konventionen, och hvarföre vi icke kunna med lugn uppskjuta reformen tills vi verkligen hunnit genomtänka saken. Att för en tid af tio år binda oss vid en konvention, som bevisligen och uppenbarligen har så stora brister som denna, tror jag vara ganska vådligt. Men då jag, som sagdt, icke vill motsätta mig sjelfva saken utan blott sättet, så hemställer jag, om det icke åtminstone vore skäl anmoda Utskottet att taga frågan under förnyad behandling och då möjligen rätta hvad som kan finnas behöfva rättelse, samt sedan framlägga förslaget behörigen om-

arbetadt. Häremot torde man säga, att vi icke kunna *ändra* konventionen med Danmark, utan antingen antaga den hel och hållen eller också förkasta densamma; men jag tror icke vi stå i ett sådant förhållande till Danmark, att detta, om vi ville göra några jemkningar, skulle säga: "allt eller intet", utan att det ganska väl torde låta tala vid sig. Om vi då skulle säga: "med de och de ändringarne vilja vi antaga konventionen", så blefve det sedan Danmarks sak att säga om det ville på dessa villkor vara med om densamma eller icke. Men att vi just nu skulle vara tvungne att bums säga ja och amen till hvarje jota i konventionen, såsom den nu föreligger, det tror jag icke.

På dessa grunder och i öfvertygelse att mitt förslag förtjenar att behjertas, anhåller jag vördsamt om proposition å återremiss af betänkandet.

Herr Boman:

I Herr Bomans yttrande instämde Herr *Granlund*.

Herr Nils Larson: Om jag hade råkat gifva mig litet mera tålmod från början att afhöra förste talarens yttrande till slut, innan jag begärt ordet, är det mycket sannolikt att jag icke kommit att besvara Kammaren med något yttrande i denna fråga, enär jag sedermera fann att jag icke hade synnerligen mycket att besvara. Men då jag på förhand visste att denne talare var mycket emot föreliggande förslag, antog jag såsom lika omöjligt att han skulle kunna för sin motståndsmening hafva att anföras skäl och grunder, som åtminstone kunde hafva skenet af att vara verkliga grunder, och det var denna föreställning som gaf mig anledning att då genast begära ordet, för att i min mån upptaga hans invändningar till besvarande. Emellertid, sedan jag nu en gång begärt ordet, skall jag be att i korthet få yttra något i anledning af nämnde talares anmärkningar. Jag anser mig dervid icke behöfva afgifva någon förklaring om mina vare sig sympatier eller antipatier för den skandinaviska idéen, enär jag föreställer mig, att jag i allt fall skall blifva ansedd för att helt enkelt och rätt fram säga hvad jag menar, äfven om det icke skulle komma att stå i öfverensstämmelse med den enes eller andres politiska tänkesätt med afseende på skandinavismen.

Jag gläder mig öfver, att den ärade talaren redan från början förklarade, dels att han visste med sig att han uppträdde för en förlorad sak, dels också att han icke vände sig mot det hufvudsakliga af förslaget, utan endast mot det oriktiga sätt, hvarpå konventionen enligt hans förmenande hade blifvit afslutad. Hvad beträffar det förra, eller erkännandet att han uppträdde för en förlorad sak, så innebar detta på samma gång ett erkännande att han uppträdde till försvar för en sak, som han sjelf ansåg icke vara synnerligen hållbar.

Han vände sig först mot den i konventionen bestämda afgift, som hvarje enskild inlemnare af guld till myntning skulle erlägga, och om jag ytterligare hörde rätt, så ansåg han afgiften vara för högt satt. Jag må

öppet bekänna att jag icke har tillräcklig kännedom om hvad den verkliga kostnaden för utmyntning af guld belöper sig till, för att på egen erfarenhet stödja något omdöme, huruvida den bestämda myntningskostnadsafgiften är för hög eller för låg, utan vill jag i detta hänseende endast erinra att frågan varit ganska omständligt behandlad, nemligen först af den förleden sommar i Köpenhamn samlade myntkommissionen, mot hvars förslag i ämnet anmärkningar dock af Statskontoret gjordes med den påföljd, att ändring vidtogs innan konventionen afslutades. Jag tror derföre att denna sak blifvit så grundligt pröfvad som behöfligt varit, och att man kommit till ett resultat som åtminstone icke särdeles mycket kan afvika från hvad som är det riktiga och rätta. Emellertid kunde jag icke finna att den värde talaren anförde något skäl för sin åsigt, att myntningskostnadsafgiften skulle behöfva anses för högt tilltagen, och således har jag deraf ytterligare anledning att anse den ganska lämpligt satt.

Talaren fästade sig sedan och, som det tycktes, hufvudsakligen vid att man i konventionen äfven upptagit bestämmelser angående skiljemyntet, samt anförde hurusom norska Statsrådet Professor Broch skulle i en broschyr hafva yttrat, att det icke vore riktigt i en myntkonvention inbegripa öfverenskommelser angående skiljemyntet. Öppet får jag bekänna att jag icke läst denna broschyr, ehuru jag hört den mycket omtalas och äfven sett densamma omnämnd i skrift. Hade jag läst den, så är det möjligt, att de skäl Professor Broch deri anfört till stöd för sin mening, skulle hafva synts mig vara af beskaffenhet att kunna inverka äfven på min åsigt i saken; men som jag nu icke läst den, så är det klart att jag icke heller kunnat taga något intryck af dess innehåll. När dessutom den förste talaren, som åberopade Professor Brochs auktoritet, icke vårdade sig om att anföra hans skäl, har jag icke heller af detta åberopande funnit mig på något sätt rubbad i min mening, att det kan vara godt hafva gemensamma bestämmelser icke endast om hufvudmyntet utan jemväl om skiljemyntet intagna i konventionen.

Hvad anmärkningen om eller mot den föreslagna legeringen af skiljemyntet beträffar, får jag säga detsamma som jag sagt i fråga om myntkostnadsafgiften, att nemligen saken är mycket omständligt afhandlad dels af myntkommissionen, dels af Statskontoret, dels slutligen vid konventionens afslutande, hvarvid Statskontorets anmärkningar tyckas hafva blifvit behörigen tagna i öfvervägande. Jag lugnar mig således äfven här vid lag och anser, att man kommit det rätta så nära man möjligen kunnat, sedan så olika meningar varit föremål för pröfning.

Vidare yttrade sig talaren om 40-öresstyckena och sade, att det skulle ligga något oriktigt uti att, när konventionen medgifver Danmark och Norge rätt att prägla dessa myntstycken och skicka dem på oss med tvångskurs, vi icke förbehållit oss samma rätt tillbaka. Jag ber då få fästa talarens uppmärksamhet derpå, att han härvid gick något ifrån ämnet, enär han åberopade en föreslagen bestämmelse i det ännu icke föredragna förslaget till lag om rikets mynt, der, såsom sannt är, intet förekommer om att äfven vi skola prägla 40-öresstycken. Tills vidare hafva vi dock endast att göra med konventionen, och om den värde talaren behagar titta närmare på femte artikelen, så heter det der, att "af silfvermynt kunna utmyntas nedanstående stycken", och sedan uppräknas

bland andra äfven 40-öresstycket; men i hela konventionen finnes icke något undantagsstadgande, som skulle hindra Sverige att prägla denna myntsort, om det funne sådant vara för sig fördelaktigt. Det beror således helt och hållet på oss sjelfva hvad vi i den saken vilja göra, när vi komma att afhandla förslaget till myntlag för riket, öfver hvilken lag de andra rikena icke hafva någon bestämmanderätt, för så vidt den icke strider mot konventionen.

En annan anmärkning, som af den värde talaren gjordes, hade jag lika litet väntat mig få höra från det hållet, ja, den syntes mig verkligen vara af beskaffenhet att icke böra framkomma i en Riksdagens Kammare. Han sade att hvad man hittills öfverklagat och trott sig kunna få afhjelpat genom en myntkonvention, olägenheten nemligen deraf att man, synnerligast i södra Sverige, öfversvämmats af danskt silfvermynt, som har litet mindre silfvervärde än det nuvarande svenska, icke skulle blifva afhjelpat, emedan konventionens bestämmelse, att ett och samma mynt skall vara lagligt betalningsmedel i alla tre rikena, "alldeles icke", såsom han ur utskottsbetänkandet citerade, gäller i afseende på det gamla myntet utan endast afser det enligt konventionen blifvande nya myntet. I detta hänseende ber jag få fästa uppmärksamheten derå, att den värde talaren såsom stöd för sin mening åberopade ett yttrande af Utskottet, hvilket icke har afseende på den sak anmärkningen gällde. Beträffande det gamla myntet stadgas ju i konventionens 16:de artikel, att

"Hvart och ett rikets statsmakt förbehålles det att träffa de nödiga bestämmelserna om tiden när, och sättet hvarpå öfvergången till det nya myntsystemet skall ega rum, dock så: — — — — —"

att från och med den 1 Januari 1875 ingen utmyntning efter de nu i hvarje rike gällande myntlagar må ega rum; och

att de hittills använda silfver-, koppar- och bronsmynt skola hafva upphört att vara lagligt betalningsmedel i vederbörande riken, silfvermynt af en femtedels speciedalers värde eller deröfver före utgången af år 1878, och de öfriga mynten före utgången af 1881". Det öfverenskommes således mellan de trenne rikena, att hvartdera riket skall inom de utsatta terminerna hafva aflyst de mynt, som äro präglade enligt de äldre myntlagarne. Nu förmodar jag den värde talaren menade, att, fastän i konventionen såges att de särskilda rikenas äldre mynt icke efter de nämnda terminerna skola vara gällande som lagligt betalningsmedel, dermed dock icke är sagdt, att hvarje rike är skyldigt inlösa sina äldre mynt med motsvarande belopp i det nya myntet; jag kan åtminstone icke förstå att han menade något annat. Men mot en sådan invändning behöfver jag säkerligen icke anföra särdeles mycket. Det är ju alldeles klart, att om en stat, som utgifvit vissa myntsorter, påhjuder att det eller det myntet efter den eller den terminen icke vidare skall få gälla såsom lagligt betalningsmedel, samma stat också är skyldig att föranstalta om detta mynts inlösande eller invexling. Åtminstone låter det sig icke tänka, att en civiliserad stat skulle våldföra sig mot den enskilde på ett sådant sätt, att den vågrade fullgöra sina förbindelser till honom i detta hänseende. Således tror jag, att man icke heller synnerligen bör fästa sig vid denna anmärkning.

Den ärade talaren yttrade vidare något derom, att det lätt kunde kända att vi hädanefter finge samma olägenhet af det nya danska silfvermyntet, som vi hittills haft utaf det gamla; han förutsade nemligen möjligheten deraf, att det skulle kunna falla danskarne in att prägla en stor massa skiljemynt och söka utprängla dem i de tvänne länder, med hvilka de ingått myntkonvention. Först och främst har konventionen redan anvisat en utväg att förekomma denna olägenhet, då den medgifver hvartdera af de kontraherande rikena rätt att skicka tillbaka sådana mynt, ifall man af dem blir för mycket besvärad. För det andra vill jag fästa uppmärksamheten på en annan omständighet, lika vigtig och lika verksam till förekommande af den befarade olägenheten som nyssnämnda stadgande i konventionen, nemligen att undervärdet i skiljemynten, åtminstone i dem hvilka skulle kunna komma i fråga att spridas till något större belopp, icke är så synnerligen stort; det brister nemligen i dem icke mera än 5 $\frac{1}{10}$ procent af silfver i det värde som präglen utvisar. Men den stat som präglar dessa mynt, har derpå icke så stor vinst som de 5 $\frac{1}{10}$ procenten utvisa, emedan enligt bestämmelserna i myntkonventionen angående legeringen en ganska betydlig quantitet koppar måste tillsättas. Räknar man vidare sjelfva myntningskostnaden, så torde det vara temligen antagligt, att vinsten på präglingen af skiljemynten icke blifver så särdeles stor, utan att det kanske snarare, noga räknadt, är en fördel att prägla så litet af dem som möjligt. Ty om också med beräkning af koppartillsatsen och präglingens kostnaden någon skilnad skulle visa sig emellan myntets produktionskostnad och det värde detsamma enligt präglen representerar, så, enär staten i alla fall till slut måste inlösa det med guld till fulla beloppet enligt prägeln, så kan vinsten icke blifva större än på sin höjd räntan under den tid myntet varit i omlopp på den der lilla skilnaden mellan kostnaden för myntets frambringande och myntets namnvärde. Men då skilnaden mellan dessa värden är så obetydlig, är räntan också obetydlig och motsvaras fullkomligt af den minskning i värdet, som uppstår genom myntets nötning under den tid det är ute i rörelsen, och det är derföre fara värdt att den stat, som släpper ut en större mängd skiljemynt, än behofvet kräfver, slutligen skall finna sig på den affären hafva gjort en förlust i stället för en vinst. Den saken förefaller mig så klar, att jag för min del icke kan hysa någon farhåga i detta afseende, äfven om, hvilket är en omöjlighet, jag skulle kunna antaga, att någon af de tre staterna skulle hafva för afsigt att bära sig så illa åt, som den ärade talaren tycktes förutsetta.

Den ärade talaren kom slutligen efter alla dessa anmärkningar fram med den, jag vill erkänna det, aldru vigtigaste och som kanske just derföre sparades till sist, nemligen anmärkningen mot sjelfva konverteringsgrunden, huru man vid öfvergången rätteligen borde gå till väga, om det kan vara rätt att för alla uppgörelser fasthålla en fix konverteringskurs eller att låta densamma, i fråga om liqvider som äro utfästade i riksdaler, bero af det vexlande värdeförhållandet mellan de tvänne ädla metallerna, guld och silfver. Bestridas kan icke, att vid öfvergången från den ena metallen såsom grund för myntväsendet till en annan man alltid blottställer sig för en liten rubbning i de förhållanden som bero af äldre förbindelser, något som naturligtvis är desto mera gifvet, som det är ett kändt

faktum, att värdeförhållandet mellan silfver och guld icke är konstant, utan tid efter annan till följd af olika konjunkturer förändras. Ville man försöka betrakta frågan rent vetenskapligt eller teoretiskt, så skulle man kanske kunna, åtminstone vid ett ytligt betraktande af förhållandet, vilja säga, att det vore riktigare att icke i fråga om de äldre förbindelserna grunda öfvergången på en fix kurs mellan silfver och guld, utan låta liqviderna efter öfvergångstiden bero på värdet af dessa metaller sinsemellan vid den tid, då liqviden sker. Men att i verkligheten komma derhän, att hvarje liqvid uppgöres på grund af värdeförhållandet mellan de bägge metallerna vid sjelfva tidpunkten för liqviden, är alldeles omöjligt. I vårt lands aflägsna bygder, då en liqvid skall uppgöras, har man nemligen icke reda på hurudant värdeförhållandet mellan dessa metaller är på den stora marknaden, och man skulle därför, om man ville bestämma en rörlig kurs, blifva nödsakad att, såsom myntkomitéen för ett par år sedan föreslog, bestämma medeltalet af värdeförhållandena mellan de tvänne metallerna under det nästförflutna året såsom den grund, hvarpå alla liqvider af äldre förbindelser under det löpande året skulle verkställas. Men det skulle då mycket lätt kunna hända, att man, i stället för att träffa det teoretiskt rätta, komme att skilja sig derifrån måhända mycket mera än som vid bestämmaudet af en fix kurs är förhållandet. Ty med de vexlingar dessa värdeförhållanden från uråldriga tider varit och äro underkastade, är det alldeles klart, att medeltalet af dem under det förflutna året kan hafva varit helt annorlunda än det som existerar under det löpande och speciellt den dag då liqviden skall ske. Jag tror således, att äfven vetenskapsmännen, om de tänka litet på den viktiga omständigheten, att det är många icke-vetenskapsmän, som beröras af denna förändring, måste frångå sin teori och godkänna det, som i praktiken kan vara nyttigast och bäst. Och detta är ovilkorligen, att en fast kurs mellan gamla och nya myntet en gång för alla blir bestämd. Man slipper derigenom allt det trassel och den oreda, som den rörliga kursen skulle komma att föranleda. Att man genom antagande af den konverteringskurs, som i myntkonventionen föreslås, skulle, såsom den ärade talaren yttrade, på något sätt ensidigt lagstifta till förmån för fordringsegarne och till skada för gäldenärerne kan jag för min del alldeles icke erkänna. Ser man förhållandena sådana de nu äro och sådana de varit under den förflutna tiden, så skulle man tvärtom kunna säga, att den föreslagna konverteringen skall lända icke fordringsegaren utan gäldenären till fördel; men denna fördel för den sednare och nackdel för den förre är så obetydlig, att jag hoppas, att hvarje fordringsegar, som skulle kunna känna sig i någon mån lidande genom konverteringsbestämmelserna, i allt fall för den goda sakens skull går in på att vidkännas skadan.

Den ärade talaren tycktes, då han framställde sistnämnda påstående, utgå från den åsigten att silfret skulle hädanefter komma att falla i pris. Sammansatta Banko- och Lag-Utskottet säger sig vara af samma tanke, men har dervid likväl, något hvarpå den ärade talaren icke lika mycket fäst sin uppmärksamhet — inlagt en reservation, då Utskottet säger, att den förmodan man nu hyser om att silfret framdeles skulle komma att falla ännu mera än det gjort under de sednaste månaderna — alldeles icke är grundad på några bestämda och osvikliga faktorer. Mycket kan ju under tiden

inträffa, som gör att resultatet blir ett annat än det vi nu antaga såsom sannolikt, det måste hvar och en medgifva. Värdeförhållandet mellan silver och guld beror på så ofantligt många omständigheter, och det är rent af omöjligt för någon att med någon grad af sannolikhet förutsäga, huru saken för framtiden skall komma att gestalta sig.

Den ärade talarens yttrande om den svenska skulden till utlandet och den ifrågavarande myntförändringens inflytande derpå vill jag icke upptaga till bemötande; den nästföregående talaren på malmöbänken har så fullständigt tillintetgjort den ärade talarens anmärkningar i det afseendet, att intet vidare dervid är att åtgöra. Klart är, att hvad vi här kunna komma att besluta angående vårt myntväsen alldeles icke kan inverka på liquiderna till Tyskland af förbindelser, ställda på betalning i preussiska thaler eller på betalningen till England af skulder lydande på pund sterling. Antingen vi behålla det gamla silvermyntet eller öfvergå till guldmynt, måste dessa obligationer, ställda i utländskt mynt, betalas på samma sätt, fullkomligt oberoende af alla åtgöranden från vår sida i fråga om myntet, nemligen i den myntsort, hvarå de lyda.

Att till förord för sjelfva saken i öfrigt anföra något, torde icke vara nödigt; jag kan i detta afseendet helt enkelt inskränka mig till åberopande af hvad som derom är anfördt dels i Kongl. Maj:ts proposition, dels vidare i det sammansatta Utskottets betänkande.

Jag slutar med att hemställa om bifall till det föredragna konventionsförslaget.

Herr Carl Ifvarsson: Sedan jag begärde ordet, hafva de tvänne talare, hvilka yrkat bifall till förslaget, mer än tillräckligt vederlagt den talare, som begärde återremiss, och jag gjorde för den skull måhända bäst uti att icke yttra mig; men då jag nu en gång blifvit uppropad, anser jag mig böra uttala den mening som grundat mitt eget beslut och vill derföre i korthet angifva skälen derför. Jag anser mig då böra i första rummet nämna, att då jag antager att tvisten om huruvida tiden är inne att öfvergå från silver till guld, såsom en annan talare redan erinrat, under de föregående riksdagarne blifvit undangjord och hvar och en således tager för gifvet att öfvergången måste ske, ju förr desto heldre, så blir första frågan den, på hvad sätt öfvergången lämpligast skall verkställas, på hvad sätt reformen lämpligast kan genomföras utan att för oss medföra alltför stora olägenheter. Under nuvarande förhållande skulle, vågar jag påstå, svårligen något lämpligare förslag än det nu föreliggande kunna framläggas. En konvention med Tyskland eller Frankrike skulle genom olikheten mellan dessa länders myntsystem och vårt nuvarande medfört så stora olägenheter vid öfvergången, att mången knappast torde kunna föreställa sig, hvilket trassel som deraf skulle hafva uppstått. Man hade derigenom visserligen vunnit likställighet med en större stat än dem, med hvilka traktaten nu blifvit aftalad, men den vinsten hade, efter mitt förmenande, icke uppvägt de besvär och det trassel som å andra sidan blifvit en följd af en dylik konvention. Innebure förslaget en framställning om antagande af det ena eller det andra af nyssnämnda myntsystem, vare sig Tysklands eller Frankrikes, vore det således, från den synpunkten sedt, skäl att förkasta det, helst som, såvidt jag kan finna, någon ut-

sigt icke finnes att dessa stater i framtiden skola förena sig om ett gemensamt system. Och något annat af de större staternas myntsystem har ej heller, åtminstone för det närvarande, någon utsigt för sig att blifva allmänt antaget. Återstår således endast den frågan till afgörande, huruvida det är lämpligt att förena sig om ett gemensamt mynt med de tvänne närmast oss liggande länder, med hvilka vi stå i daglig beröring. Detta mål har regeringen nu sökt vinna derigenom att hon föreslagit en öfverenskommelse med Norge och Danmark om likställighet i afsende på såväl myntets innehåll och beskaffenhet som myntenheten, och, såvidt jag kan förstå, hafva vi icke något skäl att vara missnöjda med förslaget, då det bibehåller den gamla myntenheten, fastän under ett nytt namn. Benämningarne "krona" och "riksdaler" betyda nemligen, icke annat än jag kan finna, endast, den förra enheten för det nya myntet, guld, och den sednare enheten för det gamla, silfret, men begge enheterna äro lika stora. Då vi således enligt konventionen få behålla samma myntenhet som förr, både beträffande riksdalern och dess indelning i öre, så ligger häri för oss en stor fördel, som vi säkerligen icke i någon konvention med en större, främmande makt skulle kunnat tillförsäkra oss. Då nu härtill kommer, att de besvärligheter, hvilka åtminstone i gränsorterna förnummits uppstå af de olikheter mellan de tre nordiska länderna i afseende både på myntenheten och myntens silfverhalt, som för närvarande finnas, genom konventionen upphöra, då jag tager i betraktande vinsten häraf för hela landet, finner jag häri ytterligare ett skäl för förslagets antagande.

Under dessa omständigheter och då de olägenheter, som alltid under hvilka förhållanden som helst måste medfölja en öfvergång från silfver till guld, icke kunna undvikas, olägenheter som dock kunna vara större än de som äro en följd af detta förslag, så kan jag icke inse att man i detta afseende har någon anledning att klandra förslaget.

Jag skall icke upptaga Kammarrens tid med något längre yttrande i ämnet, då, som jag hoppas, hvar och en redan tänkt sig så mycket in i saken, att han vet, hur han ämnar rösta, i fall omröstning kommer att ega rum. Jag anser för min del de motiv, som blifvit af Utskottet anförda för förslaget, goda och yrkar således bifall till detsamma.

Herr *Uhr* förenade sig med Herr Carl Ifvarsson.

Vidare anförde:

Herr Petter Olsson: Då det icke lär kunna förnekas att en fråga af den beskaffenhet som denna är af en särdeles stor vikt för vårt land, så torde det tillåtas äfven mig att för en stund upptaga Kammarrens tid med att i densamma yttra några ord.

Det har, såvidt jag kunnat förstå, icke egentligen varit mer än en mening derom att en öfvergång från silfver till guld i vårt land varit önskvärd och efterlängtd; jag tror att i detta afseende man väl kan säga, att meningarne varit temligen ense. Vid sådant förhållande uppstår helt naturligt den frågan, under hvilka omständigheter en sådan öfvergång bör företagas. Det torde vidare vara klart, att vid denna öfver-

gång olägenheter måste uppstå, hvilka kunna anses vara utaf en ganska ingripande beskaffenhet, likasom också att man å andra sidan beräknar fördelarne af densamma så högt, att de böra uppväga dessa olägenheter. Att äfven vid den nu ifrågasatta öfvergången olägenheter måste uppstå, lär ingen kunna förneka, och skulle man få höra röster som fästa sig så mycket vid dessa olägenheter, att de mera se på dem än på fördelarne, så tror jag icke heller att man bör så mycket förundra sig deröfver. Jag tror att dessa farhågor kunna vara välgrundade, beroende på de olika synpunkter, från hvilka frågan betraktas, men jag tror å andra sidan att fördelarne, om man rätt ser på frågan, skola finnas vara af ändå större betydelse än olägenheterna.

Den första, och man skulle väl också kunna säga den största, olägenheten torde vara den s. k. konverteringen, eller det beslut Riksdagen skulle fatta i afseende på värdeförhållandet, eller silfrets förhållande till guldets och guldets förhållande till silfret, med andra ord bestämmandet af huru de liqvider skola komma att ske, hvilka till följd af ingångna kontrakt och obligationer framdeles skola verkställas. Det var denna punkt som den förste talaren fäste sig vid, såsom synnerligen viktig, och den är också, som jag tror, den viktigaste i hela frågan. Att fixerandet för en längre tid af guldets värde i förhållande till silfret kan komma att djupt ingripa i eganderätten, kan icke bestridas, ty enligt förskrifningen är gäldenären ju endast förpligtad att betala sin skuld och fordringsägaren berättigad att få sin fordran liqviderad med silfver, men genom konverteringen förändras detta förhållande derhän, att gäldenären förpligtas att lemna och fordringsägaren att mottaga guld i stället för silfver. Man kan icke, det är klart, undgå att fästa uppmärksamheten härvid; och det torde derför vara skäl att se till, huru förhållandet i verkligheten kommer att gestalta sig.

Jag ber då först och främst att få anmärka, att påståendet att guldets skall komma att stiga och silfret att falla i värde eller det motsatta, att guldets kommer att falla och silfret att stiga, faller inom ett område, der man icke med någon som helst säkerhet kan göra sina beräkningar, gissningarnes. Den frågan är, såvidt jag kan förstå, ingenting annat än en konjunkturfråga. Det förhåller sig med priset på guld och silfver alldeles på samma sätt, som med priset på en mängd andra varor, hvilka icke finnas i obegränsad quantitet, t. ex. spanmål, kaffe m. m., det beror på omständigheter, på tillgång och efterfrågan, hvilka kunna vara olika i olika länder och på olika tider, men omöjligen på förhand beräknas. Om vi t. ex. försöka beräkna värdet af silfret i framtiden, så måste vi söka beräkna huru stor exporten af silfver från Europa kommer att blifva; men för att kunna beräkna detta, måste vi undersöka huru skördarne komma att utfalla i de länder, dit silfret kommer att exporteras. Men kan väl någon bland oss säga, huru stor t. ex. bomullsskörden i Nord-Amerika kan blifva eller huru mycket bomull vi komma att taga från Orienten. En sådan beräkning ligger utom hvarje mänsklig förmåga, och måste alltid blifva mer eller mindre otillförlitlig. Vill man lägga en dylik beräkning till grund för det kloka och riktiga i den förändring, som här föreslås, så bygger man, i min tanke, på en alltför vansklig och osäker grund. Att lägga en konjunkturberäkning till grund för ett så viktigt beslut som det, hvarom

nu är fråga, anser jag högst oriktigt och det är detta jag ansett mig böra uttala. Att på grund af dylika beräkningar säga, att silfret kommer att falla och att vi derföre skola öfvergå till guld, eller att guldet kommer att falla och att vi derföre icke böra påskynda förändringen, anser jag för ett ganska vanskligt resonnement. Derföre tror jag man måste hafva andra giltigare skäl för en så vigtig förändring, hvilka jag straxt skall taga mig friheten i all korthet antyda. Vill man se något närmare på saken — jag tog mig friheten anmärka att förändringen verkligen medför åtskilliga olägenheter — så bör man se till huruvida dessa olägenheter under närvarande förhållanden och i framtiden kunna öfvervinnas. Konverteringen eller betalningen af de skulder, för hvilka den enskilde, eller landet i dess helhet, eller större korporationer häfta antingen till utlandet eller inom lands, är en fråga af ganska stor vigt.

Beträffande liqviden af skulderna till utlandet, så tror jag att denna kan ske på trenne sätt. Det första är att, såsom vanligen sker, köpa vexlar på det land, der man skall verkställa liqviden, och vid inköpet lägga det landets mynt, der köpet sker, till grund för kursberäkningen. Om t. ex. en vexel skall betalas i thaler i Hamburg, så köper man tyska mark, och den kurs som då är gällande mellan det svenska myntet och det tyska kommer att beräknas vid vexelköpet. Att en fordringsegare i Hamburg eller i Tyskland skulle vägra att mottaga en betalning i sitt lands gångbara mynt, kan jag icke föreställa mig, enär, såvidt jag förstår, han icke kan erhålla liqvid på något fördelaktigare sätt än i det lands mynt, der han i öfrigt drifver sin affär.

Men man kan också tänka sig ett annat förhållande. Betalningen kan erläggas i silfverplantsar. Fordringsegaren har fått en förskrifning, lydande på silfver, och vill hafva silfver i liqvid. Man går då till väga på det sätt, att man, om myntadt silfver ej finnes att tillgå, köper silfverplantsar och dessutom betalar den myntskatt, som för utmyntningen af silfret på betalningsorten är föreskrifven. Skulle fordringsegaren begära betalning i silfver, kan han, skulie jag tro, icke rimligen begära denna betalning på annat sätt än så, att han får plantsar plus den skatt eller den afgift, som erfordras för utmyntningen; ty man kan ju tänka sig att silfret står högre i kurs i utlandet än i det land, hvarifrån liqviden kommer, och att det derföre är fördelaktigt för fordringsegaren att sälja detta silfver på silfvermarknaden och derpå göra en vinst.

Det tredje sättet är, såsom talaren från Malmö yttrade, genom öfverenskommelse eller kompromiss mellan kontrahenterne.

Olägenheterna af liqvideringssättet äro i intetdera fallet så betydande, att man för deras skull behöfver afvisa ett så viktigt förslag som detta.

Samme ärade talare framställde åtskilliga andra anmärkningar, som dock redan blifvit af andre talare bemötte; och jag vill derföre blott nämna några ord om sjelfva skiljemyntet.

Det har blifvit sagdt, att en del af det gamla skiljemyntet, som nu icke är skiljemynt, utan verkligt mynt, fortfarande skulle komma att cirkulera i den allmänna rörelsen, att det skulle fortfarande komma att fungera som sådant och konventionen således i det afseendet icke medföra någon fördel.

fördel. Men man förbiser då det klara och tydliga stadgandet i konventionen, hvilket redan en föregående talare påpekat, angående tiden inom hvilken utmyntningen af det gamla myntet skall upphöra, samt tiden, då dessa mynt ej vidare få anses som lagligt betalningsmedel. Har man någon erfarenhet af huru det i verkligheten går till, så inser man nog, att, då nya skiljemynt utsläppas, så uttränga de så småningom de gamla, ersätta dem; det gamla myntet emottages då icke längre af allmänheten, cirkulationen förminskas mer och mer, till dess den slutligen alldeles afstannar.

Starka farhågor hafva uttalats från flera håll för en öfversvämmning af danskt skiljemynt. Jag kan icke fatta orsaken till denna fruktan, ty, såsom Herrarne veta, är skyldigheten att mottaga detta skiljemynt ej obegränsad; ingen är förpliktigad enligt konventionsförslaget att af detta mynt emottaga större quantitet än 20 kronor eller mera än 1 krona af kopparmyntet, och man eger dessutom rätt att få detsamma inlöst med motsvarande quantitet guldmynt. En hvar, som innehafver en större quantitet af detta skiljemynt, är berättigad att vända sig till det lands styrelse, som utgifvit myntet och få det inlöst med ett motsvarande quantum guld. Jag kan således ej fatta, att någon olägenhet skulle kunna uppstå för den allmänna rörelsen genom det nya skiljemyntet, äfven om, hvilket ej gerna kan antagas, Danmark skulle försöka att före oss utmynta detta mynt. Större likvider verkställas dessutom icke, så är åtminstone i allmänhet förhållandet, med klingande mynt, utan med vexlar; har man t. ex. att likvidera en skuld i Köpenhamn, så skickar man icke dit vare sig silfver eller guld, man köper vexlar och betalar med dem; och förhållandet är alldeles detsamma, om en Köpenhamnare har en skuld att betala till en svensk, han lär nog ej vara så barnslig att gå till väga på annat sätt än vi.

Fördelarne af konventionen anser jag deremot ganska stora. Erfarenheten visar, det torde ej kunna förnekas, att det just är vid de små transaktionerna, som förluster uppstå till följd af de olika värdena i de särskilda ländernas mynt. Man säger, att den svenska riksdalern nu står i ett högre värde än den danska. Det är sannt, att så är förhållandet, men man behöfver ej gå så särdeles långt tillbaka i tiden, för att finna att den danska riksdalern stått högre än den svenska. Då var det den svenska riksdalern, som skickades till Danmark, nu är det den danska, som skickas till Sverige. Men dylika transaktioner skola förlora sin anledning, skola upphöra, så snart konventionen träder i kraft; ingen skall då längre kunna göra vare sig vinst eller förlust på att betala med det ena eller det andra landets mynt. Och icke nog med denna fördel; försäljningar och inköp i grannrikerna blifva då mycket lättare än nu att verkställa. Myntets likhet eller receptabilitet i de tre länderna är, enligt min tanke, en af de största fördelarne af konventionen.

Det har talats om skandinavismen. Önskar man framgång åt dess sträfvanden, vill man en förening mellan de tre nordiska länderna, så tror jag icke att något kan kraftigare bidraga till det målets vinnande än just sådana åtgärder som denna, hvilka underlätta samfärdseln och bidraga till uppkomsten af ett godt förhållande de olika ländernas inne-

vänare emellan. Jag tror att det är på den vägen man säkrast når den förening man önskar, bäst realiserar den praktiska skandinavismen; för mig är det ändamålet äfven ett viktigt skäl att bifalla hvad Utskottet här föreslagit.

Jag vill icke längre upptaga Kammarens tid. Mycket har redan förut här blifvit i frågan yttradt; och den som haft tillfälle taga kännedom om de skrifter och uppsatser i tidningarne, som behandlat detta ämne, torde genom dem hafva bättre kunnat sätta sig in i saken, än som kan ske genom en diskussion här i Kammaren. Resultatet af hvad jag sagt är att, efter min öfvertygelse, äfven om en eller annan olägenhet skulle uppstå genom öfvergången till det nya systemet, dessa dock i jämförelse med fördelarne äro så små och obetydliga, att jag icke ett ögonblick tvekar att tillstyrka bifall till den nu föredragna delen af betänkandet.

Herr Gumælius: Då jag i början af denna diskussion hörde en talare, framstående lika mycket genom sin ställning här i Kammaren som genom sina insigtsers omfång och lättheten att uttala sina åsikter, med synnerlig ifver angripa det Sammansatta Utskottet, af hvilket jag haft äran vara ledamot, så ansåg jag det för min skyldighet, då i öfrigt ingen af Utskottets ledamöter ännu begärt ordet, att söka besvara hans anförande. Sedan dess hafva emellertid snart nog ett par timmar förflutit och fyra talare yttrat sig, alla till försvar för Utskottet. Af det kortfattade referat jag funnit mig böra till stöd för mitt minne göra af den förste talarens anförande, finner jag nu vid en blick på anteckningarne icke synnerligen mycket för mig återstå att besvara.

Egentligen vill jag sysselsätta mig något litet med tvänne saker af dem, som den ärade talaren, anhängare af decimalsystemet, om än icke af den reform, om hvilken det nu är fråga, företrädesvis framhöll, nemligen å ena sidan små fyratio-ören och å den andra det stora talet 4,000,000.

Fyratio-örena af hvilka han ville göra någonting betydligt, hafva redan af föregående talare blifvit nedbringade till sina rätta dimensioner, men jag ber dock att om dem få tillägga några ord. — Representanten på smålandsbanken motsåg med förskräckelse, att Norge och Danmark skulle komma att öfversvämma Sverige med fyratio-ören och betonade särskildt, att öfversvämmningen från Danmark torde blifva ganska stor. Nu är det dock förhållandet, att Danmark icke ämnar slå några fyratio-ören; den delen af den ärade talarens betänkligheter emot förslaget torde således få anses förfallen. Då man skulle öfvergå till ett för de skandinaviska länderna gemensamt decimalsystem i afseende på myntet, var nemligen meningen helt naturligt till en början att, utom två- och ett-kronorna, endast prägla mindre mynt af sådan valör, som anstår ett decimalsystem: 50-, 20- och 10 ören samt 5-, 2- och 1-ören. Man önskade också företrädesvis och varmast från dansk sida, att värdet af de nya silfvermynten på öretal skulle blifva 10, 20 och 50 öre, men då från norsk sida yrkades utmyntning af 40-ören, såsom ett för norrmännen bekvämt skiljemynt, motsvarande 12 norska skilling, och från svensk sida af 25-ören, gingo danskarne in på att i stället för 20-öret antaga

25-öret och emellan denna och 50-öret medgifva inskjutande af det norska 40-öret. Huruvida sjelfva systemet härigenom i någon mån förtryckts, derpå vill jag ej inlåta mig. Emellertid ämnar man nu tillämpa konventionen så, att i Sverige och Danmark präglas 10-, 25- och 50-ören, men i Norge 10- och 40-ören. En öfversvämnung af danska 40-ören torde således, åtminstone under den närmaste framtiden, icke vara att motse. Någon säkerhet för att förhållandet alltid skall förblifva sådant finnes visserligen icke, ty Danmark har samma rätt som Sverige och Norge att när som helst prägla skiljemynt af ifrågavarande valör; men vi skulle ju kunna emot den fast otroliga öfversvämnungen sätta en annan lika stark. För öfrigt tillåter jag mig erinra, att det knappast torde vara oss värdigt eller lämpligt att i det ögonblick vi stå i begrepp att ingå en så vigtig öfverenskommelse med våra grannar förgäta, att en sådan öfverenskommelse bör vara bygd på förtroende, ej på motsatsen.

På tal om skiljemyntet förklarade den ärade talaren vidare, att han skulle hafva önskat att i konventionen hade intagits en liknande bestämmelse med den som finnes i den latinska myntkonventionen, att nemligen skiljemynt endast skulle utgifvas till ett visst begränsadt belopp, beräknadt efter en viss qvantitet på hvarje innevånare, och tillade, att icke ens detta skydd vore verksamt nog, ty Frankrike hade, sade han, ehuru detta stadgande intogs i konventionen, ändock blifvit öfversvämmadt af dåligt italienskt skiljemynt. Hvad beträffar det sednare påståendet, så undrar jag om det icke i en viss grad åtminstone var romerskt skiljemynt, som talaren åsyftade, hvarvid han förbisåg, att detta mynt, som sökte sig och lyckades i mängd finna väg till Frankrike, forskref sig från en stat, som *icke* hade biträdt konventionen. Det exemplet lär alltså icke här vara tillämpligt. För öfrigt ligger det i sakens natur, att, då ett land har skiljemynt af ungefär samma godhet och alldeles samma valörer som ett grannland, detta mynt skall vinna spridning i grannlandet. Det är då viktigt, att bestämmelser rörande skiljemyntet och dess invexling genom aftal regleras till skydd mot olägenheter; men heldre än att söka detta skydd uti den begränsning, att blott en viss silfverqvantitet per hufvud får utmyntas, hvilken mängd kan tagas för stor eller för liten, men svårigen lär kunna träffa den alldeles riktiga siffran, — skulle jag vilja förorda skandinaviska myntkonventionens bestämmelser i detta fall, hvilka låta skiljemynt komma rörelsen allt efter dess behof till godo och genom invexlingsstadganden af ganska verksam art uppställa ett naturligt medel moa spekulation på "öfversvämnung".

Angående de fyra millionerna, som Sverige skulle genom öfvergången till det nya myntet förlora till utlandet, hafva trenne talare redan yttrat sig. Jag skulle icke alls sysselsätta mig med dem, såvida icke den ärade talaren på smålandsbänken hade yttrat sig om dem i en mycket allvarlig ton och placerat dem i slutet af sitt anförande, såsom den egentliga klämman deri. Annars skulle jag nästan velat tro, att dessa millioner i hans anförande spelat samma rol, som de tre millionerna i den antagligen för honom bekanta uppsluppna operetten, "Frihetsbröderna"; när allt kommer omkring, existera de kanhända i verkligheten lika litet, som "Frihetsbrödernas" millioner. Men — om vi nu skola tala om de 4 millionerna — kunde det kanske först vara skäl att se till, om vi hafva

någoting att väga upp dem med? Jo, de motsvaras först till någon del af den förlust Riksbanken, såsom Utskottet sid. 11 säger, lidit derigenom att silfverförrådet under förra året sjunkit i värde med 300,000 R:dr eller omkring 2 procent af den metalliska fondens 15 millioner, en förlust som rätteligen borde beräknas efter hela beloppet af bankens silfverfordringar och då uppgår till helt andra, långt större summor. Vidare hafva vi, exempelvis att nämna, de förluster af likaledes 2 procent, som sparbankernas delegare fått vidkännas å sina kapital, som öfverstiga 50 millioner; ytterligare förlusterna på de hos bankerna insatta depositionerna, mer än 100 millioner o. s. v. Dessa här nämnda belopp, å hvilka 2 procent sålunda förlorats genom att vi dröjt antaga guldnot och genom att silfret fallit, uppgå redan till vid pass 170 millioner och äro i sjelfva verket ofantligt mycket större. Herr Keys millioner torde dermed vara qvittade. Dertill kommer, att, såsom andre talare ådagalagt, vi ej kunna undgå att i guld betala våra i silfver upptagna stora utländska lån, hvidan de af Herr Key åberopade förlusterna drabba oss utan afseende på, om vi för vår del antaga guldssystem eller icke. Och för öfrigt torde äfven af den förste talaren medgifvas, att förluster af någon betydighet hota oss, om vi icke antaga guldmynt, som europeiska handelsförbindelser nu allmänt fordra. Så liflig är ju vår handel med det i guld allmänt räknande utlandet, att tullinkomsterna för importerade tullpliktiga varor förlidet år uppgingo till nära fem gånger fyra millioner!

Jag tror således, att jag skall lemna de fyra millioner i sitt värde, såväl som fyratioörena. Jag vill tillägga, att, då väl knappast någon numera torde ifrågasätta att ju icke en öfvergång till guldnot förr eller sednare måste ske, och detta till och med helt snart — den ärade talaren medgaf ju detta sjelf — måste alltså en beräkning af de begge metallernas värdeförhållande anställas, och när helst detta sker, stå vi inför likartade betänkligheter, som de här framhållna. Dessa slags svårigheter äro helt enkelt oundvikliga. — Och nu blir den sista och viktigaste frågan: skall man med denna öfvergång förknippa antagandet af ett alldeles nytt myntsystem, som vållar en total omkastning i alla värden, en rubbning i alla räkenskaper, eller skall man antaga ett system, som väl eger fördelarne af guldsystemet, men icke den större rubbningens olägenheter? Jag skulle för min del, oaktadt jag inser de ganska stora svårigheterna vid att antaga ett för oss helt och hållet nytt myntsystem, förorda det af alla krafter, om det funnes något sådant, som vore eller hade utsigt för sig att blifva det allmänt gällande; men knappast lär för närvarande någon sakkunnig hysa den tron om det franska systemet, som i sjelfva verket för närvarande icke är något guldssystem, eller det engelska med dess erkänt underhaltiga och i flera afseenden olämpliga guldmynt, eller det tyska, som af tyskarne sjelfva erkännes såsom ett öfvergångssystem; — det amerikanska är alltför långt ifrån oss, för att behöfva tagas i betraktande. Man har visserligen på sednare tiden hört talas om ett helt annat system, ett mera vetenskapligt, gramsystemet, på nationalekonomiska mötet i Köpenhamn förordades det af två eller tre danska vetenskapsmän med mycket nit och vältalighet, och äfven en svensk deltagare yttrade sig för detsamma och framlade ett förslag till dess införande, enligt hvilket hufvudmyntet skulle blifva fem gram

och grammen delas i 100 cent; men ett mynt om 5 gram, nio tiondelar fint, är värdt ungefär 11 till 12 R:dr och sålunda nog stort; än värre är, att minsta valören, en cent, blefve större än 2 öre. Förslaget, ehuru rätt vackert, var således temligen opraktiskt, och vann ej heller framgång.

Då vi således icke torde kunna på giltiga skäl sluta oss till något af ett större land antaget system eller hafva tillräcklig anledning antaga det nyssnämnda, så att säga, mera ideela systemet, men likväl måste öfvergå till guld, så återstår oss väl ingenting annat än att söka jemka vårt nuvarande system öfver till guld, utan vidare ändring af vårt myntsystem; och kunna vi derom träffa öfverenskommelse med våra grannar och med dem sluta ett försvarsförbund emot de olägenheter, som med öfvergången kunna vara förknippade, så ligger väl deri en fördel.

Jag hemställer om bifall till Utskottets förslag.

Herr Jöns Pehrsson: I likhet med den förste talaren, som i denna fråga hade ordet, inser äfven jag, att det torde vara, så att säga, att tala för döfva öron, då jag nu måste förklara, det jag för min del ej gerna vill antaga det Sammansatta Utskottets förslag angående den nya myntkonventionen mellan de tre skandinaviska rikena. Men det kan icke hjälpas, jag anser mig böra uttala min åsigt, den må gälla hvad den kan, ehuru jag visserligen icke hyser någon förhoppning att för närvarande få denna fråga på någon tid uppskjuten, då Utskottet så enstämmigt förordat det föreliggande förslaget. Å ena sidan har här, såsom mig synes, på ett ganska klart sätt blifvit uppvisadt de olägenheter, som skola uppkomma, derest förslaget antages, och å andra sidan har man äfven med många ord och fraser sökt framhålla de fördelar, som den föreslagna nya lagen skulle ega framför den gamla. Jag är dock öfvertygad derom, att, derest man, utan förut fattade föreställningar, oväldigt och opartiskt vill öfverväga verkningarne af den nya konventionen, man icke gerna kan göra sig blind för den omständigheten, att de så mycket omordade fördelarna af denna lag egentligen skulle träffa den större rörelsen och köpmansverlden i allmänhet, men att deremot olägenheterna af densamma skulle så mycket bjertare visa sig och framträda i det dagliga lifvet och samfärdseln man och man emellan, samt att man följaktligen icke annat än i högsta nödfall bör besluta sig för att antaga den nya myntlagen. En talare från Helsingborg har i visst afseende, såsom mig synes, på ett ganska riktigt sätt uttryckt, att det icke endast är skilnaden mellan det gamla och nya silfvermyntet, som gör att kursen på danskt mynt blir högre eller lägre, utan att detta helt enkelt beror på den större eller mindre handelsrörelsen från det ena eller andra landet. Jag vet, att man många gånger genom växling af det danska silfvermyntet mot svenska sedlar kunnat förtjena ända till 2 procent, och dessa missförhållanden tror jag aldrig någonsin kunna fullt regleras antingen den ena eller andra myntkonventionen antages, utan det är affärsverlden själf, som här vid lag skall reglera dessa förhållanden. Nu säger man visserligen, att dylika olägenheter, genom förslagets antagande, skulle komma att förebyggas; men härvid är att märka, att det gamla myntet dock ännu länge kommer att qvarstanna i allmänna rörelsen; och erfarenheten har

äfven visat, att mynt, som redan är 60 till 70 år gammalt, icke ännu helt och hållet försvunnit ur allmänna rörelsen. Härmed må dock vara huru som helst; men det finnes äfven ett annat förhållande, som synes mig mycket märkvärdigt. I 3 mom. af 11:te artikeln af den nya konventionen förekommer nemligen en bestämmelse derom, att hvarje rikets finansförvaltning skall in- och utvexla allt gångbart mynt från de andra rikenas finansförvaltningar. Det förefaller mig som detta åliggande rätteligen borde förflyttas på bankinrättningarne i de respektive länderna. Hvad blir nemligen följden af denna bestämmelse om den antoges? Jo, utan tvifvel den, att en särskild förvaltningsgren med ty åtföljande embetsmän inom de särskilda finans-departementen måste tillsättas för att ombestyra denna in- och utvexling, derest en sådan skulle i större skala ifrågakomma. Jag anser det derföre i praktiskt hänseende vara bäst att detta bestyr öfverflyttas på de olika ländernas nationalbanker. Ensamt denna besynnerliga bestämmelse vore för mig tillräcklig att icke antaga förslaget, oberäknadt alla andra olägenheter, som komme att uppstå till följd af detsamma. Ehuru jag icke tror mig hafva någon utsigt att vinna hvad jag i denna sak åstundar, kan jag dock icke annat än instämma i den förste talarens yrkande om återremiss af detta betänkande; helst skulle jag hafva önskat rent afslag, men då troligtvis något sådant icke står att vinna, vill jag ej yrka derpå. Jag kan icke inse, att någon absolut nödvändighet förefinnes att nu öfvergå från silfver till guldstandard, och dessutom, huru skandinaviskt sinnad man än må vara, torde man dock nödgas medgifva, att det icke kan vara alldeles omöjligt, att i framtiden förvecklingar kunna uppstå, hvilka kunna blifva svåra att bilägga, samt att det måste vara lyckligt för en mindre stat såsom vår att få lefva i frid och endrägt inbördes och icke vara bunden af sina grannstater. Vill man rätt läsa historien skall man finna, att ingen verklig lycka ligger deruti, att många stater af skilda intressen sammanslås under samma förvaltning. Vi se ju redan här hemma hos oss, att de olika orterna hafva särskilda lokalintressen, som skilja sig från de öfrigas, och jag kan derföre icke inse fördelen deraf, att det ena landet i lagstiftningsväg skulle vara beroende af det andra. Jag vill dock ej närmare vidröra denna sak, som egentligen icke hörer till det ämne, hvarom nu är fråga.

Jag inskränker mig sålunda till att yrka återremiss å betänkandet för att få ändring i det af mig antydda syfte, ty, såsom jag redan sagt, anser jag att det lika litet kan ligga uti den danska eller norska som i den svenska regeringens intresse, att särskilda vaxelkontor skola uppstå inom de särskilda finans-departementen, då ju hvarje land har sin särskilda Riksbank, som kan öfvertaga detta bestyr.

Herr Kolmodin: När jag begärde ordet, höll den förste talaren ännu på med sitt anförande och framkastade dervid mot den nya myntkonventionen en hel svärm af anmärkningar. Det var en jägarekedja af i allmänhet mycket lätta trupper, och jag var från första stund tveksam om deras stridsduglighet. Mina farhågor i detta hänseende hafva verkligen till fullo slagit in; ty sedan dess hafva tre eller fyra af de närmast efterföljande talarne så fullständigt förkrossat hela truppstyr-

kan, att det numera icke finnes en enda man qvar af densamma. Jag måste äfven bekänna, att jag ej kan finna, det den siste värde talaren verkligen lyckats komma fram med någon förstärkning; ty han har visserligen talat om att "olägenheter möjligen skulle kunna uppstå till följd af denna konvention," men han har på samma gång äfven uttryckt den förmodan, "att de nuvarande olägenheterna i detta hänseende skulle kunna komma att försvinna just genom konventionens antagande." Han yttrade till sist, "att han ville låta det vara huru som helst med den saken." Deremot visade han en stor ömhet om att få Finans-departementets mödor med invexlingen af det nya myntet öfverflyttade till de särskilda ländernas nationalbanker. Denna hans önskan har man ju redan härstädes tillmötesgått, ty uti förslaget till lag om rikets mynt heter det i 16 §, att hvar och en eger "att få hvilket som helst belopp af sådana mynt, som endast till statens kassor äro lagligt betalningsmedel, utvexladt mot lika stort belopp samma slags gångbara mynt, såsom ock att få hvilket som helst med tio kronor delbart belopp af skiljemynt utvexladt mot guldmynt i Riksbankens hufvudkontor äfvensom i dess afdelningskontor i Göteborg och Malmö. Att deremot icke de andra ländernas regeringar för denna invexling skola behöfva vända sig direkte till Riksbanken eller dess lånekontor, utan dervid få anlita Finans-departementet, synes mig vara alldeles i sin ordning. Hvad åter beträffar de farhågor, som han sökte stödja på historiska bevis, så äro icke heller de mycket värda; ty här är icke fråga om någon politisk sammanslutning utan endast om en öfverenskommelse i afseende på ett gemensamt myntsysteem för de tre skandinaviska länderna. Samme värde talare framdrog äfven såsom en anledning till farhågor vid den nu föreslagna anordningen, att lokalintressena inom vårt eget land vore hvarandra ganska olika. Då jag hörde detta hans yttrande, föresväfvade mig den tanken, att det var likasom en skymt af norsk bygdepolitik, som framträdde i dessa hans ord; emellertid tror jag mig icke ännu behöfva vederlägga åsigtter af dylik art. Det kan således icke vara min mening att, då inga motståndare finnas, den goda saken till ära hugga i vädret, utan jag får väl vänta till dess möjligen någon verklig hjälpkorps framrycker, eller åtminstone några marodörer af den förskingrade arméen visa sig på slagfältet, i hvilket fall jag ej skall underlåta att upptaga striden med dem efter omständigheterna.

Jag yrkar bifall till det Sammansatta Utskottets betänkande.

Herr Lundström: Då jag begärde ordet, hade jag tänkt yttra mig något om de fördelar, som skulle uppkomma, i händelse Utskottets förslag blefve af Riksdagen antaget. Dessa fördelar hafva dock sedermera, först af den ärade representanten från Malmö och derefter af många andra talare, blifvit så bjert framhållna och tillika på ett så öfvertygande sätt, att jag tillstår, att jag ej kan hafva mycket att dertill lägga. Jag har icke hört mer än tvänne talare yttra sig mot Utskottets föreliggande förslag. Den förste af dem var den ärade representanten från Calmar län, hvilken öppnade debatten i denna fråga med det naiva tillkännagifvandet, att han på förhand visste, det han talade för en förlorad sak. Jag må säga att jag tror det han har fullt rätt uti

denna sin uppfattning, och så snart man för öfrigt fått höra hans, enligt min tanke, ganska svaga skäl för afslag å betänkandet, så måste äfven hvar och en inse, att hans sak var förlorad, så framt nemligen de af honom anförda skälen skulle vara de enda, som vore afsedda att öfvertyga hans motståndare. Ehuru jag sålunda medgifver, att hans sak redan på förhand var förlorad, hade jag dock icke från honom väntat att få höra så egendomliga uppgifter, som dem hvarmed han nu framträtt. Jag vill härvid icke mycket fästa mig vid hvad han anförde i afseende å 2:dra punkten af art. 12 i den föreslagna myntkonventionen, hvars bestämmelser om utmyntningskostnaden för inlemnadt guld till ett belopp af $\frac{1}{4}$ proc. för 20-kronestycket och $\frac{1}{3}$ proc. för 10-kronestycket, af honom reducerades till $2\frac{1}{2}$ å $3\frac{1}{2}$ pr mille, ehuru hvar och en inser, att detta sednare utgör $3\frac{1}{3}$ pr mille. Lika litet vill jag uppehålla mig vid hvad han talat om afgiften för slagskatt, hvilken han kallade för *ersättning* åt dem, som låta slå nytt guldmynt. Jag antager, att den ärade talaren härvid begått ett oafsigtligt misstag, ehuru jag bekänner att jag icke är fullt säker derpå. Men då samme talare upprepade gånger kallar de tre nordiska ländernas nya mynt för *skiljemynt*, så visar detta å hans sida temligen dunkla begrepp i frågan. För min del tror jag, att alla andra utom denne talare väl veta, att det silfvermynt, som vi nu hafva, är ett verkligt mynt, och att det föreslagna nya silfvermyntet endast är ett skiljemynt. Genom detta sitt påstående kommer han derhän, att han anser en förlust komma att uppstå för den, som har något kvar af det nuvarande silfvermyntet, sedan preskriptionstiden för dess kurserande har upphört. Hvad nu först beträffar den förlust som härigenom förmodas uppkomma, så vet jag icke, huru denna skall kunna undvikas genom något som helst annat myntförslag. Men oafsedt den omständigheten, att en preskriptionstid formligen är förbehållen i det nya förslaget till myntlag, och hvarigenom man torde blifva betryggad för en sådan förlust, så torde det väl böra blifva hvars och ens ensak, om han efter prescriptions-tidens slut gömmer dessa gamla halfva riksbanksdaler eller specier på kistbotten. Men, om äfven i enstaka fall sådant skulle inträffa, så blir dock förlusten icke stor, just derföre att dessa gamla silfvermynt äro verkligt mynt och icke, såsom det nya skiljemyntet, endast ett slags mynttecken eller myntrepresentativ, och förlusten kan härvid icke blifva annat än högst obetydlig genom ett möjligen fortfarande successivt prisfall å silfver.

Samme ärade talare anförde äfven såsom en svårare olägenhet af den nya myntlagen, att det nya silfvermyntet skulle legeras med allt för stor procent koppar, och anförde dervid såsom exempel, att Frankrike endast legerade sitt silfvermynt med 16 procent koppar. Men det är ett helt annat förhållande i Frankrike, som gör ett sådant förfaringssätt ganska naturligt, ty der finnes en dubbel myntfot, baserad på både silfver och guld, då deremot det nya silfvermynt, som i de tre nordiska länderna hädanefter skulle utfärdas, endast blefve myntrepresentativ. Hvad vidare vidkommer de der 40-öreslantarne, hvarom samme och flere andra talare mycket ordat, tror jag man kunde, utan vidare ordande derom, lemna dem åt sitt öde; men besynnerligt förefaller mig dock det påståendet, att dessa skulle komma att löpa med en vådlig tvångskurs. Elfte artikeln i konventionen

förbehåller dock hvarje rikes finansförvaltning uttrycklig rättighet att, när sådant eller annat skiljemynt inkommer från något af de tvänne andra länderna, åter skicka det, om så anses behöfligt, tillbaka till det land, hvarifrån det kommit. Samme ärade talare trodde äfven att en stor olägenhet låge uti utbytet af namnet "riksdaler" mot benämningen "krona"; han visste icke hvartill en sådan namnförändring skulle tjena, men ansåg att den komme att förvilla allmänheten. Representanten från Malmö har redan upplyst om, att detta namnutbyte tillkommit just för att förebygga tvetydighet; och jag tror mig ännu mer kunna betona detta, om jag rättar hans uppgift derhän, att en half dansk specie numera icke benämnes Riksbanksdaler, utan endast Riksdaler, likasom den nuvarande enheten i vårt myntsystem. På samma gång det sålunda för Danmark vore en fördel att all tvetydighet i detta hänseende försvunne, vore det äfven för oss en fördel t. ex. att i fråga om danska vexlar, då deri endast skrives ordet Riksdaler, ingen tvetydighet eller ovisshet skulle kunna uppstå, om det är danska eller svenska riksdaler som menas. Jag har sjelf i detta hänseende haft erfarenhet af en tvist, som grundat sig på, huruvida det var svenska eller danska riksdaler, som skulle betalas, och ovisshet i sådant hänseende föreföll flera gånger under utställningstiden i Köpenhamn nästlidne sommar.

Kärnpunkten i den ärade talarens argumentation skulle väl dock egentligen bestå uti påståendet om de stora vådor, olägenheter och förluster, som vi skulle komma att lida genom de obligationer, som af oss skulle betalas uti preussiska thaler eller hamburger b:ko, och vi hvilka transaktioner vi, såsom han sade, skulle komma att förlora många miljoner. För mig synes det dock alldeles omöjligt, att, sedan vid konverterat vårt silfver till guld utan förlust, vi sedan skulle kunna förlora på att betala våra skulder i guld i stället för i silfver. Det skulle måhända här bakom kunna ligga en tanke, att vi vore tvungne anskaffa silfverthaler för att dermed betala annuiteterna af den del af statens skuld, som är utfästad att betalas i silfverthaler; men sådant behöfves ju icke sedan guld blifvit i Tyskland erkändt såsom fullgiltigt betalningsmedel i stället för silfver. Jag medgifver att man härvidlag till någon vinst för staten skulle kunna göra en spekulation, om man skulle kunna betala annuiteterna i silfverthaler, men sådant blir dock en omöjlighet när det gamla thalermyntet i silfver blifvit draget utur allmänna rörelsen.

Den ärade representanten från Sunnerbo har också i denna fråga haft ett anförande, uti hvilket egentligen blott tvänne skäl mot antagandet af förslaget förekomma. Han yttrade nemligen först, att förslaget till sina följder väl skulle bereda fördelar för de större köpmännen, men deremot flera olägenheter för allmänheten. Om, såsom torde få antagas, myntet är gjordt för att underlätta handel och rörelse, så kunna väl fördelarne, som genom myntet uppstå, vara större ju större den handelsrörelse är, i hvilken detta bytesmedel användes. Men äfven för en hvar ibland den stora allmänheten måste uppstå fördelar, om än i mindre grad för hvar och en, men icke tvärtom. Fördelarne, då sådana finnas för den ene, måste komma äfven den andre tillgodo, om också i större eller mindre grad, allt efter rörelsens olika storlek. Det andra skälet, som samme talare anförde mot reformen, bestod deruti, att det skulle möta

stora svårigheter eller åtminstone olägenheter för finans-förvaltningen, att ständigt stå till reds att invexla det nya myntet från de andra rikenas finans-förvaltningar, hvilket bättre skulle passa de olika ländernas nationalbanker. Det har redan af en föregående talare blifvit upplyst, att 16 § i den nya myntlagen stadgar att det skall tillkomma Riksbankens hufvudkontor äfvensom ett par af dess afdelningskontor att verkställa denna operation, och sålunda kommer det att i detta fall blifva såsom representanten från Sunnerbo önskade. Men olägenheten — såvida det är en olägenhet — att invexla det nu kursierande silfvermyntet, finnes ju redan, och lär väl icke hädanefter blifva större än nu, ty det är ju i sjelfva verket icke något annat än en rent praktisk åtgärd, som är lätt ordnad.

Då jag för min del tror att förslaget, sådant det nu är, kommer att antagas antingen man härefter talar mot eller för detsamma, så skall jag icke längre uppehålla Kammarens tid, utan inskränker mig till att yrka bifall å Utskottets hemställan.

Herr Gustaf Jonsson: Vid föredragningen af detta Sammansatta Utskottets betänkande tyckte jag mig vid Herr Talmannens framställning om bifall till detsamma finna ja-ropen vara så många och starka, att segern redan syntes mig gifven; och sedan nu diskussionen flera timmar fortgått kan man på grund af densamma redan på förhand vara förvisad om en lycklig utgång af den föreliggande frågan. Till försvar för Utskottets betänkande anser jag mig icke behöfva uppträda, ehuru jag såsom ledamot af Utskottet deltagit i dess handläggning och beslut, sedan de föregående talarne så kraftigt förordat hvad Utskottet tillstyrkt. Jag hade icke heller ämnat i denna fråga begära ordet, men anser mig nu i största korthet böra bemöta slutet af min ärade länskamrat, Herr Keys yttrande. Han har nemligen försökt att på önskningsarnes väg lösa detta problem, men han har dervid ingalunda lyckats, och för öfrigt har han vid sin egendomliga bevisföring sväfvat så vidt ut, att det varit ganska svårt att riktigt följa med honom i afseende å hans beräkning af den der förlusten å 4,000,000 R:dr, som skulle utgöra en af de menliga följderna af förslagets antagande. Jag tror att han näppeligen skulle hafva kommit till samma resultat, om han uppmärksam genomläst betänkandet, hvarest tydligt och klart vederläggas alla de farhågor eller betänkligheter, som mot detsamma kunde uppstå; ty den, som icke åtnöjer sig med Utskottets motivering i detta fall, tror jag verkligen icke heller på något annat sätt skall anse sig till fullo öfvertygad. Jag medgifver dock, att det fordrades mod å hans sida att, oaktadt de temligen enhälliga ja-ropen, uppträda mot förslaget; men derigenom har ock frågan vunnit i närmare belysning, ty en sakrik diskussion har på detta sätt kommit i gång, och jag anser det knappt skulle hafva varit riktigt, att en så vigtig fråga som denna skulle hafva aflupit under tystnadens vältalighet. Nu har emellertid redan så mycket i frågan blifvit yttradt, att det knappast återstår något mera att derom säga, till följd hvaraf ock diskussionen nu synes blifva allt mattare, och jag skall därför ej bjuda till att uttänja densamma. Jag vill blott framhålla en sak, och det är, att jag anser den förste talarens yrkande om återremiss vara i högsta mätto

opraktiskt, ty, äfven om detta, mot förmodan, skulle blifva Kammarens beslut, så vunnes dermed alldeles ingenting, enär vi genom konventionen så till vida redan äro bundne, att ingen ändring i densamma kan vidtagas, utan den måste i oförändradt skick antingen bifallas eller afslås. Vida bättre hade det derföre, enligt min åsigt, varit, om Herr Key sagt sin hjertans mening rent ut och yrkat afslag, ty att detta var hans egentliga mening framgick noggsamt af hela hans argumentation. Emellertid hemställer jag till Kammarens ledamöter att icke biträda Herr Keys yrkande om återremiss, ty detta är nättopp det mest opraktiska beslut vi i frågan kunna fatta, och hvilket för öfrigt alldeles icke leder till något resultat.

Jag slutar med att yrka bifall till Utskottets hemställan om antagandet af den för Sverige, Norge och Danmark afslutade myntkonventionen samt dermed sammanhängande lagar.

Med Herr Gustaf Jonsson instämde Herr *Wigrdt.*

a

Herr Philipsson: I likhet med den siste ärade talaren har äfven jag, som deltagit i Utskottets behandling af föreliggande fråga, ansett mig böra, innan densamma företages till slutligt afgörande, deröfver framställa några betraktelser. Väl är sannt, att jag icke af hvad de talare, som uppträdt mot Utskottets betänkande, andragit kan hemta särdeles betydande anledning att taga till orda, ty dels hafva deras argumenter redan under diskussionen blifvit hufvudsakligen bemötta och dels hafva deras anmärkningar gått ut på sådana smådetaljer, att något synnerligt ordande derom icke borde ifrågakomma. Jag kunde således väl afstå från ordet, men äfven med de mest ljusa utsigter till framgång för mina önskningar om en för fosterlandet viktig och gagnelig reform och utan att för den skull anledning till strid för frågans lyckliga lösning förefinnes, synes mig ej skada, att man på en sak sådan som denna, innan den afgöres, kastar en blick från mera allmän synpunkt, än hittills skett. Jag vill påminna om, huru denna fråga förut blifvit af Riksdagen behandlad och i hvad mån Kongl. Maj:t nu sökt lösa den i öfverensstämmelse med Riksdagens år 1869 uttalade åsigter. I anledning af enskild motionärs förslag om införande af ett nytt myntsystem grundadt på guld afgaf 1869 års Sammansatta Banko- och Lag-Utskotts betänkande och hemställde deri, att Riksdagen ville, nti underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, med tillkännagifvande, det Riksdagen för sin del funne en förändring af landets nuvarande myntsystem vara önskvärd och behöflig, anhålla att Kongl. Maj:t måtte låta, på sätt lämpligast funnes, anställa utredning huruvida ett nytt myntsystem, grundadt på guld och för öfrigt ordnad i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de af Utskottet angifna grunder *eller möjligen andra* vore för landet ändamålsenligt, samt att Kongl. Maj:t derefter ville till Riksdagen afgifva nådigt förslag till ny myntordning och de öfriga af Konungens och Riksdagens gemensamma beslut beroende stadganden, som i sammanhang dermed kunde finnas behöfliga. De grunder, Utskottet angifvit för myntsystemets ordnande, afsågo jemte systemets byggande på guld såsom värdeätare en anslutning till det franska myntsystemet, emedan en till visshet gränsande sannolikhet ansågs vara derför, att detta

skulle blifva kosmopolitiskt. Men Utskottet nämner dock att "möjligen andra grunder" borde följas, och då Riksdagen i anledning af Utskottets hemställan beslöt skrifvelse till Kongl. Maj:t ändrade Riksdagen de af Utskottet föreslagna ordalag. Riksdagen ville nemligen icke företrädesvis utpeka det franska systemet såsom det lämpligaste, utan öfverlemnade åt Kongl. Maj:t att taga frågan under den mest vidsträcktä pröfning. Riksdagen angaf blott tre önskningsmål, som borde vinnas: 1:o upphörande af de olägenheter, hvilka skilnaden mellan Sveriges och grannländernas myntsystem medförde; 2:o antagande af guld såsom värdemätare; och 3:o gemensamhet med öfriga civiliserade länder. Förhållandena i Europa hafva numera gestaltat sig derhän, att det sista önskningsmålet för närmaste framtiden icke kan vinnas. Det har derföre måst lemnas å sido, men i båda de öfriga punkterna har Kongl. Maj:t sökt uppfyllande af Riksdagens uttalade önsksningar. Då dertill kommer, att Danmark redan bifallit den föreslagna konventionen, och underrättelser i dessa dagar från Norge gifva hopp om förslagets framgång äfven der, finnes väl då något skäl för svenska Riksdagen att nu sätta sig emot reformen? Ja, har man sagt, vi böra vänta, ty det ligger icke utom all möjlighet, att silfret, som nu är stadt i fallande, ånyo kan stiga i värde. Men jag vågar hemställa, huruvida det icke är lämpligast att begagna den nuvarande konjunkturen, då alla sannolikheter gifva vid handen, att silfret icke skall stiga utan tvärtom ytterligare falla. Vore man förvissad derom, att ökadt fallande icke kommer att inträffa, så medgifver jag, att man kunde hafva anledning till tveksamhet, men om det är klart, att sannolikheten är för motsatsen, så synes mig staten härvidlag stå i samma ställning, som en enskild affärsman, hvilken har ett stort lager af en vara, som han för ögonblicket utan betydlig förlust kan afyttra till ungefär det pris, den kostat i inköp, men hvars värde är stadt i fallande. Det kan ju vara en möjlighet, att värdet åter komme att stiga, och han kan således hafva någon ringa chance att göra vinst, men då chancen till förlust är den vida öfvervägande, skulle man väl med rätta anse honom handla obetänksamt, derest han icke begagnade konjunkturen att sälja al pari eller åtminstone nära derintill.

Men den viktigaste synpunkten för frågan om öfvergång till guldmyntfot synes mig ligga i den omständighet, att silfver icke vidare kommer att användas till mynt af tyska riket. Derigenom blifver en stor quantitet silfver ledig till att utbjudas på världsmarknaden och silfret får egenskapen af en vanlig handelsvara, underkastad alla de på ständigt vexlande förhållanden beroende fluktuationer i pris, som träffa andra varor. Men fasthet i värde för det värdemätande bytesmedlet är den förnämsta egenskap, som bör komma i betraktande, då frågan gäller att bestämma, hvilken metall ett land bör använda till sådant bytesmedel. Och det är den största olycka för landet, att till sitt hufvudmynt använda en metall, som är underkastad betydande prisförändringar. Vid penningekriser skulle detta i hög grad visa sig. Om jag antager, att sedan silfret blifvit en vara på världsmarknaden i afseende på värde underkastad de vexlande konjunkturernas inflytande, Sverige ensamt bland Europas länder bibehölle silfvermyntfot, och att så en kris, sådan som den år 1857, åter inträffade, hvad blefve följden? Jo, att på världsmarknaden i allmänhet efterfrågan efter silfver minskades och att på grund deraf priset derå fölle.

Härigenom skulle inträffa, att varuprisen i Sverige skulle stiga, under det samtidigt i följd af den minskade efterfrågan, som kriser i allmänhet medföra, varuprisen i andra länder sjönko; d. v. s. vi finge här hemma betala våra varor högt, men vid export deraf finge vi dem lågt betalda. Jag tror, att dessa häftiga prisfluktuationer, som bytesmetallen är underkastad, äro den största fara, för hvilken ett land kan utsätta sig, och, då konjunkturen för ögonblicket är gynsam, anser jag derföre, att vi ju förr dess heldre böra öfvergå till guldfot.

Man har sagt, att vi icke borde binda oss vid denna myntkonvention för så lång tid som tio år. Jag vill härpå svara, att, om denna myntreform nu genomföres, så är föga anledning att antaga, det ny reform skulle finnas önskvärd inom tio år. Men äfven om chansen för ett allmänt europeiskt myntsystens antagande vore större, än nu synes, skulle icke fördelen deraf för grannländerna vara lika stor som för oss? Skulle icke efter all sannolikhet Danmark och Norge vara lika angelägna som Sverige att öfvergå till ett sådant system? Och funne Danmark och Norge skäl att vänta dermed, låge deri säkert ett bevis, att öfvergången icke heller för oss vore så fördelaktig, att några års dröjsmål skulle vara till särdeles skada.

Bland de betänkligheter, som blifvit framställda mot reformen, äro ett par, som, såvidt jag hört, icke blifvit vederlagda och vid hvilka jag derföre ber att några ögonblick få uppehålla mig. Man har sagt, att, då konventionen icke begränsade beloppet af skiljemynt, som finge präglas, Danmark skulle kunna slå skiljemynt till sådan myckenhet, att vi deraf blefve öfversvämmade. Jag kan icke inse hvad det skulle betyda för någondera af staterna, om en af de andra präglade öfverflödigt skiljemynt, då konventionen stadgar, att hvarje rikes finansförvaltning skall i förhållande till de andra rikenas finansförvaltningar vara förpliktigad att från dessa mottaga allt det med rikets prägel försedda skiljemynt, som af dem kan blifva insändt och att utbyta det mot guldmünt. Det öfverflödiga skiljemyntet skulle härigenom hastigt återvända till den stats kassa, hvilken låtit prägla det. Hvari skulle för öfrigt det rikes vinst bestå, som utmyntade för mycket skiljemynt? Naturligtvis i ränta på billoneringsprocenten eller differensen mellan myntets verkliga silfverhalt och det värde, myntet representerar. Man bör inlåta sig något närmare på frågan, huru ett försök att härpå vinna skulle gestalta sig. Som vi veta bestämmer den latinska konventionen, att en hvar af de deri deltagande stater icke eger utmynta skiljemynt till större belopp än 6 francs per hufvud af befolkningen. Jag vill antaga, att rörelsen i Sverige fordrar 5 riksdaler i skiljemynt för person, således ett belopp af 20 millioner riksdaler, och att Danmark tillagnade sig tillverkningen t. ex. af en fjerdedel af detta belopp eller af 5 millioner riksdaler, hvilket är ganska högt tilltaget. Sverige skulle i så fall vara inskränkt till att tillverka 15 millioner riksdaler i skiljemynt. Hvad skulle Danmark härpå förtjena? Jo, som sagdt är, ränta på billoneringsprocenten. Skiljemyntet skulle billoneras med 5,8 å 9 proc., jag vill i medeltal beräkna 8 proc. Det vill säga billoneringsprocenten å de 5 millioner riksdaler i skiljemynt, hvaraf Danmark antagits tillägna sig tillverkningen, skulle uppgå till 400,000 riksdaler. Ränta härpå skulle utgöra Danmarks förtjenst, och beräknad efter 5 proc.,

uppginge denna ränta till 20,000 riksdaler. Men man må icke tro, att detta belopp utgjorde en förtjenst. För att finna den verkliga förtjensten måste man derifrån subtrahera först och främst värdet af den koppar, som ingår i skiljemyntet, vidare myntningskostnaden och derjemte den ganska viktiga slitningsprocenten. Ty Danmark är ju, enligt konventionen, skyldigt att återtaga slitet mynt och lemna i ingångbart i utbyte. Allt hvad jag nu nämnt måste subtraheras från den antagna bruttoförtjensten 20,000 riksdaler. Hvad blefve månne resultatet af en sådan subtraktion? Möjligen något plus, men möjligen också ett minus och, efter min förmodan, kan resultatet snarare blifva minus än plus. Ja, för min del tror jag att det för oss vore en ren fördel, om Danmark ville åtaga sig tillverkningen af allt det skiljemynt, vi behöfva.

Från en annan synpunkt framställer sig den fråga, huru det danska skiljemyntet skulle inkomma i Sverige, för att den fruktade öfversvämmningen skulle ske. Naturligtvis måste det inflyta mot valuta, d. v. s. dess inkommande innebure detsamma som att Sverige finge sälja sina produkter till Danmark eller att allmänna låneinrättningar i Danmark konkurrerade, i afseende å billiga villkor, med dylika inrättningar här i landet; men ingendera af dessa eventualiteter får väl antagas utgöra en nackdel för den svenska allmänheten.

Hvad förste talaren anmärkte mot bestämmelsen i 12:te artikeln derom, att den, som vill hafva inlemnadt guld utmyntadt, för myntningen skall erlägga $\frac{1}{4}$ procent för 20-kronestycke, men $\frac{1}{3}$ procent för 10-kronestycke af det utmyntade beloppets värde, begriper jag icke. Den ärade talaren tycktes taga till utgångspunkt, att Riksbanken understundom, då den finner sådant fördelaktigt, af enskild person köper silfver i plants, samt dervid godtgör säljaren ett belopp, motsvarande den stadgade slagskatten af tre fjerdedels procent. Men detta är en affär mellan banken och den som säljer silfver. Här talas deremot endast om den afgift, som de personer skola erlägga, hvilka vid myntverket vilja hafva guld utmyntadt. Jag förstår derföre icke, huru ett sådant arrangement, som den förste talaren antydde, skulle kunna ske, så att af denna differens mellan $\frac{1}{4}$ och $\frac{1}{3}$ procent kunde skördas vinst för inlemnaren.

I 11 § af den föreslagna lagen om rikets mynt förbehåller sig Kongl. Maj:t rätt att särskildt förordna om villkoren för inlemnande af guld till förmyntning, och man kan vara fullt förvissad, att dessa villkor blifva sådana, att det slags affär, den förste talaren fruktade, äfven om, hvilket jag likväl betviflar, densamma låge inom möjlighetens område, icke skulle kunna göras.

En annan opponent mot reformen har gjort anmärkning deremot, att i 11:te art. 3 mom. bestämmes, att finansförvaltningen i hvarje rike skall från finansförvaltningarne i de andra rikena mottaga slitet mynt till utväxling mot gångbart, och att detta åliggande icke blifvit uppdraget omedelbart åt rikenas bankinrättningar. Men denna anmärkning förfaller ju helt och hållet i följd af bestämmelsen i 16 § af förslaget till lag om rikets mynt, att utväxlingen till enskilde skall ombesörjas i Riksbankens hufvudkontor samt i dess afdelningskontor uti Göteborg och Malmö, äfvensom å andra ställen, hvarom särskildt förordnas. I sammanhang härmed kan jag upplysa derom, att uti det motsvarande danska lagförslaget

är stadgadt, att tillfälle till ifrågavarande utväxling skall beredas om möjligt i alla köpstäder.

Jag kunde hafva åtskilligt att tillägga, men vill ej längre upptaga Kammarens tid, utan slutar med en vördsam hemställan, att Kammarerna måtte skänka bifall till den förslagna konventionen.

Herr Carl Anders Larsson: Uti föreliggande fråga hafva redan många talare uppträdt och de fleste yrkat bifall till förslaget. En talare har till och med såsom "marodörer" stämplat dem, som våga uppträda mot detsamma. Det oaktadt, och då jag icke obetingadt kan underskrifva allt hvad Utskottet uti föreliggande betänkande uttalat, vågar jag likväl mot förslaget framställa en och annan anmärkning, som jag anser förtjent af Kammarens uppmärksamhet. Äfven jag tyckte till en början att förslaget berörde en reform, som var både nyttig och nödvändig för fosterlandet, men sedan jag läst det Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets betänkande i frågan, har jag uti den långa motiveringen funnit motsägelser, äfvensom en uppfattning af frågan i allmänhet, som synes mig ganska sväfvande, hvarföre jag hyser betänkligheter och icke kan godkänna förslaget, ehuru jag är varm vän af en reform i den föreslagna riktningen, såvida den icke på våldsamt sätt ingriper uti landets bestående finansiella förhållanden. Jag måste därför anhålla om en kort stunds uppmärksamhet för att granska motiveringen till Utskottets förslag, hvaruti — enligt mitt omdöme — flera svaga punkter förefinnas.

På 8:de sidan anföres af Utskottet:

"Betydelsen af Tysklands öfvergång till ett på guld grundadt myntsystem framträder naturligtvis i första rummet deri, att detta land för närvarande måste ega ett betydande förråd af silfver i mynt, förutom de behållningar i omyntadt silfver, som bankinstitutionerna antagas hafva som fond för utelöpande sedlar. Af denna quantitet skall naturligtvis en del, *aldråhögst* dock till värde af 350 millioner R:dr, och troligen vida mindre, blifva qvarhållen för landets behof af skiljemynt. Det öfriga måste, i samma mån som guldmyntssystemet blifver genomfördt, komma att realiseras såsom en för *staten* obehöflig vara.

Af de europeiska staterna har nu, utom de tre nordiska konungarikena, äfven Holland sitt myntsystem grundadt endast på silfver; man antager, att Holland i Europa eger för ungefär 125 millioner gulden eller 187½ millioner riksdaler silfver i myntad form och derutöfver naturligtvis mycket omyntadt silfver i offentliga kassors och bankers förvar. Efter hvad af officiella handlingar framgår, är det knappt något tvifvel om, att detta land inom kort kommer att utbyta sitt silfvermyntsystem mot guldmyntsystem, och så torde äfven der, efter afdrag af 20 till 30 millioner riksdaler för skiljemynt, ett förråd af minst 160 millioner riksdaler i silfver blifva ledigt för verldsmarknadens behof.

Det är klart, att ett dylikt förhållande är fullt jemförligt med ett sådant fall, som att inom loppet af några få år verldens silfverproduktion — hvilken kan skattas till 250 millioner riksdaler årligen — högst betydligt förökades. Verldsmarknaden får i det öfverflödiga och från myntcirkulationen utbrutna silfverförrådet ett nytt anbud af silfver, hvilket naturligtvis bör leda till ett fall i silfrets pris — *under förutsättning* att

metallprisets öfriga faktorer, den årliga produktionen och den årliga efterfrågan icke väsendtligen förändras.“ Detta skulle nu vara en olycka för vårt land, hvilket påstående jag för min del icke kan godkänna. Vore vårt land kapitalstarkt, skulle vi helt naturligt förlora på silfrets fall, men nu äro vi skyldiga långt utöfver vår klingande valuta. Vi behöfva således för liquidationen anskaffa mera metall och det måtte väl för hvar och en vara tydligt att det är fördelaktigare att dervid använda det billigare, sjunkande silfret, än det dyrare, stigande guld. Reformen, genomförd så strängt som nu är föreslaget, skulle således lända våra utländska fordringsegare och våra stora kapitalister till obestriddig fördel — jag nämner i förbigående, att jag känner en rik man, hvilken skulle för tjena 40,000 à 50,000 R:dr, endast på de 2 procent, som silfret för närvarande står under guld — men hvem skall betala denna skilnad? Jo, låntagarne.

Utskottet fortsätter:

“Härtill kommer vidare, att samma dessa länder, Tyskland och Holland, på samma gång som de utbjuda silfver, skola efterfråga guld till utmyntning och för bankinstitutionernas behof, hvarvid också är att märka, det en penningecirkulation grundad på guld efter all erfarenhet kräfer mycket mera mynt än en cirkulation grundad på silfver.“ Huru skulle väl vi kunna mäta oss med dessa stora produktiva länder, om vi icke begagna vårt silfver? Jag hemställer om det Sammansatta Utskottet kan lemna ett tillfredsställande svar på denna fråga.

Längre fram fortsätter Utskottet: “Hvad Holland beträffar, har en i slutet af 1872 nedsatt kommission visserligen ej nu genast vågat tillstyrka antagandet af guld som ensam värdemätare, emedan man i September 1872 ännu icke visste något om innehållet af det förslag, som nu i Mars framlades för tyska riksdagen, och i ovisshet härom ej trodde sig kunna afgöra, huruvida Tyskland skulle fasthålla guld som ensam värdemätare eller möjligen antaga dubbel värdemätare.“ Hvarföre skulle icke Sverige iakttaga samma försigtighet som det kloka, beräknande Holland och bibehålla silfver såsom lagligt betalningsmedel, åtminstone för de skulder, vi hitintills åsamkat oss. Det kan omöjligen vara rätt att gifva de nya lagbestämmelserna om gemensamt guldmynt retroaktiv verkan med afseende å gamla skuldförbindelser, utställda att betalas i silfver. Det gäller en hel samhällsklass — de skuldsattas — intressen, ty det är på dem en ny börda derigenom skulle läggas.

Jag går vidare till 11:te sidan, der det heter: “Om det sålunda, efter Utskottets åsigt, råder all sannolikhet för, att silfret i den närmaste framtiden skall upphöra att användas som verkligt mynt inom den vesterländska civilisationens område, att i anledning deraf metallen skall för en längre eller kortare tid förlora några procent af sitt värde, och att således de nationer, som bibehålla densamma såsom grund för myntväsendet, skola lida förlust genom en rubbning, som de hvar för sig omöjligen kunna förekomma eller hejda — så vill dock Utskottet icke på denna sannolikhet för silfrets *prisfall* allena grunda sin öfvertygelse derom, att Sverige så snart som möjligt och ju förr dess heldre bör tillägna sig fördelarne af ett guldmyntsystem. Det är fullkomligt sannt, att Riksbankens nuvarande silfverförråd,

silverförråd, omkring 16 millioner R:dr R:mt under tiden Januari 1872 — Januari 1873 förlorat omkring 2 procent af sitt värde i guld, och att ett ytterligare fall i silfrets pris ännu skulle med en eller annan procent kunna öka denna förlust. Men dels är den summa vi sålunda förlora, 300,000 R:dr eller mera, i och för sig ej tillräckligt stor, för att göra en myntreform till en tvingande nödvändighet, dels förminskas dessa rent finansiella farhågor i någon mån deraf, att en ej ringa del af detta silverförråd, äfven efter antagande af guldmyntsystem, kommer att erfordras till skiljemynt och sålunda ej behöfver direkt afyttras.“ Måne dessa 300,000 R:dr böra anses som en förlust? Jo, i händelse beloppet icke erfordras för att inlösa utelöpande sedlar. Men Utskottet har — såsom jag nyss uppläste — tillkännagivit att Riksbanken eger endast omkring 16 millioner riksdaler i silvervaluta uti sina kassahalf, och den utelöpande sedelstocken är — såsom bekant — vida större. De der 300,000 riksdalerna torde därför behöfvas mycket väl till betalningsmedel för utelöpande banksedlar och då så är fallet, kan man icke säga, att beloppet är en förlust, förorsakad af silfrets prisfall. Utskottets motivering i denna del synes mig verkligen ohållbar. Riksbankens silverförråd har förlorat 2 procent af sitt värde i guld, säger Utskottet. Men hvad gör det, då hela förrådet behöfves att inlösa sedlar, utställda i silver. Det blir ingen förlust — såsom Utskottet antager — utan tvärtom en vinst, då man tager hänsyn till att många millioner utöfver den klingande valuta, Riksbanken eger, utelöpa i form af sedlar, ställda till inlösen med silver. Silver måste således anskaffas för ändamålet, och då det nu kan göras för 2 procent billigare än för ett år sedan, vinner ju Riksbanken 2 procent, ehuru Utskottet älskar att benämna vinsten såsom förlust, hvilket blir förhållandet endast i fall vi bestämma oss för att betala bankens förbindelser, som äro ställda i silver, med den dyrare varan guld. Utskottet fortsätter sedermera: “Det är också sannt, att alle de, som ega fordringar utfästade i silver, ovilkorligen måste vara intresserade af att dessa fordringars verkliga värde så fort som möjligt fastställas i någon värdemätare, som lemuar större garanti för oföränderlighet, än silfret nu tyckes bereda, och att farhågorna för ytterligare fortgående förlust på dessa fordringar måste föranleda alla dessa att påyrka en snar och afgörande reform. Deremot kunde dock möjligen invändas, att i landet finnas äfven andra intressen än deras, som ega fordringar, och att för dessa icke skulle i dylika förhållanden finnas något motiv för en reform, afsedd att stadga fordringars värde“.

Eger man stora kapital utestående, då är det gifvet att man riskerar att förlora en del, när silver numera icke är värdt mera än 98 procent af hvad det gällt. Men låtom oss å andra sidan se efter hvem som vinner. Det är låntagarne, och jag undrar just hvem som bäst behöfver denna fördel — i fall det verkligen är någon sådan af större betydelse — antingen kapitalisten eller den syndare som är skuldsatt. Det är således på kapitalisternas och de stora penninginstitutionernas sida de talare ställt sig, hvilka förorda det sammansatta Ranko- och Lag-Utskottets förslag. De hafva gjort det genom att säga, det vi måste gå den väg, Utskottet utstakat, för att bereda så stor inkomst som möjligt utaf utestående fordringar.

Längre fram, på sidan 15, läses följande: "Utskottet har velat särskildt framhålla denna för en hvar ögonsynliga olägenhet" — nemligen silfrets fall och derpå beroende osäkerhet i vixelkursen — "af att bibehålla som värdemätare och bytesmedel en metall, hvars värde inom kort måste komma att bestämmas af ett mindre tillförlitligt förhållande mellan anbud och efterfrågan; det anser häruti ligga ett skäl för antagande af guldmyntsystem, som är ännu mera talande och vida säkrare än farhågan för silfrets fortgående prisfall, hvarom ju meningarne dock kunna vara delade, utan att den ene kan med *säkra* bevis öfvertyga den andre". Ja, utaf hela motiveringen framstår tydligen, att Utskottet velat framhålla farhågan för silfrets fall i värde såsom hufvudskäl för reformen.

Utskottet fortsätter: "Då det sålunda måste anses nödvändigt för Sverige att utbyta silfver mot guld såsom grund för myntväsendet, och då det, efter de förändringar som inträdt, mer än någonsin är klart, att silfrets bibehållande som bytesmedel och värdemätare endast kommer att vålla oss olägenhet och förlust utan att bringa oss någon förmån, ligger det närmast till hands att påyrka, det den nödvändiga öfvergången måtte ju förr dess heldre verkställas". Jag upprepar härvid hvad jag förut sagt, nemligen att vi hafva en betydlig obligationsskuld uti silfver, som, i händelse Utskottets förslag blir lag, skall inlösas med guld, hvilket jag anser orättvist.

Sedan Utskottet ytterligare framställt en mängd skäl, som jag icke vill trötta Herrarne med att närmare skärskåda, ehuru jag skulle kunna framställa åtskilliga anmärkningar dervid, förekommer i slutet af 20:de sidan följande:

"Farhågan för en allt för stark inströmning af danskt skiljemynt i Sveriges gränsprovinser är berättigad, just under förutsättning att staten ej bereder en lätt och säker utväg till detta mynts aflägsnande ur rörelsen, d. v. s. om ej konvention om dem afslutas".

Denna farhåga har möjligen någon del uti den ifver, hvarmed representanterna från Skåne förorda reformen, men enligt mitt förmenande kunde olägenheten härutinnan mycket väl förebyggas genom en öfverenskommelse på diplomatisk väg, utan någon konvention, som binder vår frihet.

Sedan jag nu vidrört några af de punkter uti Utskottets motivering, hvilka förefallit mig besynnerliga, öfvergår jag till de yttranden, som under diskussionen blifvit fällda. En talare sade att öfvergången är gynsam för alla gäldenärer. Tvärtom — att de få betala hvad de äro skyldige, derom äro alla ense, men då silfret, hvaruti de äro skyldige, faller och guld, hvaruti man vill att de skola betala, stiger, så få de i sjelfva verket betala mera. Reformen kan således icke sägas gynna gäldenärerna. Samme talare ordade om "den goda saken", men kan väl en sak — den må vara huru nyttig eller god som helst — minska den skada, som tillskyndas alla skuldsatta personer, derigenom att de få betala 2 procent och måhända mera utöfver hvad de verkligen äro skyldige. Att man fäster stor vikt vid reformen, det framgår af den agitation, som en tid bortåt fortgått till förmån för regeringens af Utskottet accepterade förslag. Det är likväl ej svårt att genomskåda hvad som utgör bottensatsen i hela denna rörelse. Det är farhågan att alla fixa penningelöner skola sjunka genom ett qvarhållande af nuvarande myntsystem

med silverstandard, då lönerna deremot genom en öfvergång till guldstandard skulle erhålla ökad värde. Att bifalla Utskottets förslag är detsamma som att gifva samtliga tjenstemän en lönetillökning af 10 procent. Skilnaden beräknas visserligen för närvarande icke till mera än 2 procent, men då skilnaden i värdeförhållandet mellan guld och silver fortfarande kommer att ökas, äro vi troligen snart uppe till 10 procent. Detta har varit mäktigt nog att sätta agitationen i gång. Tidningsartiklar hafva öfversvämmat oss och broschyrformen har äfven anlitats. Jag har t. ex. här i handen en afhandling, som utdelats bland Kammarens ledamöter. Der står bland annat: "Och nu, — hvad kunna vi *förlora* på att vänta, hvad kan det kosta oss detta nöje att mynta karoliner och att få hoppas och tro på deras framtid här i Norden? Det kan kosta oss oupphörligt ökade förluster på vårt silverförråd, oupphörligen minskadt värde å alla i silver utfästade fordringar och en ständigt fortgående osäkerhet i den allmänna rörelsen till följd af värdemätarens — silfrets — oupphörliga förändringar". Detta kan man kalla att tala i fordringsegarnes, kapitalisternas och löntagarnes intresse! En olägenhet för dem förefinnes verkligen, jag medgifver det. Men jag vill icke medverka till att afhjelpa denna olägenhet genom att tillfoga en annan del af befolkningen, de skuldsatta, en uppenbar orättvisa. En talare yttrade att vi snart måste öfvergå till guld och att det är lämpligast att genast göra det, ty ingen annan olägenhet medföljer öfvergången än en rubbning i alla värden af 2 procent; en annan talare har försäkrat att det icke kan skada någon att taga guld i stället för silver. Jag har — som jag hoppas — tydligen ådagalagt, att ett bifall till föreliggande förslag måste medföra skada för en stor del af landets befolkning.

Herr Gustaf Jonsson sade att en återremiss vore opraktisk, emedan vi äro bundna af konventionen. Är det då nödvändigt att tillägga denna lag retroaktiv verkan. Skulle man icke kunna genom en återremiss erhålla en förändring i sådan riktning att alla hittills ingångna förbindelser, utfästade att betalas i silver, fortfarande skola bibehålla kraft och verkan. Är ett dylikt förfaringsätt orätt, då vet jag icke hur representationen skall behandla en vigtig fråga. Det har ju ofta inträffat att författningar utkommit, i hvilka uttryckligen föreskrifves att bestämmelserna deruti icke skola verka retroaktivt. Detaljerna i förslaget fäster jag mig icke vid, utan den stora, djupt ingripande frågan att med ett penndrag rubba alla värdeförhållanden i landet och med några procent öka vår statsskuld, våra hypotekslån och alla enskilda skuldebellopp. Den af de skandinaviska ländernas regeringar ingångna konventionen kan ej utgöra hinder för att utjemna en sådan orättvisa.

På grund af hvad jag haft äran anföra yrkar jag återremiss, för att få förslaget ändradt, åtminstone i af mig angifvet syfte.

Herr Friherre Gripenstedt: Då detta ämne eller åtminstone det som utgör hufvudpunkten i detsamma, nemligen frågan huruvida guld i stället för silver i framtiden skulle blifva vår värdemätare, här på detta ställe förevarit, har det nästan alltid ställts i sammanhang med en annan reform, hvartill förslag om ändring i samma grundlagsparagraf, eller den 72:dra af Regeringsformen, gifvit anledning, nemligen frågan om att bort-

taga den s. k. tvångskursen. Vid dessa tillfällen har också den sistnämnda frågan om tvångskursen nästan alltid varit den som tillvunnit sig den största uppmärksamheten, hvarigenom den fråga, som nu föreligger, icke blifvit så grundligt behandlad som den väl förtjenar. Denna omständighet har gjort att jag hade tänkt mig, det icke vara ur vägen att denna gång något närmare än förut skett ingå i de väsendtligaste punkter, som — efter mitt omdöme — tala för bifall till den emellan de trenne skandinaviska ländernas regeringar afslutade myntkonventionen. Men då jag funnit att nästan alla talare, som i dag uppträdt, med få undantag hafva förordat ifrågavarande konvention och att således ärendets utgång torde vara så godt som på förhand gifven, vill jag, som i allmänhet anser, att den enskilde representanten icke bör upptaga riksförsamlingens tid genom att utveckla en mängd skäl, då sådant efter all sannolikhet icke kan utöfva något inflytande på beslutet i det ärende, som förehafves, sålunda afstå från den afsigt, jag hade att närmare ingå i ämnet, och i stället inskränka mig till att endast upptaga några af de anmärkningar, den siste ärade talaren riktat mot förslaget.

Han tycktes egentligen lägga vikt på hvem som skulle komma att vinna eller förlora genom detta prisfall å silfver, hvilket vi alla förutse såsom sannolikt förestående, äfvensom hvem som skulle hafva bäst råd att kännas vid en sådan förlust. Jag får bekänna att ett sådant kalkylerande enligt mitt förmenande icke är den rätta utgångspunkten vid bedömandet af en lagstiftningsfråga, ty lagen är väl och bör väl vara gjord i syftemål att rätt sker alla, och lagstiftaren får dervid icke beräkna om den ene eller den andre har bättre råd att förlora eller vinna vid den förändring som kan blifva en följd af reformen. Då det lyckliga förhållande inträffat, att just vid denna tidpunkt priset mellan guld och silfver ställt sig så att vi kunna öfvergå från silfver till guld, utan att behöfva anlita den högst besvärliga åtgärden att betala en mellangift, vare sig som uppgäld eller afgäld, så synes mig detta innebära en förmån, hvilken det vore högst orätt att icke begagna. Dessutom är det alldeles icke — såsom talaren förmenade — frågan om att bereda den ene eller andre någon fördel, utan frågan är helt enkelt den att på samma gång man öfvergår till guld, få likhet mellan grannländerna i deras myntsystem i stället för den olikhet, som hitintills förefunnits och som vi ju äro ense om har ådragit oss svenskar, hvilka egt det bättre myntet, stora olägenheter, emedan vi icke kunnat taga oss till vara för de visserligen obetydliga, men ofta upprepade förluster, hvilka vid smärre liqvider uppstått, derigenom att vi nödgats taga sämre mynt i liqid i stället för ett bättre. Att icke förevarande konvention för ändamålets vinnande skulle vara behöflig, är ett misstag; ty Utskottet har tydligen visat att, om icke staterna i det fallet bindas af en konvention, så är det mycket troligt, att, då vi nu konvertera vårt silfvermynt efter den för oss beqväma grunden af att en Riksdaler Riksmünt motsvarar jemt en krona och det derjemte är för grannländerna förenadt med olägenheter att saldera skilnaden mellan den nya kronan och deras nuvarande mynt, så skulle de måhända bestämma sig för ett annat guldmynt, än vårt, som stode i samma förhållande till deras silfvermynt, som hos oss det nya guldmyntet till vårt nuvarande mynt, nemligen att det vore alldeles lika med 10 nya räkneenheter; och då blefve följden den, att,

fortfarande som hittills, grannstaternas guldmynt skulle med nio tiondedels procent i värde komma att understiga vårt guldmynt och följaktligen verka precis på samma sätt som silfvermyntet hittills, dock med den skilnaden att — såsom Utskottet äfven mycket riktigt anmärkt — verkningarne sannolikt komme att sträcka sig vida längre omkring. Ty det är klart att guldmyntet har större portée och sprides hastigare samt öfver större områden än silfvermyntet. Fränmande guldmynt skulle således med lätthet kunna uttränga våra bättre guldmynt och till en viss grad öfversvämma hela landet, då deremot för närvarande det fränmande sämre silfvermyntet uppträder hufvudsakligen blott i gränsprovinserna.

Det är af denna orsak konventionen är nödvändig och som jag för min del tror, att representationen skulle handla mycket oklokt, om den icke begagnade det gynsamma tillfälle som nu finnes att, utan rubbning i våra egna myntförhållanden, vinna likhet med grannländernas. Här har frågats: "hvarföre brådskar man". Jo, det är just af nyssnämnda skäl, nemligen att vi för närvarande stå på den ståndpunkten, att vi vid öfvergången slippa någon som helst förändring med tillägg eller afdrag från nuvarande silfvermynt, och att en krona kommer att alldeles jemnt motsvara En R:dr R:mt, en beräkning som stämmer alldeles öfverens med det nu gällande priset å guld och silfver uti London, verldsmarknaden för ädla metaller.

Den ärade talaren höll äfven till behjertande fram den stora fördelen för oss att i framtiden få betala med silfver, dels våra statslån, förskrifna i silfver, och dels hypotekslånen. Jag vill likväl erinra talaren derom, att dessa förskrifningar icke äro utställda i svenskt silfvermynt, utan i thaler. Dessa lån skola således betalas i preussiska thaler och ingenting uti dessa äldre transaktioner förhindrar oss, att här i landet ingå i konvention med våra grannländer om ett nytt gemensamt mynt. Kunna de Skandinaviska länderna komma öfverens om en ny utmyntningsgrund, så förändrar detta icke den förbindelse och å andra sidan den rättighet, vi hafva att liqvidera i Preussiska thaler, eller det mynt, hvaruti våra lån äro förskrifna. Jag anser — som sagdt — mindre nödigt att nu upptaga tiden, då utgången tyckes vara gifven, och jag är synnerligen glad deröfver, att denna fråga, som för landet är af stor vikt och för hvarje dag blir mera påträngande, efter mitt bedömande står temligen nära sin lösning, så att Sverige utan ringaste olägenhet, vare sig för den höge eller läge, rike eller fattige, i afseende å förändringen i myntvärdet eller myntenheten, kan genomföra reformen på ett så enkelt sätt, att allt hvad som sker är en ringa namnförändring. En "Riksdaler" skall kallas en "Krona"; Detta är allt. Jag må tillstå att jag för min del kanske heldre sett, att äfven denna bestämmelse om namnförändring icke funnits i konventionen. Der står uti 2:dra Artikeln, att af de två gemensamma hufvudmynten tiondedelen af det ena eller tjugondedelen af det andra "skall vara den gemensamma räkneenheten och kallas en Krona". Enligt min tanke kunde utan skada i stället för slutorden "och kallas en Krona" stått: "och få den benämning, som de respektive staterna sjelfva bestämma". Då beskaffenheten af guldhufvudmyntet är absolut bestämd, äfvensom att tiondedelen deraf utgör räkneenhet, så måste det vara för den ena eller den andra staten alldeles likgiltigt, hvad benämning de öfriga länderna gifva

åt denna enhet, och att således Sverige gerna kunnat få bibehålla benämningen Riksdaler liksom hittills, hvilken dock, jag medgifver det, icke lämpar sig rätt väl för Danmark och kanske icke heller för Norge. En dylik olikhet med afseende å benämningen af enahanda myntstycke inom olika länder, är dessutom icke ovanlig i konventioner. Exempelvis vill jag anföra att uti konventionen mellan Italien och Frankrike det gemensamma myntet uti Frankrike benämnes "franc", men uti Italien "lira". Saken är emellertid en sådan obetydlighet, att jag icke fäster minsta vikt dervid. I dagligt tal kommer det kanske fortfarande att heta Riksdaler, till dess allmänheten hunnit vänja sig vid den nya benämningen, och då det är sjelfva hufvudsaken, man bör se till, så vill jag för min del, oaktadt den lilla betänklighet jag nu framställt, på det varmaste tillstyrka, att representationen godkänner den ingångna konventionen.

Herr Nils Pettersson: Jag hade icke tänkt begära ordet, men en granne till höger har uttalat betänkligheter mot förslaget och det är hufvudsakligen för att i min mån söka vederlägga de argument, han framdragit, som jag för en kort stund tillåter mig upptaga Kammarens tid. Han framhöll, bland annat, att fördelen af ifrågasvarande reform skulle vara på affärsmännens sida och att de mindre bemedlade jordbrukarnes klass derpå skulle förlora. Till ledning för omdömet i detta hänseende torde man böra taga hänsyn till nuvarande förhållanden. Och jag finner då, att just den af talaren framhållna olägenheten utaf det ifrågasatta nya gemensamma systemet för närvarande existerar. Vid alla större penningtransaktioner tages alltid i beräkning skilnaden i mynt, men den stora allmänheten, som uti den dagliga rörelsen omsätter de små beloppen, denna allmänhet blir lidande genom de sämre nu gångbara främmande silfvermynt, som i våra gränsprovinser uttränga våra bättre. Det är således tydligt att de nu rådande olika myntsystemen lända allmänheten till stor olägenhet och att en reform i syfte att få ett gemensamt myntsystem icke kan vara annat än välkommen.

Talaren framhöll äfven att det skulle blifva till stort besvär för Finans-departementet att ombesörja den växling, som föreskrifves, och hvarigenom man enligt hans förmenande tillskapar nya tjänster eller åtminstone ytterligare befäster den gamla organisationen af våra embetsverk. Jag tror för min del att, om man betraktar saken sådan den verkligen föreligger, så synes det tydligen framgå både af Kongl. Maj:ts proposition och Utskottets förslag, att invexling i detalj bör ske i Riksbanken och dess lånekontor i landsorten och att endast vid större operationer mellan de olika länderna Finans-departementet behöfver anlitas, hufvudsakligen då det är fråga om utnött och förslitet mynt. Denna växling kan således icke blifva i någon betydligare mån betungande eller hinderlig för Finans-departementet.

Vidare har äfven af en annan talare blifvit yttradt, det Kongl. Maj:ts proposition skulle hafva en brist derutinnan, att konventionen icke innehåller närmare bestämmelser om blifvande skiljemynt, i sammanhang hvarmed han framhöll, att Italienskt skiljemynt inströmmar i Frankrike. Det bevisar efter mitt förmenande alldeles motsatsen af hvad han ville bevisa. En fördel ligger just uti den bestämmelsen i konventionen, som

tillåter att, i händelse ett ställe blir öfversvämmadt af grannländernas skiljemynt, missförhållandet rättas genom att vederbörande Finans-förvaltning inlöser skiljemynten.

Jag skulle äfven vilja yttra mig om många andra detaljer, men flera föregående talare hafva tillräckligt frambållit äfven dessa sidor af saken, och jag vill endast tillägga, att jag finner just denna tidpunkt särdeles lämplig för en öfvergång från silfver till en tryggare värdemätare, en reform som förr eller sednare måste ske. Jag kan derföre icke annat än tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition och Utskottets förslag.

Herr Kolmodin: Det första, jag har att göra med anledning af Herr Carl Anders Larssons anförande, är att förklara, det jag med uttrycket "marodörer" icke syftat på de ledamöter inom Kammaren, som uppträdt såsom motståndare till konventionen, utan helt enkelt på de anmärkningar, som här blifvit framburna mot densamma. Jag vände mig nemligen i mitt förra anförande mot opponenter på calmar-bänken och liknade hans argumentation vid en jägarekedja af mycket lätt och rörlig beskaffenhet, vid en trupp, som syntes mig till fullo vara nedskjuten eller skingrad af de talare, som före mig tagit konventionen i försvar. Jag tillade, att marodörer möjligen skulle kunna framkomma, uti hvilken förmodan jag ej heller bedragit mig. Jag vill icke fästa mig vid den rättsuppfattning den värde ledamoten af Lag-Utskottet hyser med afseende på alla äldre förbindelser, utställda i silfver, och gäldenärernas skyldighet att fullgöra hvad de åtagit sig, ty hans yttrande har i denna punkt redan tillräckligt blifvit besvaradt; och jag tror att den grundliga kritik från en högt värderad talare från stockholmsbänken, han framkallat genom sina anmärkningar angående den hittills gällande lagstiftningen, som säger att hvar och en bör betala hvad han är skyldig, har varit fullt vederläggande, så att icke Kammaren behöfver befara från opponenter på östgöta-bänken sida, att han med sin vid denna riksdag vunna erfarenhet skall vid en kommande riksdag framlägga motion angående lindring i gäldenärers skyldighet att betala hvad de förskrifvit. Jag kan således saklöst gå förbi denna del af hans betraktelse och fästa mig uteslutande vid sjelfva hufvudsyftet deri, som gick derpå ut, att vi i förhållande till utlandet skulle förlora, om vi öfverginge från nuvarande myntsystem, grundadt på silfver, till ett guldmyntsystem, men deremot vinna, om vi hölle oss kvar vid silfret; och detta ej blott med afseende på statens samt många enskilda medborgares, gäldenärernas, behof utaf afprutning i deras ingångna förbindelser, utan ock med hänsyn till fördelen af embets- och tjenstemännens genom den nuvarande myntfötens bibehållande städse sjunkande löner. Det är enligt mitt förmenande en argumentation, som icke berör eller talar allenast mot konventionen, utan öfver hufvud mot hvarje öfvergång till ett nytt myntsystem, baserad på guld. Vid sådant förhållande tillåter jag mig att mot den stora auktoriteten på östgöta-bänken åberopa en annan stor auktoritet från 1869 års riksdag. Under diskussionen i Andra Kammaren rörande en ifrågasatt underdånig skrifvelse om öfvergång till ett guldmyntsystem, afgafs ett yttrande, som jag nu vill uppläsa ur det tryckta protokollet. "Herr Carl Anders Larsson: Jag beklagar, att den motionär, som kom-

mit allt detta å stad, icke varit nog förslagen att tala vid en medelmätta, som kunnat frambära motionen, ty i så fall är jag säker på, att mina vänner Jöns Pehrson och Jöns Rundbäck icke skulle hafva framdragit sina grofva batterier för att skjuta ihjäl den. Jag har nu varit med på sex riksdagar, och hittills har jag alltid hört klagas öfver, att man haft för litet pengar. Vårt system är sådant, att Riksbanken icke kan fylla landets nuvarande behof af mynt; och nu fruktar man, att, i fall vi finge guldstandard, vårt arma land skulle alldeles öfversvämmas af guld. Tänk blott, att då vore hela vårt myntsystem om intet! Antingen är Riksbankens närvarande silfvervaluta otillräcklig, eller också är den så svår att qvarhålla i banken, att man icke kan med full säkerhet bygga på, att denna bank skall förmå tillhandahålla våra näringar det ökade rörelsekapital, hvaraf de till följd af sin storartade utveckling på sednare tider kommit i behof; och vid sådant förhållande kunde det väl icke gerna anses såsom någon olycka för vårt land, om äfven vi kunde komma i åtnjutande af de fördelar, som de stora nationerna skördat af att basera sitt myntsystem på guld.“ Det var på dessa grunder Herr Larsson vid 1869 års riksdag biträdde förslaget om en underdånig skrifvelse till Kongl. Majt för att få frågan utredd och pröfvad. Han var således den tiden stor vän utaf en öfvergång till guldsystemet och jag må säga, att jag icke vet huru Herr Carl Anders Larsson af år 1873 vill reda det förhållande, uti hvilket han står till Herr Carl Anders Larsson af år 1869; huruvida han vill göra på samma sätt som en annan stor riksdagsauktoritet, hvilken trädde upp och tackade Gud för att han blef klokare för hvarje dag, eller om han nu vill med fullt allvar gå tillbaka till Herr Carl Anders Larsson af år 1869, med hvilken sednare representant jag för min del i denna stund förenar mig och yrkar bifall till föreliggande betänkande, som afser Sveriges öfvergång till ett nytt myntsystem, baserad på guld.

Herr Carl Anders Larsson: Den föregående talaren har behagat göra en jämförelse mellan min ställning till guldmyntfrågan vid 1869 och 1873 årens riksdagar och dervid förmenat, att jag skulle hafva gjort mig skyldig till en omsädling. Den värde talaren borde dock, innan han gjort sin konklusion, hafva läst igenom det betänkande, som *då* förelåg och det, som *nu* föreligger. År 1869 kunde man icke anskaffa silfver, 1873 deremot befarar man en öfversvämmning af samma ädla metall. De båda förslagen hafva sålunda framträdt under helt olika omständigheter, hvilket representanten på gotlandsbanken i hastigheten icke tagit i beräkning, på samma gång han missuppfattat åtskilligt af hvad jag nyss yttrade. Jag har icke påstått eller föreslagit att gäldenärernas skulder skola minskas, utan endast framhållit det rättvisa och billiga uti, att den skuldsatta delen af Sveriges befolkning får betala sina skulder med det mynt, hvaruti lånen äro förskrifna. Det var lika litet min mening under 1869 års riksdag att lånetransaktioner, före reformens införande ingångna uti silfver, skulle betalas i guld, ty det ansåg jag då på samma sätt som nu för olagligt och obilligt. Jag ville då som nu att hvar och en, som uppgör en affär, har rättighet att liqvidera på sätt aftaladt är, utan att lagstiftaren får träda emellan med nya bestämmelser. Uti denna

min åsigt ligger orsaken hvarföre jag icke kan biträda det sammansatta Banko- och Lag-Utskottet, då det säger, att man hädanefter skall betala med guld icke med silfver, ehuru guldet är 5 å 6 gånger dyrare än silfret och har en afgjord böjelse att ytterligare stiga. Vid 1869 års riksdag var det alldeles icke fråga om att ingå någon konvention med främmande riken, utan frågan gällde då att för vårt land antaga ett myntsystem, som hade utsigt att efter hand blifva infördt uti alla länder, således ett universal-myntsystem. Meningen kunde naturligtvis icke dervid vara att uti ett enda penndrag utplåna verkningarne af de äldre myntsystemen, utan meningen var säkerligen den, att de stater, som hade silfver, skulle betala alla förbindelser, afslutade efter detta äldre system, uti silfver. Hvad vidare angår tjenstemännens sjunkande löner, vidrörde talaren försigtigtvis denna punkt af min argumentation med mycken varsamhet — den är också den ömtåligaste. Ty — jag upprepar det — farhågan att tjenstemännens löner med bibehållande af nu gällande silfverstandard skola mer och mer sjunka, det anser jag till stor del vara orsaken till den agitation, som föregått dagens öfverläggning i myntfrågan.

Sålunda är jag precis samma Larsson 1873 som 1869, och det är icke värdt, att man söker slå mig på fingrarna med gamla luntor. Jag vill att svenska folket med afseende å sitt myntväsende skall begagna sig af de gynsammaste konjunkturerna. Därföre anförde jag också såsom ett mönster för oss en stat, hvilken i finansiella frågor städse haft namn om sig att handla klokt och välbetänkt, nemligen Holland, som, hvad föreliggande fråga om öfvergång till ett gyldmyntsystem beträffar, ännu icke tagit det afgörande steget, utan fortfarande bibehåller en afvaktande ställning. Jag tror icke att vi svenskar kunna mästra holländarne i detta afseende. Det vore måhända bättre för oss att vara lika försigtiga.

Den aktade talaren på stockholmsbanken, som visat mig den stora äran att till vederläggning upptaga mitt anförande, har icke gjort det fullständigt, åtminstone icke med afseende å den del, som afsåg vårt obligationsväsende. Han talade endast om pund sterling, men icke om Hamburger banko, i hvilket sednare liiquidationsmedel — enligt hvad jag har mig bekant — många bland våra hypoteksföreningar hafva utestående skuldförbindelser. Mig förefaller det alldeles klart, att, om dessa institutioner förskrifvit lån i silfver och här på platsen finnes god tillgång på dylik valuta, de obestriddigen hafva rättighet att liquidera i silfver. Skulle man nu ålägga dem att betala med guld, blefve detta oneligen för dem ett svårt onus. Jag ser t. ex. att ensamt Östergötlands hypoteksförening har en skuld af tio millioner i silfver och åtskilliga andra dylika föreningar äfvenledes betydliga lån, ställda i silfvervaluta. Jag har yrkat återremiss just för att få ett undantagsstadgande, i ändamål att beröfva den nya lagen retroaktiv verkan. Detta mitt sträfvande är någonting helt annat, än att — såsom man velat angifva min ställning — jag skulle hafva för afsigt att motsätta mig hela reformen. Tvärtom, jag är varm vän af förslaget om införande af guldmyntsystemet, nu som 1869, men jag vill icke att statsmakterna störande ingripa i den enskilda eganderätten.

Herr Gumælius: Jag önskar blott tillägga några ord med anledning af talarens på östgötabänken första och andra uppträdanden. Då han vidrörde Hollands myntväsende förbisåg han hvad som i detta afseende på sednaste tiden blifvit offentliggjordt, nemligen att Hollands båda statsmakter helt nyss beslutat inskränka silfvermyntningen och sålunda tagit ett afgörande steg i ändamål att bereda sig på en öfvergång till ett nytt myntsysteem, grundadt på guld, äfvensom att vederbörande myntkommission derstädes ganska bestämdt uttalat sig för nödvändigheten af hastig öfvergång till ett guldmyntsysteem. Och då han ordade om Hamburg, föreföll det, som hade han ej bemärkt, att Hamburg redan fullständigt öfvergått till myntfot af guld.

Herr Ola Jönsson: Då vi ännu icke fått uti den svenska representantförsamlingen införd öppen omröstning, ehuru vi måhända äro på god väg dertill, så beder jag i ändamål att angifva min ställning till frågan — få tillkännagifva för Kammaren, att jag afgifver min röst för bifall till föreliggande förslag.

Härmed var öfverläggningen slutad. Efter upptagande af de yrkanden, som derunder förekommit, och sedan i enlighet med samma yrkanden propositioner blifvit framställda å dels bifall och dels återremiss, förklarade Herr Talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra meningen. Votering begärdes emellertid; hvadan uppsättning och justering skedde af en så lydande omröstningsproposition.

Den som vill, att Riksdagen, med bifall till hvad Sammansatta Banko- och Lag-Utskottet hemställt å 24:de sidan af dess betänkande N:o 1, skall, för sin del, antaga den af Kongl. Maj:t, med Norge och Danmark afslutade myntkonvention,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammaren till Utskottet återförvisat ifrågavarande del af betänkandet.

Röstsedlarne sammanräknades efter slutad votering och visade 128 ja mot 44 nej; i följd hvaraf Kammaren, med bifall till Utskottets ifrågavarande hemställan, beslutit, att Riksdagen skulle, för sin del, antaga den af Kongl. Maj:t med Norge och Danmark afslutade myntkonventionen.

Utskottets 2:dra och 3:dje hemställanden (sidd. 38 och 52), om antagande af de utaf Kongl. Maj:t framlagda förslag dels till Lag om rikets mynt och dels till Lag om öfvergången till det nya myntsysteem, blefvo derefter, hvar efter annan, föredragna samt af Kammaren bifallna; och

hade Kammaren alltså, för sin del, beslutit antaga dessa lagar, med de ändringar deri, som af Utskottet föreslagits.

§ 7.

Föredrogs Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 9 (i samlingen N:o 23), angående Herr C. F. Bergstedts inom Första Kammaren väckta motion om underdånig anhållan hos Kongl. Maj:t, att den teologico-filosofiska examen måtte förklaras obligatorisk för alla teologie studerande, som ej aflagt filosofie-kandidatexamen.

Beträffande denna fråga yttrade:

Herr Grefve Björnstjerna: Herr Talman! Mine Herrar! Det är eller tyckes åtminstone vara alldeles obestriddigt, att ett folk, som saknar religiös känsla, är ett förloradt folk. Att sträfva för bibehållande af det andliga elementet hos folket är presterskapets heligaste pligt. För min del vet jag väl att man i katolska länder anser sig kunna åstadkomma detta genom en viss yttre glans utan att den presterliga bildningen behöfver någon djupare vetenskaplig grund. Helt annorlunda är deremot förhållandet i protestantiska länder; der kan icke, så är min tro, presterskapet bibehålla det inflytande det bör ega, så framt det i bildning står mindre högt än nationens öfriga upplysta klasser. Jag frågar nu om svenska kyrkans presterskap verkligen eger denna bildning? Jag frågar om det nu har samma andliga inflytande på folket som i början af detta sekel? Jag fruktar att frågan icke kommer att besvaras med ja. Nästa fråga blir då, hvad är orsaken härtill? Icke kan man säga att den andliga känslan hos nationen är mindre lefvande nu än förr. Tvärtom den är lyckligtvis varmare än för 50 år sedan. Om en viss vidskepelse under denna tid bortfallit, är detta ju rätt väl, blott kärnan står kvar. Nej, orsaken till det andliga ståndets minskade anseende ligger deri, att, under det nationens bildning i allmänhet gått framåt, står presterskapets kvar på samma punkt, som för årtionden sedan. Denna åsigt har 1868 års Kyrkomöte ganska tydligt uttalat, då det i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhållit det Kongl. Maj:t ville för inträde i prestembete bestämma en större humanistisk examen. För min del anser jag detta Kyrkomötets uttalande vara afgörande i saken. Men, invänder man, prestbristen är så stor, att skärpta fordringar för inträde i prestembetet icke böra uppställas. Jag vet äfven att Statsrådet och Chefen för Ecklesiastik-departementet i Första Kammaren yttrat att prestbristen nu är större någonsin. Men, om denna prestbrist, hvarom vi hört talas i 40 år, verkligen förefinnes, icke kan den vara framkallad af för höga fordringar på prester-nas kunskaper, dessa ställas i sanning icke särdeles högt. De äro ju erkänt mindre, än för någon annan statens embetsman. Under sådana förhållanden har det förefallit mig, som om Första Kammarens åsigt i ämnet vore fullt riktig, eller att prestbristen ökas genom det minskade anseende lägre examensprof medföra och att man derföre borde höja fordringarne på prestkandidaterna, hvilket åter i sin mån skall förmå flera rikare begåfvade ynglingar att egna sig åt kyrkans tjenst. När

man betänker att intet annat yrke så snart förskaffar dess utöfvare ett dagligt bröd, eller tillåter dem att sätta eget bo, då man dertill lägger att i sjelfva embetet ligger något så ädelt och upphöjdt, förenadt med en välsignelsebringande verksamhet, måste något grundfel finnas, som afhåller ungdomen från att beträda denna bana, månne ej detta just återfinnes i det ringa anseende ringa bildning skänker. Jag kan derföre endast instämma i det yttrande som af Kyrkomötet, Akademiernas kansler och konsistorier blifvit uttaladt, det, att kunskapsfordringarne på presten äro för låga, samt att den öfverklagade prestbristen bäst afhjelpes genom att höja dem. På dessa skäl anser jag Utskottet hafva bort instämma i Första Kammarens beslut; hvartill jag nu yrkar bifall.

Herr Alb. Staaß: Herr Talman, mine Herrar! I likhet med den föregående talaren anhåller jag att få på det varmaste tillråda Kam-maren, att i stället för att "icke biträda", understödja Första Kammarens beslut i denna fråga. Jag kan icke inse annat, än att det är af största vikt både för presterskapet och åhörarne, att prestbildningen höjes, och om denna åsigt är jag icke ensam. Många dela densamma med mig. Vid diskussionen af denna sak i Första Kam-maren för omkring en månad sedan yttrade Herr Statsrådet och Chefen för Kongl. Ecklesiastik-departementet; "beträffande den förra frågan, om prestbildningens höjande, tror jag, att alla äro temligen ense derom, att det icke allenast är högst önskligt, utan till och med nödvändigt att något göres för densammnas lösning." Vidare erinrar Herr Statsrådet i samma anförande derom, att såväl föregående Riksdagar som Akademiernas teologiska fakulteter och Allmänna Kyrkomötet uttalat sina önskingar att en skärpning af fordringarne i de humanistiska ämnena för prestexamen måtte åstadkommas. Då jag är öfvertygad, att Kam-marens ledamöter gjort sig reda för denna sak förut och dervid begagnat det material, som finnes att tillgå, så borde jag icke behöfva vidare utveckla detta ämne och dermed upptaga tiden. Men jag ber ändock att få hänvisa till ett par yttranden af framstående män, som dela min åsigt. Då man är ense om, att något behöfver göras, och icke har något annat sätt att åstadkomma detta än genom att införa skärpta fordringar i de humanistiska examensämnena, så framställer sig enligt min åsigt endast en betänklighet, nemligen, om prestbristen härigenom skulle kunna ökas. Deremot talar den omständighet, att såväl på det teologiska, som andra områden visat sig, att skärpta fordringar för inträde medfört förhöjd aktning för kallet och derigenom ökad antal af inträdessökande, om ock bristen för ögonblicket och till en början syntes stor. Men det finnes ett sätt att förekomma denna olägenhet af den nya stadgan, och det är att utsätta en viss tidsgräns, efter hvars utgång examen först skulle blifva obligatorisk för alla, En sådan åtgärd visar sig alltid vid likartade tillfällen hafva den följd, att de, som ämnat egna sig åt det ifrågavarande kallet, skyndat att aflägga sin examen före nämnda tids utgång, och derigenom hafva olägenheterna vid öfvergången blifvit utjmnade.

I denna syftning yttrade sig ock under diskussionen i Första Kam-maren Herr Grefve Henning Hamilton, som sjelf varit Ecklesiastik-minister och således, likasom den nuvarande Chefen för Ecklesiastik-departe-

mentet, bör känna och behjerta prestbristen, likavisst som han, i likhet med den sistnämnde, varmt ifrar för prestbildningens höjande.

Samhället har numera stora anspråk på att bildningen hos presterna icke står jemförelsevis lågt, ty i samma mån, som bildningen i allmänhet gått framåt, i samma mån har icke prestens kunskaper ökat. Han står således nu, vid bildningens jemnare spridande, icke så framför folket i allmän bildning, som han för 100 år sedan gjorde, då han efter regeln var sina åhörare betydligt öfverlägsen.

Det torde tillåtas mig att såsom skäl för min åsigt anföra några ord, som blifvit yttrade af en lärare vid Upsala Universitet, en teologie professor, hvars värde jag icke på annat sätt behöfver eller vill vitsorda, än genom att särskildt omnämna att han är känd för sin klara praktiska blick, nemligen professoren Cornelius. Han säger i en vid Kyrkomötet år 1868 afgifven motion:

“Någon torde tänka, att en stegring af fordringarne på prestbildningen, så beskaffad som den af mig förordade, om ock i och för sig god och önskvärd, dock skulle afskräcka allt för många från att gå estvägen och sålunda blott förvärra den redan länge så allmänt öfverklagade prestbristen. För min del hyser jag ingalunda denna farhåga. Jag kan nemligen icke föreställa mig, att en yngling med öppet sinne för allt varmt och godt, om han eljest eger lust och kallelse för ett visst vitæ genus, någonsin afskräckes derifrån genom tillbörligen skärpta examensfordringar. Väl må medgifvas, att unge män finnas, som dels äro så klen utrustade på hufvudets vägnar, att de svårligen kunna bestå i en något allvarligare och mera omfattande examenspröfning, dels ega så liten energi och arbetslust, att de helst välja ett lefnadsyrke, som, på samma gång det tarfvar mindre ansträngade förberedelser, tillika förespeglar dem för framtiden en mer eller mindre ostörd njutning af ett visst *“otium cum dignitate”*. Men det kan väl icke falla någon in, att med något allvar påstå, det så beskaffade unga män vore lämpliga subjekter för prestembetet. Icke heller borde väl någon med hopp om allmänare bifall kunna förorda, att i brist på lämpliga subjekter olämpliga borde tagas till godo, eller att prestbristen borde afhjelpas äfven medelst användande af huru beskaffade personer som helst, endast de vore sedligt oförvitliga.“

Vår tid fordrar, jag vågar säga det, mer än någon annan af presten, att denne har en förberedande humanistisk bildning, särskildt derföre, att i densamma starka andliga rörelser finnas, hvilka sätta presten i en ganska svår ställning, om han ej besitter äfven goda humanistiska kunskaper. Öfver de andliga rörelserna bör man icke beklaga sig, ty, der rörelse finnes, der finnes äfven lif. Men dessa rörelser behöfva bedömas med en oförvillad och klar blick. Har jag då icke sett mig om på de humanistiska vetenskapernas område, så står jag på en alltför ensidig ståndpunkt för att vara allom allt. Jag har då svårt att med afseende på de olika rörelserna bedöma olika förhållanden och skilja ensidiga riktningar från hvad som är ett sannt religiöst lif. Jag ber härvid att få reservera mig mot den tron, att jag skulle anse en examen kunna i detta fall göra allt; men vi veta att något i denna riktning måste följa deraf, att så-

dana fordringar uppställas, att presten vid sitt inträde i embetet har en humanistisk bildning.

Det vore att beklaga, om icke denna Kammare ville lyssna till de uttalanden, som såväl 1868 års Kyrkomöte, som de teologiska fakulteterna afgifvit, och således instämma i Första Kammarens beslut i ämnet. Om något af Kamrarna gemensamt göres för att uttala den åsigt, att prestbildningen inom landet bör höjas, så tror jag för visso, att välsignelse deraf skall skördas.

Jag anholder således om bifall till motionen samt att Kammaren måtte biträda Första Kammarens beslut i frågan.

Med Herr Staaff instämde Herrar *Grenander, Biesert, Malmberg* och *Ekman*.

Vidare anförde:

Herr Linné: Jag är till största delen förekommen af de två föregående talarne och anholder derför att med afseende å hvad de yttrat Kammaren måtte afslå Utskottets betänkande samt bifalla den inom Första Kammaren i ämnet framställda motion.

Herr Jöns Pehrsson: Det tyckes som om ingen af Utskottets ledamöter ville kännas vid sitt arbete, och derför anser jag mig skyldig att tillkännagifva att jag biträdt Utskottets beslut. Detta har jag gjort, icke derför att jag anser det vara obehöfligt för presten att hafva bildning, utan emedan jag vet att 1867 års Riksdag ingått till Kongl. Maj:t med en skrifvelse i ifrågavarande syfte, samt att Kyrkomötet år 1868 deri instämt, men att regeringen likväl icke gjort något vid frågan, ehuru jag tror att regeringen, äfven utan att Riksdagen yttrat sin åsigt, skulle varit berättigad att föreskrifva det den s. k. teologiskt-filosofiska examen skulle vara obligatorisk för alla som inträdde i prestembetet. Om också regeringen icke ensam kan besluta i detta ämne, så är ju ingenting som hindrar regeringen, om hon finner det nyttigt, att inkomma till Riksdagen med en proposition i ämnet.

Hvad själfva saken beträffar, så lär det väl vara en erfarenhet, som jag gjort och som jag tror flera hafva, att icke alltid den högsta lärdom medför den största bildning, eller med andra ord, att man är ense om, att icke alltid våra mest lärda präster äro de bäste. Det torde derför icke vara stort skäl att höja fordringarne på deras lärdom, som efter 12 års studier borde vara magistrar. Är det nödvändigt, hvilket jag ej förstår, så tycker jag att regeringen väl kan föreslå detta, om den icke kan på eget bevåg stadga detsamma. Dessutom har jag inhemtat af officiella uppgifter, att omkring 33 procent af dem, som studera till prestexamen, först aflägga denna examen, och om de finge beräkna 2 tjänsteår för densamma, så tror jag allt, att densamma alimänt skulle af de studerande afläggas. Men då man vet att prestbristen i många stift är så stor, så tror jag att det, från denna synpunkt sedt, icke är klokt att med ens skärpa fordringarne för inträde i preteståndet, och anser

jag att den ifrågasatta förändringen icke är så nödvändig som vissa talare påstått.

Är det så att Utskottets förslag skall afslås, så må det ske gerna för mig, men icke kan någon derigenom öfvertyga mig, att förändringen derföre är nödig eller nyttig. Man kan tänka sig, att innersta tanken i detta förslag är att presten, som för omkring 100 år sedan var såsom ett orakel bland sina församlingsbor, skulle genom förhöjda fordringar för inträde i preteståndet få igen samma inflytande; men så är icke förhållandet, ty en god prest har mycket anseende och inflytande, men en dålig prest den mindre aktning som han rättvisligen förtjenar. Min erfarenhet är att de prester, som hafva de högsta lärdomsgrader och betyg icke äro de bästa kyrkans tjenare. På dessa skäl vill jag för min del tillstyrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Törnfeldt: Jag anholder att få kasta en blick på tillståndet i detta fall i vår kyrka, och att få angifva den erfarenhet jag i detta afseende har. När jag 1830 prestvigdes och först kom såsom adjunkt till en höglärd pastor, så lärde denne mig att vidskepelsens bibehållande hos folket skulle vara det bästa band på detsamma. För några år sedan träffade jag en höglärd prestman, en teologie doktor och ifrig läsare, som sade, "att, om man tager bort mera af vidskepelsen än som redan är borttaget, så blir ingenting kvar af Gud." För några år sedan sade en annan teologie doktor och framstående medlem af evangeliska fosterlandsstiftelsen till mig "att man icke behöfver bry sig om något försvarsverk, ty om man blott troget beder Herren, så försvarar han nog landet då krig kommer." En annan höglärd prestman, äfvenså teologie doktor, har förklarat sig missnöjd med inrättande i landet af elektriska telegrafer, emedan man derigenom gjorde folket förtroget med en hittills obekant naturkraft, som kunde göra detsamma fallet för materialism. En annan höglärd prest och såsom Utskottet uttrycker sig, "inom kyrkan högt uppsatt man," har ju, såsom vi alla veta och minnas, för några år sedan förklarat att "frost är ett syndastraff". Allt detta är ju riktigt katolskt! Hvad bevisar detta annat, än att kunskaper och förstånd äro ganska klena på vissa håll, och när det är så bestäldt med de höglärde, huru skall det då vara med de låglärde? Reflexionerna göra sig deröfver sjelfmant.

Huruvida den nu föreslagna examen är lämplig, derom kan man hafva delade åsikter. Först och främst skulle jag från densamma vilja utmönstra latinet, ty studiet af detta språks talande och skrivande är endast charlataneri. Den s. k. heliga grekiskan deremot och hebreiskan anser jag böra bibehållas, ty det är godt för en prest att sjelf kunna förstå de heliga skrifterna på urspråket, utan att behöfva blindt lita på andras uttolkning, som stundom möjligen kan laborera med fromma svek. Men jag vill dock icke hålla mycket på de döda språkens bibehållande bland examensfordringarne. Men hvad som är alldeles nödvändigt att införa i examen är filosofi och naturkunnighet. Ty utan denna del af allmän humanistisk bildning löper presten fara att i sin religionsundervisning låta hänföra sig af sitt hjerta. Och, hvart kommer han då? Jo, till svärmeri, ty ett tomt hufvud och ett fullt hjerta är just de båda

faktorerne till religiöst svärmeri, och svärmeri är raka vägen till villfarelser, det vet psykologien. Utskottet säger, att vi ega goda religionslärare, hvilka icke ega någon större världslig kunskap, och att en olärd man kan åstadkomma ett gagn för Guds rike, som den lärde icke mäktar. Betrakta då våra kolportörer och våra vinkelpredikanter och se till hvad deras religionsundervisning går ut på, om icke på svärmeri! Säkerligen skola vi alla medgifva att det just är religiöst svärmeri som leder så många till villfarelser i afseende på religionen. Jag kan därför icke tillstyrka annat än att Kammaren måtte bifalla den vid Utskottets betänkande fogade reservation.

Hvad beträffar den så mycket öfverklagade prestbristen, så är ju klart att, när så många tillfällen till utkomst och bergning uppkommit, som på sednare tider genom anläggande af jernvägar och elektriska telegrafer, många skola strömma dit och derigenom antalet af dem som egna sig åt prestebetet minskas. Detta är tydligt och klart. Emellertid har ett återfall i detta afseende inträffat, ty många studera nu till prestexamen vid universiteten och ännu flera skola egna sig deråt, så snart man såsom en fordran för inträde i preteståndet uppställer en högre grad af humanistisk bildning, hvarigenom presten, då han är i samqväm med sina församlingsbor kan visa sig vara om icke öfverlägsen dock jemngod med dem i bildning. Nu står, såsom vi alla veta, allmogens bildning relativt på en ganska hög ståndpunkt och därför är nödigt att de unga presternas bildning håller jemna steg med samhällets i allmänhet.

När jag studerade till min prestexamen, så uppmanade man mig att söka förvärfa mig kunskaper i alla ämnen; nu deremot vill man lägga vikt på att sakna insigter i humanistiska ämnen; månne för att, ohejdad af förnuft och vetenskap, så mycket bättre svärma ut i pietismens rymder? Jag instämmer på det varmaste i Herr Grefve Björnstjernas, vid betänkandet fogade, enligt min åsigt, förträffliga reservation och önskar af allt hjerta att Kammaren måtte bifalla densamma samt afslå Utskottets obskura utlåtande.

Herr Gummesson: Man klagar öfver prestbristen, presternas låga bildning och deras dåliga anseende, och detta allt tror man sig kunna hjälpa genom en examen. Vore så förhållandet, skulle jag gerna rösta för att denna examen blefve obligatorisk, men jag tror icke att det onda botas dermed. Vill man läka ett sår, så måste man väl i första rummet undersöka hvarifrån det onda härleder sig. Hvad hjälper det om jag skaffar mig en god arbetare och binder honom till händer och fötter? På samma sätt, om en stor förmåga kommer in i preteståndet, hvad gagnar det, då han genom den stränga presten hindras från att fritt uttala sina åsikter, utan måste förklara och försvara en mängd onaturliga saker, hvarpå han sjelf icke kan tro? Låt presten hafva mera frihet, mera oberoende af regler, som på förhand binda hans tunga, så skall man snart få se goda förmågor framstå. Men så länge presten har skyldighet att från predikstolen traktera sina åhörare med tal om underverk, som äro högst besynnerliga och otroliga, och annan vidskepelse, så står det illa till med själavården.

Såsom

Såsom saken nu står kan jag för min del icke bifalla förslaget. Kongl. Maj:t är i öfrigt oförhindrad att, när han finner tidpunkten dertill lämplig, föreskrifva den förändring som nu blifvit ifrågasatt.

Herr Grefve Sparre: Det har utaf två ledamöter af Utskottet blifvit sagdt, att Kongl. Maj:t är oförhindrad att utan Riksdagens medgifvande vidtaga den åtgärd som här blifvit ifrågasatt. Härmed må nu vara huru som helst, men, mine Herrar, det är nu icke fråga om detta, utan det gäller, huruvida Andra Kammaren skall förklara att den icke erkänner något behof af eller hyser någon önskan om högre bildning hos våra själasörjare. Jag kan icke föreställa mig att ett sådant uttalande skall kunna komma från denna Kammare och, om det sker, befarar jag att Kongl. Maj:t, med kännedom om en sådan åsigt, skall komma att hysa någon tvekan om landets opinion i denna fråga. Om det är Riksdagens bestämmelse att meddela Kongl. Maj:t upplysning om allmänna meningen i landet, vaktom oss då att vidtaga en åtgärd, som skulle gifva Kongl. Maj:t en föreställning, som förvisso icke öfverensstämde med allmänna åsigten i landet!

Då vi önska en allt högre bildning inom alla klasser, vore det besynnerligt om man skulle vilja att presterna ensamt qvarstode på samma ståndpunkt som fordom. Tvärtom, mine Herrar, desses bildning bör framför andras höjas.

Ännu sämre är det skälet, att prestbristen skulle utgöra hinder för förslagets antagande. Det skulle således vara likgiltigt *hurudana* prester vi hafva blott vi *hafva* några! Detta kan icke vara meningen; förhållandet är, såsom någon redan anmärkt, att, långt ifrån att skärpta examensfordringar minska deras antal som egna sig åt ett kall, ökas det tvärtom så småningom. Jag har många gånger talat härom med studerande och af dessa samtal kommit till visshet derom att orsaken dertill att icke tillräckligt många egna sig åt det presterliga kallet ligger deri, att detta kall icke är tillräckligt uppskattadt. Laga blott så att det *blir* värderadt — och många unga män skola säkerligen egna sig deråt.

Dessutom, har icke den nu så allmänt öfverklagade prestbristen inträffat just på en tid då fordringarne på bildning hos presten är låga? Det är således icke de skärpta kunskapsfordringarne som vållat prestbristen? Under fordna tider då en stor del af skolans lärare vid mognare år, för att undgå tvånget af skolundervisningen, sökte sig plats såsom kyrkans tjänare, och då tjänstgöring i skolan medförde dubbla tjänstår, då blef kyrkan rekryterad med åtskilliga lärda män, men numera är det icke så, och vi måste derföre vara betänkta att ersätta detta genom högre kunskapsfordringar.

Jag tvekar att längre upptaga Kammarens tid, helst vid denna sena timme, men jag gör mig viss om utgången af frågan och skulle ganska mycket beklaga om Andra Kammaren skulle skänka sitt bifall till Utskottets hemställan, hvarå jag följaktligen för min del yrkar afslag.

Herrar *Uhr* och *Englander* förenade sig med Herr Grefve Sparre.

Herr Statsrådet Wennerberg: Jag tror att Andra Kammaren har allt skäl att instämma med den Första i afseende å önskvärdheten deraf att prestbildningen i vårt land måtte höjas; och jag kan knappast tänka mig att en enda i denna Kammare finnes, som skulle vilja förklara att ett höjande af presternas allmänna humanistiska bildning vore onödigt. Då jag säger detta, menar jag det icke såsom en allmän sats, hvarigenom det skulle kunna så öfversättas, att presten, liksom *hvarje* stånd, *hvarje* klass hade behof af en högre bildning, då väl icke någon enskild, icke heller någon samhällsklass skulle kunna om sig påstå, att den icke tarfvade någon högre bildning. Nej, jag hyser verkligen den åsigten, att framför andra är presten i behof af denna högre humanistiska bildning, just för att verksamt och tidsenligt kunna utöfva sitt höga kall. Jag är glad att hafva uttalat denna min åsigt i Första Kammaren och glad att en aktad talare inom denna Kammare nyss påmint härom, och ber alltså att blifva fritagen från hvarje misstanke att vilja motsätta mig ett höjande af prestbildningen genom något åtgörande eller uraktlåtande från regeringens sida.

Detta är den ena, mera teoretiska sidan af saken, och om denna torde vi alla vara ense; men, mine Herrar, det finnes äfven en annan sida, en praktisk, som bör tagas i betraktande. Man kan nemligen äfven se denna sak från församlingarnes behof af prester och från stiftsstyrelsernas förmåga att tillfredsställa detta — och då får saken en annan färg. Att vid denna andra sida fästats ett tillbörligt afseende förr, det visar 1867 års Lag-Utskott, som ansåg att den teologiskt-filosofiska examen *icke* borde blifva obligatorisk, och i denna åsigt instämde då äfven Riksdagen.

I Första Kammaren, då för en månad sedan denna fråga der förekom, ansåg jag för min skyldighet att, enär jag nyss hade fått mig tillställda berättelser beträffande prestbristen inom åtskilliga stift, der meddela desamma. Jag vill nu icke trötta Kammaren med ett återupprepande af dessa — de finnas redan i protokollet för samma tid anförda — men som då ännu icke sådana berättelser inkommit från fyra stift, och jag nu har dessa i min hand anser jag mig ur dem böra komplettera mina förra uppgifter. Från *Carlstads stift* heter det, att prestbrist inom stiftet fortfarande finnes, men att antalet af samtliga tjänstgörande prester är större nu än år 1869 samt att, då unga krafter träd i de afgångnas ställe, man har anledning hoppas att prestbristen skall minskas, hvilket ock redan i någon mån inträffat. Från *Lunds stift* — jag finner mig föranlåten nämna att denna inlaga inkom tre dagar efter den, då frågan var före i Första Kammaren — uppgifves att man vid flera tillfällen haft svårighet att tillbörligen uppehålla embetsförvaltningen samt att under de sednaste fem åren antalet af inom stiftet tjänstgörande prestmän minskats med 21, men att detta oaktadt någon egentlig prestbrist icke kan anses der förefinnas. I *Westerås stift* hafva under de sist förflutna tio åren mot 77 afgångna prester tillkommit 38, och prestmännens antal har således under dessa år minskats med 39, hvadan behofvet af prester följaktligen är stort och äfven torde blifva det, om ock en något rikligare tillströmning från universiteten för framtiden synes vara att förvänta. Slutligen säges det från *Strengnäs stift* att endast 15 extra ordinarie prestmän finnas

att tillfredsställa behovet på 39 ställen, att inom stiftet finnas 11 församlingar, hvilka icke ega själasörjare boende inom sitt område, samt att det varit och fortfarande är med synnerlig svårighet förenadt att nödortfeliggen uppehålla själavården inom stiftet.

Af samtliga berättelserna framgår således, att prestbristen minskats inom erkestiftet, att den i Lunds stift icke är synnerligen känbar, att den likaså på de aldra sista åren aftagit i Carlstads stift, att den ytterligare inom ett par stift är någorlunda dräglig, men inom de flesta är i hög grad tryckande och betänklig.

Frågorna om prestbildningens höjande och prestbristens afhjelpande hänga nära tillsammans och hafva gjort det i flera år. Om nu, sedan vi sålunda kunna anses vara alldeles ense derom att prestbildningens höjande är ett önskemål, en skrifvelse från Riksdagen afgår till Kongl. Maj:t af den lydelse, som formulerats af Första Kammaren äfvensom af reservanterne i denna Kammars Utskott, så lär man väl med en sådan skrifvelse åsyfta, att Kongl. Maj:t icke blott skall taga kännedom af den, utan äfven fästa önskad afseende vid densamma, alltså, göra den teologiskt-filosofiska examen obligatorisk. Hvad sker då? Påtagligen följande: de vid universiteten studerande ynglingar, hvilka ämnat egna sig åt det presterliga kallet, men icke finna sig hafva råd att kvarstanna för att taga denna examen eller ock hoppas att densamma förutan kunna få anställning i kyrkans tjänst, begära hos Kongl. Maj:t dispens. Kongl. Maj:t remitterar ansökningarne till vederbörande konsistorier, som under sådana förhållanden, som jag nämnt, icke allenast komma att tillstyrka, utan på det kraftigaste förorda dem, på det församlingarne icke måtte sakna personer, som sköta själavården och de kyrkliga angelägenheterna. Denna sida af saken skall troligen hvarje praktisk bedömare tillägga den vikt och betydelse, densamma med rätta förtjenar. Med den ifrågasatta skrifvelsen torde man således icke vinna annat än att för Kongl. Maj:t anmäla en sak, som icke är för Kongl. Maj:t obekant, hvilken Kongl. Maj:t helt visst på det varmaste behjertar, men som i följd af påtryckningen från stiftsstyrelserna och församlingarne Kongl. Maj:t icke för det närvarande kan ställa annat än i andra rummet.

När så är förhållandet, skulle man väl kunna ifrågasätta, om icke denna fråga blifvit väckt vid en olämplig tidpunkt, och om icke Utskottet har fullkomligt rätt, då det förordar att tillsvidare ställa frågan öppen, i förhoppning att Kongl. Maj:t, när omständigheterna medgifva den teologiskt-filosofiska examens införande såsom obligatorisk utan fara för själavårdens tillbörliga upprätthållande, skall för prestbildningens höjande vidtaga nödiga åtgärder.

Jag kunde härmed sluta. Kammaren inser alltför väl att frågan — jag menar den nu ifrågasatta delen deraf: skrifvelsen till Kongl. Maj:t — icke är af den stora vikt att derpå behöfver offras mycken tid. Ett par inkast vill jag dock bemöta. Det ena rör prestbristens tillvaro, det andra prestbildningens beskaffenhet nu och förr. Man får, hvad det förra beträffar, icke taga för gifvet, att prestbristen varit allmän under flera mansåldrar. Det är tvärtom bevisligt att den är af ett mycket yngre datum, och att densamma varit beroende af många förhållanden, som fordom icke funnos till. Likaså är det i afseende på det sednare inkastet,

oriktigt att påstå, att presterna nu äro i bildning underlägsna förra tiders. Desse hade ingalunda vidsträcktare studium än vår tids, och det var egentligen rekryteringen från skolorna, som förr gaf ett slags anseende af allmännare lärdom åt presterskapet. Att de unga prestmän, som nu för tiden gå ut i församlingarnes tjänst, i något väsendtligt afseende stå efter förgångna tiders, vågar jag på det bestämdaste bestrida.

I anseende till den långt framskridna tiden, och då ytterligare flere ledamöter anmält sig att tala i föreliggande fråga, afbröts nu öfverläggningen, men skulle i aftonsammanträdet fortsättas.

§ 8.

Då den, enligt Kammarens protokoll för den 17 dennes, anmälda uppvisning af Kongl. skärgårdsartilleriets exercisskolas öfverkorporals-, korporals och rekrytafdelningar försiggått å tid, då Kamrarne haft sammanträden, och följaktligen icke kunnat af Kammarens ledamöter bevistas, tillkännagaf Herr Talmannen, att på Hans Maj:t Konungens befallning och för att bereda Kammarens ledamöter tillfälle att taga kännedom om det undervisningsresultat, som ifrågavarande exercisskola lemnat, förnyad uppvisning med skolans nämnde afdelningar komme att ega rum nästa Tisdag den 22 dennes klockan half tio förmiddagen.

Kammarens ledamöter åtskiljdes nu kl. 3 e. m., men sammanträdde åter

Kl. 7 e. m.

då, för det återstående af detta sammanträde, Herr vice Talmannen ledde Kammarens förhandlingar.

§ 9.

Fortsattes öfverläggningen angående Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 9 (i samlingen N:o 23).

Ordet lemnades, enligt förut skedd anteckning, åt:

Herr Lyth, som yttrade: Jag har begärt ordet hufvudsakligen af den anledning, att jag ansett det vara min pligt att i denna fråga uttala mina åsikter. Jag ber att dervid till en början få nämna, att jag till alla delar instämmer uti den af Herr Grefve Björnstjerna vid nu föreliggande betänkande fogade reservation. De skäl, hvarpå jag grundat min åsigt i frågan, hafva redan under förmiddagens diskussion blifvit till största delen angifna; några af dem vill jag nu i största korthet upprepa och skall såsom vanligt icke blifva mångordig.

Jag tror, att den protestantiske presten i vår tid och i vårt land

icke kan komma i åtnjutande af det anseende och inflytande, som han borde ega för att kunna med välsignelse och framgång utöfva sitt viktiga kall, om han icke i humanistisk bildning står åtminstone i jemnbredd med öfriga samhällsklasser. Att för närvarande mycket fattas härutinnan, derom äro alla ense, och det är af denna anledning jag hoppas, att motionen skall bifallas äfven af denna Kammare. Man tänke sig till exempel en ung prestman, som nyligen tillträdt embetet och erhållit förordnande såsom vice pastor i en församling, men måste i församlingens skollärare snart sagdt se sin förman i afseende på kunskaper och insigter i ett eller annat af de ämnen, uti hvilka undervisning i folkskolan meddelas. Att ett sådant förhållande icke kan bidra till att stärka den unge prestens anseende och göra hans arbete för folkundervisningens höjande fruktbarande, ligger för öppen dag; och sådant kan lätt hända i våra dagar, om man besinnar, huru betydligt skärpta fordringarne för absolverandet af folkskolelärare-examen blifvit vid våra seminarier, der en i allo utmärkt undervisning bibringas eleverna, men att man, å andra sidan, någon gång icke förfarit så strängt vid den s. k. maturitetsexamen, när det gäller en ung man, som bestämt sig för det presterliga kallet. Min ärade granne här rätt framför mig yttrade, att högsta lärdom icke alltid är högsta visdom, och detta är en sanning, ehuru beklaglig; men sådant är icke kunskapens egen skuld, utan beror deraf att kunskapen icke brukas rätt, ty det är visst, att kunskapen i en uppriktig, rättskaffens och nitisk mans hand är ett godt svärd, som han kan med framgång nyttja i striden mot mörker, lögn och fördomar. Jag tror mig icke behöfva till vederläggning upptaga Herr Jöns Pehrssons inkast, som gick ut på att visa att presterna snart sagdt skulle vara bättre och dugligare i samma mån som deras kunskaper äro ringa.

Jag ber nu att få nämna en annan omständighet, som i denna fråga haft på mig ett stort inflytande, den nemligen, att motionen eller de deruti uttalade åsikter vunnit understöd icke blott af Första Kammaren utan äfven af Kyrkomötet, som med stor pluralitet godkänt densamma, då frågan derom der förevar. Jag tror, att Andra Kammaren, som alltid förut gjort sig så väl känd för att hysa ett varmt intresse för alla åtgärder, som bidraga att höja kunskaperna hos vårt folk, icke skulle handla konsekvent och stadga sitt goda anseende i denna väg, om Kammaren nu, då det gäller att gifva understöd dertill att prestbildningen i vårt land höjes, icke skulle gifva sitt votum därför.

Ett annat skäl, som jag icke hört förut anföras, för denna åsigt är det, att erfarenheten icke blott i enstaka fall utan temligen ofta gifvit vid handen, att ynglingar, som i och med maturitetsexamens absolverande utslutande egnat sig åt rent teologiska studier, derigenom mången gång råkat in i ensidighet i så måtto, att de ej blott med liknöjdhet utan till och med förakt ansett andra kunskaper än de teologiska, och att denna ensidighet haft ett skadligt inflytande på prestembetets utöfning, hvilken derigenom utmärkt sig för allt annat än fördragsamhet och verklig vishet.

Men Utskottet säger, att prestbristen är stor, och att densamma skulle komma att ökas, om den teologiskt-filosofiska examen blefve obligatorisk. Om detta resonnement är riktigt, hvilket jag dock icke tror, skall jag likväl icke deraf låta förhindra mig från att med min röst bidra till mo-

tionens framgång, emedan det ovillkorligen måste vara bättre att hafva ett mindre antal men bildade prestmän, än ett större antal okunniga och omogna. Men i likhet med den ärade reservanten och flere talare både i denna Kammare och i den Första, anser äfven jag, att bestämmelsen, att ifrågavarande examen vore obligatorisk, ingalunda skulle hafva ett dylikt inflytande i afseende på unga mäns dragande till eller ifrån de teologiska studierna. Jag tror nemligen, att det ligger mycken sanning i reservationen, deri det i detta afseende heter, "att en stegring i de kunskapsfordringar, hvilka nu äro vilkor för inträde i predikoståndet, skulle långt ifrån att öka prestbristen snarare minska den, emedan det högre anseende, som genom ökade kunskaper skulle vinnas åt preteståndet, otvifvelaktigt måste till detsamma draga mången begåfvad yngling. För ungdomssinnet ligger nemligen alltid något anslående i det högre vetandet, liksom något motbjudande i en bana, der kunskapsfordringarne ställas så lågt, att den anses vara en räddningsplanka för oförmågan." Jag instämmer fullkomligt i detta uttalande och tror för min del, att den befarade minskningen i antalet af ynglingar på den teologiska banan genom föreskriften, att ifrågavarande examen skall blifva obligatorisk, icke skall blifva så farlig. I detta fall har såväl Utskottet som Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastik-departementet, såsom mig synes, blifvit oss skyldiga beviset för riktigheten af deras åsigt. Jag erinrar mig från min egen studietid den så kallade kamalexamen, som då stod i dåligt rop för de små fordringarne för denna examens absolverande, och jag minnes tydligt, att icke drogos *flere* ynglingar till studiet af de ämnen, som då ingingo i denna examen, derföre att fordringarne voro så små, likaväl som jag vet, att hvarje begåfvad yngling icke föredrager att studera ett ämne för en mindre utmärkt professor, derföre att dennes fordringar äro mindre än andra, mera utmärkta lärares.

Hvad prestbristen angår, så hafva vi, efter hvad Herr Ecklesiastikministern benäget meddelade oss, fått veta, att densamma är känbar och svår i flera stift, men att ett bättre förhållande redan inträdt i ett och annat. Jag ber att få nämna, att en fullt tillförlitlig person lemnat mig den upplysning, att antalet af teologie studerande vid Upsala universitet under de seduare åren betydligt öfverstigit sådana studerandes antal under föregående åren. Detta utgör för oss ett godt löfte derom att prestbristen, som nu på flera ställen i landet kännes så svår, skall i en snar framtid få någon lättnad.

Herr Statsrådet har äfven i dag behagat nämna att, på samma gång han fullkomligt gillade saken, nemligen prestbildningens höjande, han likväl ansåg, att Riksdagen borde dröja så länge med aflåtandet af den utaf motionären föreslagna skrifvelsen, synnerligast som Herr Statsrådet, om jag icke oriktigt uppfattade hans yttrande, förklarade, att Kongl. Maj:t, äfven om ifrågavarande examen blefve obligatorisk, ändock, i händelse prestbristen fortfarande blefve alltför svår, kunde finna sig nödsakad att från denna examen medgifva dispens, då till en ansökning derom lemnades Domkapitlets förord, hvilket under sådana förhållanden sannolikt icke skulle uteblifva. Jag ber att i afseende härå få göra den anmärkning, att huru Kongl. Maj:t ämnar begagna den dispensrätt, Kongl. Maj:t i detta fall eger, det är en sak, som, enligt mitt förmenande, icke egentligen vidkommer

Riksdagen. Jag anser nemligen, att Riksdagen och särdeles denna Kammarare bör i denna fråga göra hvad på densamma ankommer. Finner Riksdagen, att prestbildningen måste höjas, då bör ock Riksdagen dertill medverka. Jag tror, att äfven en annan sak talar för den ifrågasatta förändringen, nemligen möjligheten deraf att härigenom i en icke aflägsen framtid pastoraexamen, denna besynnerliga, odjös och otjenliga examen, skulle kunna försvinna.

På dessa och flera af föregående talare angifna skäl och synnerligast derföre att jag önskar, att vårt land måtte erhålla kunniga och bildade prester, samt tror, att ifrågavarande examen skall blifva en god och nyttig slipsten, på hvilken tankeförmågan kan skärpas och utvecklas till gagn icke blott för de teologie studerandena sjelfve utan äfven för församlingarne, är det, som jag anhåller, att Kammaren måtte bifalla motionen eller Herr Grefve Björnstjernas reservation.

Herr Ivar Månsson: Då förevarande förslag skulle åsyfta att höja presternas vetenskapliga bildning, men jag, detta oakadt, yrkar bifall till Utskottets hemställan, må Kammaren icke tänka att jag är fiendtligt sinnad mot den vetenskapliga bildningen. Tvärtom är jag en varm vän af all bildning och vill i alla hänseenden, så vidt min ringa förmåga sträcker sig, söka medverka till kunskapers spridande och bildningens framgång i alla riktningar.

Man har sagt att vårt presterskap för närvarande skulle stå efter andra bildade klasser i anseende och vetenskaplig bildning, och att denna brist skulle afhjelpas genom en obligatorisk skyldighet för teologie studerande att taga en högre klassisk examen. För min del tror jag att det åsyftade ändamålet endast till någon ringa del, men icke helt och hållet genom en sådan examen skulle vinnas. En talare på förmiddagen, Herr Törnfeldt, yttrade, att teologie doktorer funnos, hvilka försvarade sådana satser, som talaren ansåg oriktiga, nemligen sådana, som gingo ut på att hos folket underhålla och befordra vidskepelse. Han anförde sådana skäl att jag blef särdeles förundrad öfver det slut, hvartill han kom. Om han varit konsekvent borde han hafva yrkat bifall till Utskottets hemställan och icke, såsom han gjorde, afslag å detsamma.

Det har blifvit sagdt, att denna humanistiska bildning, som nu fattas presterna, skulle befordras derigenom, att den teologiskt-filosofiska examen blefve obligatorisk, men jag tror icke, att detta skulle blifva förhållandet, ty jag vet af egen erfarenhet, att prester, som tagit en högre teologisk examen, genom det sätt, hvarpå de för sina åhörare tolkat bibelns ord, visat sig icke besitta högre humanistisk bildning än flertalet af deras embetsbröder, som tagit endast de lägre examina. Tvärtom hafva de ofta visat sig mindre bildade, enär de vanligen tolka bibelns ord efter den döda bokstafven, i stället för att låta förnuftet göra sig gällande.

Genom de större fordringar, som numera stadgats för både maturitetsexamen och prestexamina, tror jag att anspråken på de blifvande presternas kunskaper betydligt ökats. Visserligen påstår man att presternas bildning icke går framåt i jemförelse med öfriga studerandes, men jag anser detta vara förhållandet just genom de på sednare tider ökade examensfordringarne äfven för blifvande prester.

Naturligtvis har det icke varit Utskottets mening, att presternas bildning borde på något sätt tillbakahållas. Tvärtom har Utskottet ansett det vara önskvärdt, att blifvande prester, så vidt möjligt vore, aflade teologiskt-filosofisk examen, hvarföre Utskottet också förklarat sig till alla delar instämma uti 1867 års Riksdags uttalade åsigt i denna fråga äfvensom deri, att ifrågavarande examen må berättiga till beräknande af två tjänstår, och för min del skulle jag vilja vara med om att ytterligare uppmuntra till afläggande af denna examen, men, lika med Utskottet, vill jag icke att den skall blifva obligatorisk. Genom att pålägga alla prestkandidater en så svår examen, hvilken dessutom icke skulle leda till det åsyftade ändamålet, skulle man hindra mången medellös yngling att beträda en bana, för hvilken han hade lust och anlag och der han möjligen en gång skulle kunna intaga ett aktadt rum.

Hvad den högre klassiska bildningen beträffar, så anser jag att den icke i något hänseende bör ökas, utan borde presterna snarare erhålla en grundligare insigt i de rent humanistiska ämnena.

För att emellertid komma till det mål, motionären åsyftat, tror jag att presterskapet bör ställas på en friare ståndpunkt och att först och främst den ed, som presterna måste aflägga, innan de inträda i sitt viktiga embete, bör betydligt modifieras och förändras. Skola presterna hålla denna ed, så måste de — hvilken examen man än för dem må föreskrifva — hålla sig till en bokstaflig, all fri forskning dödande bibeltolkning.

På grund af hvad jag anfört yrkar jag bifall till Utskottets hemställan.

Herr A. br. Rundbäck: Det är visserligen en obestriddlig sanning, att *konsten är lång*, men det gifves en annan lika obestriddlig, som äfven den mest långlifvade icke kan jäfva, nemligen att *lifvet är kort*. Den sednare sanningen tyckes man likväl förgäta, när fråga är om att bestämma lärokursen för dem som skola inträda i statens och kyrkans tjänst. Då synes man nemligen aldrig få lärokursen nog lång — man skulle väl annars kunna tycka, att det kunde vara nog för att blifva extra ordinarie i kyrkans tjänst, då man tillbringat 9 hela år vid elementarläroverket och derifrån tagit en afgangsexamen, hvari kunskapsfordringare numera torde få anses jemförliga med dem, som för icke länge sedan gällde för den filosofiska kandidatexamen vid akademien, och då man derefter vid pass tre år idkat akademiska studier såsom förberedelse för embetet. Denna åsigt har äfven Riksdagen helt nyligen delat. För tre år sedan uttalade nemligen Riksförsamlingen i den skrifvelse, som då afläts till Kongl. Maj:t angående revision af nu gällande skolstadga, sina bekymmer öfver att ynglingarne allt för länge höllas vid boken och allt för sent utträdde i lifvet. Dessa klagomål har äfven Kongl. Maj:t funnit behjertansvärda, och derför hafva tvänne förslag framställts för att afhjelpa anledningen till dessa klagomål. Det ena är, att barnen skola börja sin skolgång ett år tidigare än nu, hvilket förslag för det åsyftade ändamålet visserligen är ganska lämpligt, ehuru det å andra sidan torde vara betänkligt nog att så tidigt rycka de små piltarne från föräldrahemmet och syskonkonkretsen, d. v. s. ifrån den jordmån, der deras moraliska och sedliga väsen lättast

knyter sina rötter; det andra förslaget är att förlänga läsåret vid elementarläroverken med några veckor, hvarigenom den närvarande nioåriga kursen sväller ut till en nära tioårig. Frukten af dessa åtgärder vill man nu emellertid tillintetgöra genom att i toppen förlänga studiekursen med ett par år. Är sådant verkligen behöfligt? Eller är prestbildningen för närvarande verkligen så eländig och usel, som åtskilliga här påstå, för att presten, såsom en talare från Gotland sade, till och med i folkskolelära- ren kan se sin förman i bildning och kunskaper? Detta måste jag på det bestämdaste bestrida. Och nog bör hvar och en finna öfverdriften i sist- nämnda påstående, då skolläraren genomgår blott en treårig, men presten deremot en tolfårig kurs före tillträdet till embetet. Vi känna tillika, att undervisningen vid läroverken numera är betydligt bättre och meddelas efter vida ändamålsenligare metoder och således äfven med bättre resultat än förr, äfvensom att kontrollen öfver dem är verksammare och kunskaps- fordringarne vida större än tillförne, och deraf måste man ega rätt att draga den slutsats, att den blifvande presten nu får en grundligare och mera omfattande elementarbildning än förr; att han i afgangsexamen skulle slippa igenom lättare än andra, är för öfrigt ett fullkomligt misstag, ty när denna examen tages, veta hvarken examinatorer eller cen- sorer, hvilken bana ynglingarne tänka välja, och således är det äfven för dem omöjligt att visa de blifvande presterna några konsiderationer. Vidare vill jag erinra derom, att studiekursen vid akademien för presten numera är fullt ut ett år drygare än för 20 år sedan, då jag idkade akademiska studier. Jag anser följaktligen, att det icke finnes skäl att klandra den nuvarande prestbildningen, såsom här skett, eller att ur dess dåliga be- skaffenhet hemta bevis för nödvändigheten att förlänga presternas stu- diekurs.

Förlänger man nu emellertid denna, så rycker man ytterligare bort ett stycke af det korta lifvet från den praktiska verksamheten, så pumpar man ur ynglingarne ytterligare en god portion ungdomskraft och lefnads- lust, som de väl behöfde ega qvar för att bestå lifvets pröfningar och strider, och så tvingar man dem att ytterligare skuldsätta sig. Denna skuldsättning är särskildt en sida af saken, som sannerligen icke får för- bises såsom en småsak. Ty hvilka äro väl de, som företrädesvis välja den presterliga banan? Är det kanske bördens och rikedomens barn, för hvilka ett par tusen riksdalers större kostnad ingenting betyder? Nej, visserligen icke! De föredraga nog andra banor än försakelsens och öd- mjukhetens, som vanligen är karakteren på den presterliga. Nej! det är fattigmans barn, som vanligen med yttersta nöd kämpa sig igenom sin kurs, och som, när de slutat den, gemenligen under flera år ha i utsigt att få i lön ett par tre hundra riksdaler för att dermed kläda sig och betala sina skulder m. m. Kan det då vara skäl att ytterligare förlänga, försvåra och fördyra deras redan nu nog dryga och kostsamma lärokurs?

Men, säger man, hvad de förlora i tid och penningar, det få de rik- ligen ersatt genom ett större anseende. Detta påstående låter vackert, och om förhållandet verkligen vore sådant, att prestens anseende berodde af ifrågavarande examen, så skulle jag visserligen icke vilja motsätta mig, att den blefve obligatorisk. Men påståendet håller icke streck. Jag vill nemligen här erinra om, hvad jag nyss nämnde, att det i allmänhet är

fattigmans barn, som välja den presterliga vägen. Dessa kunna under sin studietid vanligen icke i den finare verldens cirklar inhemta hvad man kallar goda tonen eller förvärfva någon större säkerhet i umgängeslivet, och sedan de blifvit prester, sakna de i allmänhet både råd och tillfälle att uppträda och spela en rol i den tongifvande verlden, och detta är ett tillräckligt skäl för mången att ringakta presten, hvilka lärdomsgrader han än tagit. Men inför den fördomsfritt dömande allmänheten är prestens anseende beroende hvarken på en examen eller några kunskapsbetyg mer eller mindre och icke heller på hans goda ton i sällskapslivet, utan i stället derpå, att han med klart hufvud och tillräckliga kunskaper — och detta kan han ega äfven utan att aflägga ifrågavarande examen — förenar praktisk duglighet, varmt nit och en renandel.

Vore för öfrigt anseendet här i verlden beroende på mängden af aflagda examina, så borde väl presten redan nu stå ganska högt på rangordningens skala. Han är nemligen redan under nuvarande förhållanden skyldig att utom maturitetsexamen taga teoretisk och praktisk prestexamen vid akademien, derpå presterlig och profan examen inför sitt domkapitel och slutligen, ofta vid 50 å 60 år, pastoralexamen med åtföljande disputation, en pröfning, hvartill motstycke icke finnes inom någon annan klass. Jemför nu med presterskapet en annan embetsmannaklass, nemligen militären. Denna klass eger anseende och förtjenar onekligen att ega det, men icke kan det komma sig af deras examina, ty de aflägga ingen enda akademisk examen. Och dermed torde det få anses vara bevisadt, att anseendet alldeles icke, såsom här påstås, är beroende af en examen mer eller mindre, utan af helt andra faktorer.

Hvad ytterligare angår det anseende, som påstås härflyta af ifrågavarande examen, så vill jag förklara, att jag visserligen så högt som någon annan skattar värdet af teoretiska kunskaper och teoretiska studier. Men för den blifvande embetsmannen finnes det dock en annan lika vigtig, om icke vigtigare kunskap, som hvarken lärdomsskolan eller högskolan kan meddela honom, det är erfarenhetens kunskap, som blott kan inhemtas i lifvets praktiska skola. Utan denna kunskap blifver äfven den i bokligt hänseende ländaste i mina ögon blott halfbildad. Och derföre vill jag äfven, att man icke af för mycken vördnad för den teoretiska lärdomen — som ofta blott är minneskunskap — må försena ynglingarnes inträde i lifvets tillämpningsskola, der de dock hafva det vigtigaste kvar att lära.

Slutligen har man sagt, att till följd af det ökade anseende prestandet vinner genom denna examens afläggande skola äfven flera arbetskrafter tillflyta kyrkan, eller med andra ord att prestbristen skall minskas. Att prestbrist finnes är ett faktum, som är ganska oförklarligt, då på öfriga embetsmannabänor trängsel råder af unga embetsaspiranter. Att nu undersöka orsakerna till denna prestbrist anser jag icke lämpligt. Men det vågar jag djerft påstå, att anledningen till prestbristen icke, såsom här påstås, ligger deri, att examensfordringarne äro för låga. Jag har alltid ansett det såsom ett axiom, att ju lättare man gör tillträdet till en lönande bana, desto flera skola finnas vilja och kunna inträda på densamma, och tvärtom ju svårare man gör detta tillträde, desto färre skola ega lust och förmåga att dit inträda. Detta fortfar jag ock att betrakta såsom en axiomatisk sanning, hvad man än må invända deremot.

Om emellertid bevis för satsen behöfves, så kan jag meddela från Preussen, der antalet af teologie studerande på de sista 10 åren minskats med 41 procent, att man der visserligen icke trott sig hjälpa saken genom att ytterligare stegra de redan förut högt uppdrifna examensfordringarne, utan funnit sig tvungen att vidtaga den motsatta åtgärden, nemligen nedsätta fordringarne. Der har man sålunda icke samma åsigt, som flere inom denna Kammare, att om man blott försvårar inträdet på en bana, så skall man locka in så många fler på densamma.

Om för öfrigt ingenting annat hindrar en student att besluta sig för den presterliga banan, än att den icke har tillräckligt många examina, så eger han ju rätt att taga just nu ifrågavarande examen. Ja! staten till och med uppmuntrar honom dertill genom att till belöning medgifva honom ett tjänstår. Derjemte eger han rätt, ifall han vill förvärfva ännu större anseende, att taga filosofie kandidatexamen och filosofiska doktorsgraden samt teologie kandidat- och licentiatexamina, med ett ord, han har hela det akademiska fältet med alla dess examina öppet för sig. Skilnaden är blott den lilla eller, i mina ögon, den stora, att han nu får *fritt* bestämma sig för hvilken examen som helst och icke är ovilkorligen tvungen att binda sina studier vid vissa ämnen för en viss examen.

Detta leder mig öfver till ett annat skäl mot motionärens förslag, hvilket skäl ensamt är nog för mig att biträda Utskottets hemställan. Detta skäl hemtar jag från sjelfva arten och beskaffenheten af den examen som nu är i fråga. Den skulle nemligen blifva en tvångsexamen, för hvilken prestkandidaten skulle tvingas att studera några vissa discipliner med uteslutande af öfriga. Nu hatar jag af hela min själ detta studietvång, som på sednare tider kommit i sådant flor vid våra universitet, och hvilket der, enligt min åsigt, leder till obotlig skada ej mindre för det vetenskapliga lifvet än för individens fria och naturliga utveckling. Alla skola läsa precis ett och detsamma; alla skola blifva lika kunniga i somligt och precis lika okunniga i det öfriga; alla skola skäras efter samma hvardagsmönster, alla skola aflevereras likformiga såsom dessa stockar, hvilka måste hålla så många tum i storändan och så många tum i lilländan, för att de i handeln skola duga och icke kasseras.

Man har afskaffat skråtvånget på alla andra områden, men vid akademierna har det deremot fått en ny tillflyktsort. Alla medicine studerande skola der läsa precis detsamma, alla juris studerande detsamma, alla teologie studerande detsamma. Att man vid elementarläroverket i embetsexamen fordrar detsamma, det är naturligt. Men att man icke skall medgifva någon valfrihet i fråga om de mellanliggande humanistiska studierna vid akademien, det är onaturligt. När ynglingarne börja denna humanistiska kurs vid universitetet, äro de vanligen 20 år. Deras anlag äro då så utvecklade, att de sjelfva någorlunda veta, hvad de hafva lust för. Men det oakadt skola de icke i något afseende få bestämma sina studier sjelfva; allt regleras och bestämmes af lag och författningar; anlagen, friheten och individualiteten skola dödas.

Huru mycket bättre skulle det icke vara, om de studerande hade mera valfrihet i sina studier. Då skulle hvar och en läsa hvad som mest roade honom; hans studier skulle bedrivas med lust och hans kunskaper skulle blifva fruktbärande. Då skulle den ene lära naturvetenskap, den

andre modern lingvistik, den tredje estetik o. s. v. Om de teologie studerande finge studera på detta sätt, så skulle helt visst mera vetande strömma in i kyrkan, än om alla skulle tvingas att läsa blott några vissa ämnen.

Och hvilka äro dessa ämnen, som man nu vill tvinga den teologie studerande att läsa? Jo, det är förnämligast de, som representera en två, tre à fyra tusen år gammal bildning, nemligen romerska, grekiska och hebreiska språken.

Mine Herrar! Jag vill erinra er derom, att hittills hafva presterna varit fria från att examineras i latin vid universitetet. Detta är en förmån, som de ensamme åtnjutit, äfven under latinets gyllene ålder. Är det då skäl att just *nu*, när en omfattande reform af vårt undervisningsväsende förestår och man står i begrepp att skjuta undan den romerska bildningen, att vid akademien utsträcka dess herravälde längre än förut? De som äro latinets varma vänner skulle naturligtvis se detta med nöje, och kanske har man dem att tacka för att denna krok just nu blifvit i rätter tid utlagd; men jag förmodar, att denna Kammare icke skall nappa på den samma. En varning i detta afseende må emellertid icke anses alldeles öfverflödig.

Är det för öfrigt något rimligt skäl att tvinga den blifvande presten att vid akademien offra en lång tid på den framtida profana bildningen? De få der göra bekantskap med en helt och hållet hednisk verldsåskådning och med en högst invecklad afgudalära. Men hvad nytta hafva de väl häraf, de som skola förkunna den enkla kristna sanningen? Jag hemställer om det finnes sundt förnuft i att göra studiet af dylika bildningsämnen obligatoriskt för presten.

På dessa grunder tror jag, att man bäst tillgodoser både kyrkans, preteståndets och bildningens intressen genom att bifalla Utskottets förslag.

I Herr Rundbäcks anförande hördes flere af Kammarens ledamöter instämma.

Herr Ola Jönsson i Kungshult: Jag ber blott att med några ord få tillkännagifva, att jag gillar hvarken Utskottets ifrågavarande hemställan eller motiven derför. Utskottet citerar ett yttrande af en ledamot af 1868 års Kyrkomöte, ur hvilket yttrande jag ber att få uppläsa några rader. De lyda sålunda: "Vi se ju ofta olärde i stånd att åstadkomma ett gagn för Guds rike, som den lärde icke mäktar. Gåfvorna äro olika fördelade; och man kan hafva rika gåfvor och verklig kallelse till en evangelisk predikares verk utan att ega gåfvan af en grundligare vetenskaplig bildning". Detta är en sats, hvars riktighet i vissa fall jag icke vågar bestrida; men jag anser det högst vådligt, om man skulle upphöja den samma till en allmän regel, ty då kunde man derur draga den konsekvensen, att den protestantiske presten för att rätt utöfva sitt kall alldeles icke behöfde ega någon humanistisk bildning, att det vore nog, om han kunde hjälpligt läsa i bok. Det vill synas såsom om de ledamöter af Kammaren, som uppträdt till försvar för Utskottets hemställan, befarade, att, om våra prester erhöles en större bildning, de skulle blifva mindre goda menniskor,

än eljest. Om de hysa en sådan uppfattning, är densamma dock beroende på ett misstag. Bildningen måste nemligen otvifvelaktigt göra hvarje dess innehafvare mera human i umgänget med dem, med hvilka han kommer i beröring, mera tillgänglig för dem, som stå *under* honom, men äfven mera sjelfständig i sitt förhållande till dem, som stå *öfver* honom.

Man har vidare trott, att om ifrågavarande examen blefve obligatorisk, detta skulle afskräcka mindre bemedlade unga män att beträda den presterliga banan. Jag är af en annan tanke. Den yngling, som har lust och fallenhet för studier, skall icke låta afskräcka sig af någon examen, huru svår den än kan vara; och i detta fall lär ingen fara för minskning af de teologie studerandes antal uppstå genom att göra ifrågavarande examen obligatorisk, helst kursen ändock icke på långt när blir så svår, som den som fordras af t. ex. den blifvande läkaren eller juristen. Jag tror, att det är en sanning, att den yngling, som har lust och fallenhet för ett visst yrke, icke låter derifrån afskräcka sig af de mödor, som kunna vara dermed förenade. Derpå finnas talrika exempel i våra konstnärer. Jag frågar, om det finnes någon yngling, som behöfver arbeta så mycket som den, hvilken vill blifva en konstnär i detta ords sanna bemärkelse, och huru mången meddellös yngling har icke just på den banan genom eget arbete förvärfvat sig ett namn och en europeisk ryktbarhet? Det ligger således enligt min tanke ingen våda deri att höja fordringarne på den presterliga bildningen eller någon verklig grund för farhågan att mindre bemedlade ynglingar derigenom skulle utestängas från denna bana; finnes fallenhet och lust för predikoståndet, nog öfvervinnas svårigheterna för inträdet deri.

Jag tror, att det äfven af en annan anledning är ganska angeläget, att man ställer presten i afseende på bildning och kunskaper på samma linie med statens öfriga tjenare eller, med andra ord, gör fordringarne för prestexamen lika stora som för embetsexamina, emedan det låter tänka sig, att under nuvarande förhållanden kan inom det samhälle, der den unge presten är satt att verka, finnas en eller annan person, som i bildning och kunskaper står öfver honom och derutaf begagnar sig för att leda honom efter sina åsikter, hvilka lätteligen kunna stå i strid med det allmänna intresset. Man bör således se till, att presten göres sjelfständig gent emot dem, som stå öfver honom, och detta kan ske genom prestbildningens höjande, enär det icke är något tvifvel derom, att icke kunskapen gör sin rätt gällande, hos hvem den än må finnas.

Den siste ärade talaren uttalade några satser, som väl tariffva någon justering. Han yttrade, att man genom att försvåra prestexamen skulle tvinga unga obemedlade män, som ville egna sig åt det presterliga kallet, att skuldsätta sig. Ja, det är ganska tydligt att, om den unge prestkandidaten är obemedlad, måste han för att vinna sitt mål finna sig uti nödvändigheten att skuldsätta sig. Men så förhåller det sig ock med hvarje obemedlad yngling: den som eignar sig åt tjenstemannabanan likaväl som den, hvilken köper eller arrenderar en jordbruksfastighet, ingen får räkna på att få sitt för intet här i verlden.

Den ärade talaren yttrade vidare, att genom den nu föreslagna förändringen den teologiskt-filosofiska examen skulle blifva en tvångsexamen. Ja, det är visst ganska tråkigt med en tvångsexamen; men *alla* examina

äro ju tvångsexamina, ty de, som äro föreskrifna, måste väl i allmänhet anses såsom obligatoriska, och då är det väl icke värre med den ena examen än med den andra.

Ytterligare sade samme ärade talare, att man genom att göra den teologiskt-filosofiska examen obligatorisk skulle göra alla prester lika stora i afseende å bildning och kunskaper, att presterna skulle blifva liksom stöpta i en och samma form o. s. v. Jag tar mig dock friheten fråga: hvarföre skulle icke alla prester behöfva lika stor bildning? Då Kongl. Maj:t eger att utan församlingarnes hörande bortgifva regala pastorat, hvarföre skulle församlingarne i ett sådant pastorat vara skyldiga att emottaga en prest med mindre bildning än den, som väljes i ett annat pastorat? Har icke den ena församlingen lika stora anspråk på en bildad själasörjare som den andra församlingen?

Han yttrade vidare, att presterna förut varit befriade från att läsa latin, och att det vore orimligt att nu ålägga dem en sådan skyldighet. Jag tror för min del, att, om presten får denna skyldighet, han måhända skall hjälpa till att helt och hållet borttaga latinet från elementarundervisningen, hvilket jag ingalunda skulle anse såsom en olycka.

Det har högeligen förvånat mig, att två ledamöter af Utskottet här uppträdt och talat emot motionen, fastän desse ledamöter, såsom jag väl känner, äro vänner af verklig upplysning. Är man detta, då bör man ock finna det vara angeläget att se till, att presterna erhålla så stor bildning och upplysning som möjligt. Presterna äro ju skolornas och den allmänna bildningens målsmän. Tron I då, mine Herrar, att presterna skola blifva mera måne om undervisningens befrämjande, om de ega mindre kunskaper och bildning, eller, rättare sagdt, att intresse hos dem för den allmänna upplysningens stigande och utbredning skall minskas i samma mån som prestbildningen ökas? Jag vågar tro motsatsen; ty det gifves ofantligt många exempel derpå, att en person, som sjelf icke erhållit någon undervisning, finner det likgiltigt om hans barn erhålla någon sådan eller ej. Det är icke sällan man träffar sådane personer hvilka tänka sålunda: jag har icke fått någon undervisning men hulpit mig fram i världen ändock, hvarföre skulle icke mina barn kunna göra detsamma? Man kan invända att detta icke är tillämpligt på presterna, och i så måtto är denna invändning riktig, att man icke bör tala om okunniga prester, ty okunniga äro de icke med den bildning de nu besitta, men här är fråga om ett större och mindre mått af kunskap, och hvad hindrar att prester kunna finnas, som skatta det större och mindre behovet af kunskap för allmänheten efter den högre eller ringare grad af vetande de sjelfva ega.

Emellertid hafva åtskillige talare här framkommit med den förmodan — och Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastik-departementet har äfven yttrat sig i samma riktning — nemligen att högre fordringar på prestbildningen skulle bidraga till att öka prestbristen i vårt land. Jag vågar hysa en annan uppfattning. Jag tror, att det ingalunda är någon slags examen, som kan föranleda till ökande af prestbristen. Orsakerna dertill äro helt andra och ligga vida djupare än i en sådan oskyldig examen. Det är icke lämpligt att nu undersöka, hvilka dessa orsaker äro. För att dock angifva några af dem, tillåter jag mig erinra derom, att våra elementarläroverk nu för tiden taga flera och större krafter i

anspråk än förut, och just från detta håll rekryterades fordom prestandet; men då unga män numera hafva större utsigter till en snar utkomst inom lärarekallet, än på den presterliga banan, är det helt naturligt att de draga sig till elementarläroverken. Till orsakerna till prestbristen torde äfven kunna räknas det nuvarande sättet för presternas aflöning och befordran. Hvad aflöningssättet beträffar, så lär det icke kunna förnekas, att en del befordrade prester ega större löneförmåner, än de borde hafva eller, rättare sagdt, än de behöfva, under det att så många obefordrade icke hafva hvad de behöfva eller borde hafva. Det är tydligt, att många unga män med vetskap om detta missförhållande draga sig för att ingå på en bana, der de blott med de största svårigheter kunna få sin utkomst. Detta missförhållande kan dock icke, tack vare de välsignade privilegierna, för närvarande afhjelpas, och det är således icke värdt att längre tala derom. Beträffande befordringssättet, så är detta visst ett intressant men dock högst grannliga ämne, och af denna anledning vill jag icke nu vidröra detsamma, så vida jag icke under diskussionens lopp blir särskildt uppfordrad dertill.

Hvad angår den nu närmast föreliggande frågan, så hafva vi vid så många tillfällen förut i afseende på andra frågor hört yttras: det vore icke "Kammaren värdigt" att motsätta sig det eller det. Jag ber nu att få begagna detta uttryck. Jag frågar: är det Kammaren värdigt att afslå ifrågavarande af Första Kammaren biträdda förslag? Detta tillfälle är ett af de få, då det är så lyckligt, att denna Kammare *kan* instämma i Första Kammarens beslut. Skola vi då låta detta tillfälle gå oss ur händerna? Jag vill för min del icke vara med derom, utan yrkar, att Kammaren måtte, med afslag å Utskottets hemställan, biträda Första Kammarens beslut i ämnet.

Herr Ehrenborg: Då Herr Statsrådet oeh Chefen för Ecklesiastikdepartementet i den sednare delen af sitt anförande på förmiddagen betraktade denna fråga ur synpunkten af stiftsstyrelsernas och församlingarnes behof, så uttalade han den åsigten, att genom höjda kunskapsfordringar prestbristen skulle ökas, emedan teologie studerande skulle blifva obenägna att underkasta sig dessa större fordringar. Det var under det nedslående intrycket af att Herr Statsrådet sålunda kom till ett annat slut, än man fått skäl hoppas genom anförandets förra del, hvori han vitsordade behöfligheten af en grundligare humanistisk bildning för prester i allmänhet, som jag begärde ordet för att i min mån söka bidraga till bevisningen deraf, att man genom höjda kunskapsfordringar just tillgodoser församlingarnes behof. Men då förut så mycket blifvit i ämnet yttradt, och då jag vågar taga för alldeles gifvet, att Kammarens majoritet skall vid det blifvande beslutet taga mera hänsigt till den förra än till den sednare delen af Herr Statsrådets anförande, så vill jag, för att icke upprepa hvad andra talare redan sagt, för min del framhålla endast ett, nemligen att då Riksdagen, såsom svenska kyrkans ena lagstiftningsmakt, måste anses erkänna den grundval, på hvilken denna kyrka hvilat, och då denna grundval i våra dagar är ganska starkt bekämpad från den s. k. fria forskningens sida, ett bekämpande, hvars berättigande jag så mycket mindre bestrider, som jag är öfvertygad att en inskränkning i

detsamma icke skulle vara till kyrkans eget sanna bästa, så är det äfven Riksdagens pligt att se till, det kyrkans målsmän blifva så utrustade, att de icke endast såsom församlingslärare pryda sin plats, utan äfven med de medel och den skärpa, som en större vetenskaplig och humanistisk bildning skänka, kunna bjuda vedersakarne spetsen. Såsom ett minimum för ernående af detta mål anser jag förordningarna i den teologiskt-filosofiska examen. Skulle man åter befara att en sitt blifvande kall hängifven teologie studerande, genom att tränga så pass djupt in i bildningens och vetandets schakter, komme att svigta i sin tro på kyrkans lära, så vore förlusten på honom såsom lärare desto bättre för kyrkan. Den kvantitativa bristen på prestmän är nemligen ej på långt när så betänklig, som om under en tid, då alla andra vägar försvaras, här skulle uppstå öfverflöd på personer, som utan lefvande och stadgad öfvertygelse om sin sak eller utan en mot deras viktiga kall svarande bildning, inginge i embetet hufvudsakligen för att komma i åtnjutande af statskyrkans brödkaka.

På detta jemte flera af andre talare anförda skäl yrkar jag afslag å utskottsbetänkandet och bifall till reservationen.

Herr Törneblad: Frågan synes mig hafva antagit större dimensioner än den före middagen hade, då nu i afton af de tre delar, som den innefattar, nemligen *önskligheten* af höjda kunskapsfordringar å dem, som vilja egna sig åt det presterliga kallet, *sättet* för detta måls vinnande och *rätta tidpunkten* för sakens förverkligande, icke endast de tvänne sednare blifvit föremål för tvifvel, utan äfven den första underkastats tvist. Väl hafva vi hört, att Chefen för Ecklesiastik-departementet förklarar sig vara benägen för prestbildningens höjande och till och med fått anledning hoppas, att Kongl. Maj:t hyser benägenhet derför, men nyss hafva häremot betänkligheter uttalats och inskränkningar blifvit gjorda, hvilka böra till besvarande upptagas. För min del vill jag, på samma gång jag obetingadt ställer mig på deras sida, som uttalat sig för önskligheten af saken, förklara att jag dels anser frågan redan nu böra lösas, dels ock finner det af motionären föreslagna sättet vara i det hela ändamålsenligt.

Man har sagt, att prestbildningen icke är sämre nu, än den varit tillföre, och jag skall villigt medgifva detta, men jag tror att anspråken på församlingslärares förmåga betydligt höjts, och att man derföre bör söka att möta dessa anspråk så vidt möjligt är. Det har visserligen ytterligare erinrats, att "lifvet är kort och konsten lång", och i sammanhang dermed har man gifvit sig in på en fråga, som vi framdeles komma att behandla, nemligen läroverksfrågan. Hvad den sednare beträffar torde det icke vara skäl att nu inlåta sig på densamma, det torde nog blifva tillfälle att på ett allvarigare sätt behandla densamma längre fram, utan vill jag endast fästa mig vid det återopade ordspråket. Man har i konsekvens dermed ansett, att den teologiska kursen redan nu är för lång, och att den följaktligen icke bör ytterligare förlängas, hvarjemte man erinrat, att Riksdagen uttalat sig för önskligheten deraf, att ynglingarne må tidigare, än nu sker, utgå från läroverken, för att komma ut i lifvet,

lifvet, hvadan det icke vore i öfverensstämmelse med Riksdagens önskan, om nu i afseende på den teologiska kursen en tillökning skedde vid universitet. Men om också det antydda målet nu kan uppnås, så att ynglingarne genomgå sin afgangsexamen vid tidigare ålder, så bör det ihågkommas, att ingen kan blifva prest förr än vid fyllda 23 års ålder, och jag inser icke att det kan vara förspild tid om den unge prestkandidaten, efter att t. ex. vid 19 års ålder hafva lemnat elementarläroverket, använder de fyra åren, som måste tilländagå före prestvigningen, för att studera vid universitetet. Skulle han åter före 23 års ålder få inträda i prestembetet, så fruktar jag att han gjorde det med alltför liten erfarenhet af lifvet. Äfven jag erkänner att erfarenhetens skola är den bästa. Men å andra sidan fordras här en förberedande teoretisk underbyggnad, som måste taga sin behöfliga tid, och vidare torde det böra erkännas att den erfarenhetens skola, som skulle börja vid alltför tidiga år, och för ett så viktigt kall som en själasörjares, kunde blifva rätt vådlig icke endast för den sig utbildande läraren, utan ännu mer för hans församlingsbor och åhörare.

Om det vidare också är en sanning, att den unge mannen måste skuldsätta sig mera genom ett längre vistande vid akademien, så tror jag dock, att man icke har rättighet att alltför mycket behjerta den saken, som är af enskild natur, om man för öfrigt anser det vara önskligt att han får högre bildning och kunskaper, för att sålunda gifva större garantier om duglighet för sitt blifvande kall. Man har talat om att när allt skråtvång för öfrigt är upphäfdt, dock ett sådant qvarstår vid akademien i och genom vissa tvångsexamina, men jag vill deremot anmärka, att jemförelsen härutinnan icke synes vara riktig. Ty det lär väl icke kunna vara ett skråtvång, om staten fordrar särskilda kunskapsprof, för att härigenom i någon mån kunna förvissa sig om personer ega den bildning och förmåga, som för vissa befattningars utöfvande kunna anses erforderliga. Hvad de "levande stackarne" angår, som af en talare blifvit omnämnda, så vill jag icke inlåta mig på dem — skogsfrågan är alltid farlig att behandla — utan inskränker mig till att bemöta ett och annat, som från samma håll yttrades, närmare berörande ämnet. Det sades t. ex. att latinet icke numera skulle vara behöfligt för presterna att kunna; att det, likasom grekiskan, endast tjänade till att lära dem hedendom. Yttrandet är mycket känt och ofta upprepadt, men jag tror icke man kan säga, att Augsburgiska bekännelsen och andra på nämnda språk skrifna urkunder för vår lära äro idel hedendom. Ej heller kan det sägas vara onödigt att presterna hafva förmåga att läsa dessa och andra kyrkliga läroskrifter på originalspråket, hvilket de dock icke skulle kunna göra med verklig forskning, om de icke förut studerat profana skrifter på samma språk. Vidare sades att det nu är blott för presterna, som latinet ansetts icke behöfva studeras till akademisk examen, men jag vill i detta hänseende erinra min värde motståndare, som sjelf är domkapitelsledamot, att han helt säkert många gånger hört betyg i latin afgifvas vid den prestexamen, som försiggår inför domkapitlet.

I sak torde väl litet haf medgifva önskligheten af att presten i afseende på bildning är en af de främste i sin församling, så att han efter

förmåga kan gifva upplysningar och råd åt hvar och en som frågar honom. Nu erkänner jag gerna, att den här ifrågavarande förberedande examen, sådan den nu är, visst icke i allo motsvarar anspråken i detta hänseende, men det ligger i sjelfva förslaget antydtt att den kan ändras, och huru detta skall ske till förmån för ett verkligt grundläggande vetenskapligt studium, kan Kongl. Maj:t, som känner till förhållandena, aldrig bäst säga. Således tror jag att man gerna kan bifalla det föreslagna sättet för målets vinnande och anhålla hos regeringen att förslaget måtte sättas i verket, utan att man derför må anse sig hafva bundit den förberedande prestbildningen vid det ena eller andra ämnet. Derigenom antyder man emellertid redan nu för dem, som vilja blifva prester, att man anser det vara nyttigt att de vid universitet studera äfven annat, än som hör till den teologiska bildningen i strängare mening, och sålunda i samband med andra vetenskapsidkare söka få den vidgade blick, som kan förekomma ensidighet i åsikter och tänkesätt. Jag skall dock villigt erkänna, att examen i och för sig har föga betydelse, men desto större betydelse hafva de kunskaper, som studierna till densamma skola gifva och hvilka få sitt rätta värde derigenom, att de väcka hågen och grundlägga förmågan till sjelfständigt kunskapssökande och fortsatt utveckling. Detta bör kunna åstadkommas genom en utsträckt studieverksamhet vid universitetet, hvilken naturligtvis bör vara egnad att meddela den bildningssökande unge mannen en väckelse och en kraft, som sätta honom i stånd att under tungan af den dagliga verksamheten, som ofta utöfvas i en aflägsen landsbygd, och pröfningen af näringsbekymren bibehålla sitt ideala intresse och sin själs lyftning.

Såsom bevis på att *tidpunkten* icke vore lämplig för att vidtaga den föreslagna åtgärden har man anfört den nu rådande prestbristen, och Utskottet har i detta hänseende åberopat hvad Chefen för Ecklesiastikdepartementet, vid ärendets behandling inom Första Kammaren, bland annat anfört, att "Erkestiftet troligen är det *enda* stift, inom hvilket prestbristen på sednare tider minskats", äfvensom att för närvarande "prestbristen är svårare än någonsin." När detta yttrades, voro dock, såsom uttryckligen tillkännagafs, utlåtanden icke inkomna från *alla* stift, och enligt de upplysningar från samme departementschef, hvilka vi här i Kammaren haft tillfälle inhemta, har på sednare tiden prestbristen minskats i *två* af de största stift. Vidare uppehålla sig för närvarande öfver 300 teologie studerande vid Upsala universitet, således ett större antal än någonsin förut, och af dessa väntas icke mindre än 50 à 60 komma att under innevarande termin aflägga dimissionsexamen. Under sådana förhållanden frågar jag, om icke tidpunkten nu kan anses lämplig för att vidtaga den ifrågasatta förändringen, isynnerhet om man vill ställa sig på samma ståndpunkt som universitetens kansler, hvilken i Första Kammaren uttryckt sin förmodan derom, att, om reformen vidtages, en tid t. ex. af några år skall utsättas, inom hvilken de gamla fordringarne äro gällande. Utskottet har åberopat hurusom 1867 års Lag-Utskott ansåg det mindre lämpligt att, innan ännu någon längre tids erfarenhet vunnits beträffande den verkan, inrättandet af den icke obligatoriska preliminärexamen kan komma att utöfva på prestbildningen, tillstyrka samma examens förklarande för obligatorisk, helst som det kunde, åtmin-

stone under öfvergångstiden, inträffa att prestbristen ökades etc., och hurusom 1867 års Riksdag på grund häraf i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t förklarade sig ännu icke anse tiden inne för utfärdande af ett sådant obligatoriskt stadgande. Detta är sannt. Men sedan dess har dels Kyrkomötet uttalat sig för den ifrågasatta reformen, och dels hafva sex år förflutit, under hvilka prestbristen icke tilltagit i någon betänklig grad, utan snarare minskats, och det synes mig i följd häraf icke vara skäl att längre fördröja reformen, helst om, såsom nyss antyddes, regeringen bestämmer en lämplig öfvergångstid och med öfvervägande af förhållandena träffar sådana mått och steg, hvarigenom faran för några menliga följder för den närmaste framtiden kan förebyggas.

Det har nämnts, att dispensansökningar ofta inkomma till Kongl. Maj:t, och att, om fordringarne skärpas, undantagsförmånen måste, i följd af bristen på personer som kunna uppehålla tjensten i församlingarne, beviljas åt flere. Men huruvida dispensen bör afse befrielse från en förberedande teoretisk examen torde vara tvifvel underkastadt; åtminstone strider det mot vanligheten vid universiteten. Deremot kan det lättare hända, att dispens bör lemnas från den praktiska examen, såsom äfven i Första Kammaren anmärkts; men jag tror att man genom ett ändamålsenligare ordnande af denna examen, som för närvarande synes lemnas åtskilligt öfrigt att önska, skulle kunna något förkorta den för densamma erforderliga tiden, på samma gång man gjorde studierna i de humanistiska ämnena något vidsträcktare.

Det är sagdt, att om man nu ingår med en skrifvelse till Kongl. Maj:t i öfverensstämmelse med hvad Första Kammaren för sin del beslutat, så gör man egentligen intet annat än nämner en sak, som icke är för regeringen obekant. Jo, man gör mera, man framhåller nödvändigheten af att icke längre uppskjuta införandet af ifrågavarande obligatoriska föreskrift, och uttrycker sin åsigt att det nu är lämplig tidpunkt att sätta densamma i verket, naturligtvis med regeringen förbehållen rätt att, efter skedd pröfning af alla omständigheter, göra de ändringar och i allmänhet fatta de beslut, som den kan finna med landets sanna nytta bäst öfverensstämmande.

Jag slutar med att yrka bifall till Grefve Björnstjernas reservation.

Herr *Nyblæus* förenade sig med Herr *Törneblad*h.

Herr *Fröberg*: Denna fråga har redan blifvit så vidlyftigt diskuterad, att jag icke har mycket att i densamma tillägga. Jag anhåller endast få tillkännagifva, att jag instämmer i den af Grefve Björnstjerna afgifna reservationen, och detta på följande skäl.

Det har uppgifvits att prestbristen, som länge egt rum, numera blifvit större än någonsin. Denna omständighet synes mig kraftigt mana till vidtagande af åtgärder, lämpliga att afhjelpa den öfverklagade olägenheten, hvadan det icke torde gå an att lägga armarna i kors och göra ingenting, ty då är det klart, att det onda skall fortfara att blifva allt mer och mer kämbart. Till afhjelpande af nämnda brist har man, bland annat, föreslagit dels att theologico-filosofiska examen måtte göras obligatorisk, dels att fordringarne i densamma måtte undergå en sådan för-

ändring att en fastare vetenskaplig grund och ett mera utsträckt humanistiskt underlag för de blifvande embetsstudierna beredas, än som genom denna examen i dess nuvarande skick lär kunna åstadkommas. I denna syftning har icke blott 1868 års Kyrkomöte, utan äfven teologiska fakulteterna vid universiteten, äfvensom universitetens kansler uttalat sig. Då dessa myndigheter, som måste företrädesvis anses ega de största insigterna i frågan, så yttrat sig, och då Första Kammaren i öfverensstämmelse dermed fattat sitt beslut, synes det mig som denna Kammare icke heller borde komma till ett annat resultat. För att inträda i utöfning af prestembetet fordras för närvarande, förutom examen inom stiftsstyrelsen, endast att hafva fullständigt genomgått elementarläroverk samt derefter aflagt teoretisk och praktisk dimissionsexamen vid universitetet. Att den grundläggande bildning, som vid elementarläroverken nu erhålles, ej är för presten tillräcklig, derom äro meningarne icke delade. Och denna bildning måste blifva ännu mindre tillräcklig, om de nu föreskrifna fordringarna i de humanistiska ämnena vid elementarläroverken komma att, på sätt i nåder föreslagits, än ytterligare inskränkas. Det är emellertid icke blott handhafvande af själavården, som presten har att ombesörja, utan han har sig äfven många andra olikartade åligganden anförtrodda. Han står lika mycket, om ej mera, än andra tjenstemän i beröring med allmänheten. De fordringar, som på honom ställas, äro ej heller obetydliga. För att kunna nöjaktigt uppfylla dem, behöfver han såväl fackstudier, som ock en allmännare vetenskaplig humanistisk bildning. Han synes i detta afseende ej böra stå efter de öfriga uppföstrade klasserna inom samhället.

Under diskussionen inom denna Kammare vid 1867 års riksdag yttrade en representant, som tillika är universitetslärare, att vid universitetet den åsigt vore bland de studerande råda, att den, som icke eger kunskap eller förmåga till något annat, dugde åtminstone till att fullgöra de prof, som behöfvas för inträde i prestembetet. I denna åsigt ligger icke något uppmuntrande eller lockande för ynglingar att inträda på den presterliga banan; snarare motsatsen, huru stora än utsigterna till ekonomiskt oberoende måtte vara. Derför måste preteståndets anseende höjas; och att vidsträcktare vetande hos dess medlemmar är här till en väsendtligen bidragande orsak, synes mig vara obestriddt.

Utskottet har hufvudsakligen grundat sitt afstyrkande på hvad en inom kyrkan högt aktad och uppsatt man vid 1868 års kyrkomöte yttrade, att nemligen "evangelii predikan och själavården m. fl. funktioner kunna med välsignelse utföras af personer, hvilka icke stå högt i världslig lärdom", men Utskottet har likväl glömt angifva hvad samme man vidare yttrade, eller att kyrkan i våra dagar icke förmådde att uppfylla sin bestämmelse, med mindre inom henne förefunnes äfven det vetande, som benämnas världslig vetenskap. Och denne högt aktade och uppsatte man var så långt ifrån att ringakta världslig lärdom, att han fastmer ansåg att affäggandet af den teologico-filosofiska examen borde föreskrifvas såsom villkor för erhållande af befordran till alla kyrkoherdebeställningar.

Mot bifall till reservationen har åtskilligt blifvit anfördt, och bland annat har det yttrandet blifvit fäldt af en man, från hvilken, såsom själf

varande en vetenskapligt bildad man, jag icke skulle hafva väntat få höra något sådant, att nemligen studerandet af de klassiska språken skulle kunna vara skadligt för den blifvande presten, emedan denne derigenom kunde komma att lära sig hedendom; men ett sådant yttrande torde icke vara af beskaffenhet att böra vidare bemötas än med en erinran om dess ohållbarhet, oaktadt den, som framställde detsamma, jemväl borde i viss mån anses som målsman för prestbildningen.

Jag slutar med hvad jag började, nemligen att yrka bifall till Grefve Björnstjernas reservation.

Herr Jöns Rundbäck: Hade icke denna fråga redan i förmidags kommit på sned, skulle jag icke hafva begärt ordet för att yttra mig i densamma.

Vid 1868 års kyrkomöte bragtes frågan först till lifs af en man med stor praktisk blick och vidsträckt bildning, och hvilken, såsom sjelf varande teologie professor, icke kunde misstänkas för att vilja motarbeta prestbildningen. Hans motion vid tillfället har här blifvit af en aktad talare citerad, men, som det synes, med ensidigt uttryckande af en ensaka punkt, ty hans förslag lydde i dess helhet, som följer:

Den teologico-filosofiska examen skulle blifva obligatorisk för alla, mot det de sålunda bildade presterna skulle befrias från såväl prest- som pastoral-examen inför vederbörande domkapitel, och än vidare förordade han ett slags prester, som hvarken skulle taga den ena eller andra af dessa examina. Detta förslag är således himmelsvidt skildt från motionärens i Första Kammaren, ty han åstundar endast att än mera öka de i alla fall alltför många examina som finnas; hvaremot Professor Cornelius, som väl billigtvis bör tillerkännas sakkunskap i detta fall, ville inskränka en del af dessa examina; och om så sker, d. v. s. om Professor Corneliu förslag i sin helhet kunna nu genomföras, så skulle jag vara den förste, som dertill skulle yrka bifall, nu åter måste jag yrka afslag å det föreliggande förslaget likasom Andra Kammarens Utskott på goda skäl gjort.

Huruvida den här så mycket omtalade prestbristen härleder sig derifrån, att fordringarne på prestbildningen äro för små, och huruvida denna brist skulle afhjelpas om fordringarne ställdes högre, derom hafva olika åsikter här blifvit uttalade. För min del vill jag för besvarande af dessa frågor hålla mig till historiens vittnesbörd. Den från 1593 års kyrkomöte bekante Nicolaus Olai Bothniensis sade vid ett tillfälle, att det då för tiden var så godt om prester att, när man slog på en buske, så kommo tio prester fram. Männe väl detta öfverflöd på prester den tiden härledde sig från att prestbildningen då var så stor? Jag tror det icke, ty, om Herrarne vilja studera 1686 års kyrkolag, så klagas der i inledningen mycket öfver att presterna voro för mycket okunnige. Samma klagan har jag sett framställas af en mycket värderad svensk prestman, som lefde i slutet af förra århundradet, biskop Wallqvist i Wexiö, som säger om prestbrist, att den är bättre att hafva än öfverflöd på prester, då öfverflödet måste verka derhän, att många blifva obefordrade och än flera liknöjda för att idka studier.

Denne man kunde nog bedöma denna fråga, och man bör icke tro att han yttrade sig partiskt. Detsamma kunna Herrarne äfven läsa uti en annan stor teologs, Professor Samuel Ödmans, skrifter, som väl äfven får anses som en auktoritet här vid lag.

Hvad frågan i öfrigt vidkommer, har den blifvit så fullständigt skärskådad af personer, som böra känna till den bättre än jag, att jag icke har något synnerligt att tillägga. Hvad vi alla känna är emellertid att den theologico-filosofiska examen finnes och att det står hvar och en, som vill bekosta sig en högre vetenskaplig bildning, fritt att taga den; men jag tror icke att man bör göra den obligatorisk. Och hvarföre skulle man i sådant fall just stanna vid denna examen? Kunde man icke lika gerna fordra teologie licentiatexamen? Nej, låt den unge presten komma ut i god tid från akademien och sedan utbilda sig vidare i erfarenhetens skola, der ingenting hindrar honom att med de förstudier han äfven nu inhemtar, än vidare utbilda sitt vetande.

På dessa skäl och för öfrigt på de i utlåtandet anförda, anhåller jag att Första Kammarens beslut måtte förkastas och Utskottets hemställan bifallas.

Herr Carl Isak Bengtsson: Då jag icke tror att prestens duglighet beror af hans större eller mindre kunskaper, utan deraf, att han med nit sköter sitt kall samt af själ och hjerta verkar för tillfredsställelandet af sin församlings andliga behof, så kan jag icke annat än yrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr Dickson: Jag skulle visserligen hafva önskat att något utförligare framställa mina tankar och åsikter i denna fråga, men, då så många ytterligare anmält sig till erhållande af ordet, afstår jag från detsamma och vill blott tillkännagifva, att äfven jag röstar för bifall till reservantens förslag.

Herr Åstrand: Herr Talman, mine Herrar! Det är en vanskelig sak att uti denna Kammare begagna sig af ordets frihet i en fråga, som redan förut blifvit från olika håll och med så mycken sakkunskap behandlad, då man icke kan hafva mycket att tillägga, som ytterligare skulle tjena att belysa densamma. Men icke dess mindre tillåter jag mig, i strid med den siste talaren, begagna denna frihet för att bemöta ett och annat, som under diskussionen blifvit yttradt.

Hvad jag i denna sak anser vara bäst och lämpligast, är det beslut, hvartill Första Kammaren redan kommit och med hvilket reservantens i Andra Kammarens Tillfälliga Utskott hemställan öfverensstämmer. Mot detta har hufvudsakligen blifvit framhållet, att de stegrade fordringarne på vetenskaplig bildning hos de unge män, hvilka egna sig åt kyrkans tjenst, icke skulle lemna någon garanti för att desse, såsom prester, på ett skickligare och med församlingarnes anspråk mera öfverensstämmande sätt fullgjorde sina förpligtelser. Man har erinrat icke en utan flere gånger, att det i allmänhet är de fattigare klassernas barn, som välja den presterliga banan, och att man, genom utsträckta anspråk på studiekursen med deraf följande nödvändighet för de studerande att längre tid vistas

vid akademien, skulle betaga dem möjligheten att följa den kallelse, som bör utgöra första och hufvudsakligaste villkoret, när den unge mannen går att bestämma sin lefnadsbana. Men mot detta påstående ber jag få fästa uppmärksamheten å ett faktum, lika giltigt i bevisningsväg, att nemligen en stor del af de personer, som intagit framstående rum inom kyrkan, och detta emedan de icke stannat på de lägsta bildningstrappstegen utan trängt ända till spetsen af vetenskapliga studier, just tillhört de fattigaste klasserna. Jag behöfver icke, för att konstatera detta, upprepa namnen å en mängd personer, som varit kyrkans prydnad under den svunna tiden och numera gått bort, utan endast fästa uppmärksamheten å den bild, som finnes uppsatt mitt framför oss här. Mannen, som denna bild föreställer, har också utgått från ett fattigt hem och icke egt annat kapital än sin viljekraft och sin energi för att komma till den höga plats han nu bekläder såsom svenska kyrkans primas. Hvarken honom eller andra med honom likställda har det fattats medel att vistas vid universitetet och idka grundliga studier, och lika litet tror jag man behöfver befara att medel dertill hädanefter skola fattas dem, hvilkas kallelse stödjer sig på en kraftig vilja och på verkliga snillegåfvor.

Jag skall för öfrigt icke gå längre tillbaka än till min ungdom, eller snart ett halft sekel. Vid den tidpunkt, till hvilken mitt minne återför mig, fanns det godt om s. k. sockenadjunkter, och hurudana voro då fordringarne på prestbildningen? Jo, en lätt studentexamen, en i förhållande dertill lika billig prestexamen, och dito pastorexamen! Med all aktning för de herrar, hvilka ännu i denna stund ega att i domkapitlen pröfva de prester, som anmäla sig till sistnämnda examens undergående, får jag säga att efter hvad de, som aflagt densamma, sjelfve vitsordat, sker den mera pro forma än för någon verklig kunskapspröfning; ty när man vid fyllda 40 å 50 år kommer och anmäler sig till dess undergående och får examinerare, som äro vida yngre, så faller det af sig sjelft att fordringarne på examinanden icke skola blifva så stora som de enligt regeln borde vara.

Men fordringarne på vetande och kunskaper hos presten hafva småningom stigit, icke derföre, som Herr Jöns Rundbäck yttrade, att man ställer såsom kraf på hvar och en, som egnar sig åt prestembetet, att han om möjligt skall aflägga teologie licentiatexamen — den tid kan komma då man det gör, men vi kunna icke gå framom vår tid — utan derföre, att man nu för tiden ställer ökade anspråk på embetsmannabildning i alla riktningar; och derföre kan man icke heller stå stilla i fråga om prestbildningen. Det är sannt, att det står hvar och en, som vill egnar sig åt den presterliga banan, fritt att taga den teologico-filosofiska examen; men härmed har man icke sagt allt hvad som bör sägas om denna examen. Det är, enligt min tanke, icke blott en *rättighet* för hvar och en att taga den, utan den utgör äfven en *sporre* för dem, som vilja egnar sig åt prestkallet, ty utan denna examen skulle icke så många studerande vid våra universitet hafva egnat sig åt detta kall. Jag minnes mycket väl för 25 år sedan huru allmänna jargonen i Upsala var, beträffande de s. k. prestkandidaterna. Erfarenheten visade att högst få, om ens någon, ensidigt tog prestexamen utan att vara på förståndets vägnar särdeles njuget utrustad af naturen, och jag hörde sjelf mången

ygling säga: vore anspråken större och jag egde förhoppning att efter slutad kurs blifva ansedd för att endast hafva följt min kallelse, så skulle jag icke tveka att blifva prest, men nu kan jag icke underkasta mig den förödmjukelsen att höra sägas, det detta var min enda ressur. Följden af denna jargon blef i allmänhet den, att den unge mannen föredrog filosofiska graden och, sedan kandidatexamen tagits, ingick i något läroverks tjänst, der han hade större utsigter till inkomster och befordran. Så är det icke nu. Läroverken äro i allmänhet redan försedda med unga friska lärarekrafter, således lockar graden nu icke så mycket som förr. Men är det då skäl, säger man, att öka fordringarne på våra presters bildning och göra den teologico-filosofiska examen obligatorisk? Skall icke prestbristen derigenom blifva större än förr? På den sednare frågan svarar jag nej. I samma ögonblick denna examen blir obligatorisk skall den närvarande prestbristen icke ökas, utan minskas. Och icke tror jag det vore skadligt för församlingarne att få mera upplyste själasörjare, mera kunnige och, på grund af sitt djupare inträngande i vetenskapens schakter, jemväl för folkskolans utveckling mera intresserade religionslärare.

En ledamot af Utskottet har sagt, att det icke är den högre bildningen, som gifver den större skickligheten att tolka bibelns ord. Deruti kan han på visst sätt hafva rätt. Afven jag tror det icke vara bildningen, som gifver den större förmågan att i det ena eller andra ämnet uttrycka sina åsikter och göra sina åhörare varma om hjertat för hvad man sjelf känner, utan dertill fordras ännu något annat, nemligen snillets gäfva, som är medfödd och icke kan förvärfvas. Men å andra sidan kunna Herrarne äfven vara öfvertygade, att den som är af naturen väl utrustad i detta hänseende, skall, om han derjemte eger större bildning, kunna gifva långt kraftigare och mera anslående uttryck åt sina tankar och känslor än en annan, som är hans jemlike i snillegäfvor, men underlägsen i bildning.

Att anspråken i student- eller maturitetsexamen äro höjda, är en sanning, men deraf följer icke att de, som egna sig åt den presterliga banan, nu hafva att aflägga större prof än förut. Deremot äro de akademiska examina för alla andra tjenstemannabänor höjda, och hvarföre då icke höja anspråken äfven för den presterliga? Det vore väl rättvist att icke så förbise prestkallet såsom det minsta och obetydligaste, utan tvärtom anse detsamma såsom det högsta och viktigaste.

En talare, som fann många skäl för bifall till Utskottets förslag och som jag beklagar att jag icke nu kan instämma med, oaktadt den stora aktning jag hyser för hans kunskaper, bildning och omdöme, sade bland annat att man, genom att göra ifrågavarande examen obligatorisk, skulle likasom "skära alla teologie studerande öfver en kam eller åsätta dem ett visst tumtal i lill- och i storändan". Ja, det är möjligt att hos de personer, som för något längre tid tillbaka gingo ut från universitet, kunde finnas så mycket trå, att de borde mätas såsom trästockar, men här tror jag dock att det är fråga om förståndets dimensioner, hvilka icke kunna mätas med tumstock, utan måste bedömas efter helt andra grunder. Saken gäller att få våra presters andliga förmögenheter så odlade, att de kunna tänka redigt och bedöma förhållandena i lifvet med oförvillad

blick, så att de vid uppkommande svårigheter, och med hänsyn till den nu mera allmänt framskridna bildningen, icke måtte synas intaga det lägsta trappsteget inom sin församling.

Jag förbigår de invändningar, som för öfrigt blifvit framställda, och jag gör detta isynnerhet af grannligheten mot Kammaren, hvars uppmärksamhet kanske redan blifvit satt allt för mycket på prof genom flera gånger återkommet uppreparande af hvad som förut blifvit sagdt, samt slutar med att på det varmaste förena mig i tillstyrkande af bifall till reservantens i öfverensstämmelse med Första Kammarens beslut gjorda förslag; och jag tror det skall hedra Andra Kammaren, om den i detta fall är fullt enig med den Första.

Herr Clairfelt: Under den långa, att icke säga långdragna diskussion, som uttänjt sig i detta ämne har jag icke hört mer än ett tungt skäl kastas i vågskålen mot reservantens af Första Kammaren biträdda förslag, och det är det af Herr Ecklesiastik-ministern anförda, att prestbristen skulle ökas, om sådana fordringar, som i förevarande motion föreslagits, skulle ställas på prestkandidater. Jag vågar dock emot denna auktoritet hysa en motsatt åsigt. Sedan den vid akademierna förut varande lägsta examen, kameralexamen, denna om jag så får uttrycka mig examineriska åsnebrygga, afskaffats, har den åsigt gjort sig gällande vid akademierna, att den, som icke kan taga någon annan examen, han skall blifva prest. Prestexamen har således kommit i misskredit och jag tror att ynglingasinnets är så känsligt för det hån, som ligger deri, att den som ämnar taga denna examen stämplas såsom oförmögen att aflägga andra examina, att unge, begåfvade män i följd deraf rygga tillbaka för att egna sig åt den presterliga banan. Om man nu, såsom här föreslagits, skulle sätta fordringarne på prestkandidaterna högre än nu är fallet, så skulle äfven denna examen blifva mera hedrad, hvaraf följden skulle blifva, att i stället för den befarade prestbristen skulle uppstå motsatsen, i det många skulle deraf finna sig böjde att egna sig åt kyrkans tjänst.

Med antydan om dessa mina åsikter och utan att vilja längre uppehålla Kammarens tid yrkar jag på det varmaste, att Kammaren måtte, med afslag å Utskottets hemställan, bifalla hvad reservanten i ämnet föreslagit.

Herr Alb. Staaß: En talare, Herr Jöns Rundbäck, har anmärkt såsom en uraktlåtenhet af mig, att jag, då jag i förmiddags omnämnde hvad motionären vid kyrkomötet, Professor Cornelius, anfört, icke utförligt omtalade allt hvad i hans motion vidrördes, såsom frågan om borttagande af pastoralexamen m. m. Anledningen, hvarför jag uraktlät detta, var emellertid endast den, att jag ville strängt hålla mig vid det ämne, som nu till behandling föreligger, nemligen teologie studerandes ifrågasatta skyldighet att aflägga den theologico-filosofiska examen. Jag vill nu blott, eftersom frågan om pastoralexamen en gång blifvit omnämnd, säga, att Kyrkomötet visserligen icke gick in på Professor Cornelii förslag i detta ämne, men biföll likväl en ganska betydlig modifikation af fordringarne i pastoralexamen, och af de åsikter som dervid yttrades drager jag den

slutsats, att denna examen skall försvinna, men på samma gång är jag öfvertygad, att dess fortfarande befintlighet icke bör eller kan lägga något hinder i vägen för genomförande af den åtgärd här föreslagits. Dessutom tror jag mig veta, att Professor Cornelius, då han väckte sin nämnda motion, icke betraktade de olika momenten deri såsom ovillkorligen sammanhängande med hvarandra, så att ett bifall eller afslag å den ena delen skulle utöfva ett bestämmande inflytande på afgörandet af en annan del. Jag talade nemligen med honom för icke längesedan och inhemtade dervid, att han högt önskar, att förevarande motion af Riksdagen bifalles.

För öfrigt vill jag endast i största korthet tillägga några ord till hvad jag på förmiddagen i ämnet yttrade. Jag har med mycken glädje hört, att många yttrat sig i samma syfte, som motionen angifver, och vågar jag i följd deraf hoppas framgång för densamma. Särskildt ber jag att få instänma uti de yttranden, som afgifvits af Herrar Törnebladh, Ehrenborg och Ola Jönsson. Bland de invändningar, som försports emot ett bifall till motionen, fästade jag mig vid hvad en talare här midt öfver, Herr Jöns Pehrsson, yttrade, nemligen, att lärdom icke vore så önskvärd för ett rätt utöfvande af det presterliga kallet. Detta hans påstående har redan rönt vederläggning, och jag vill derföre icke uppehålla mig mycket vid detsamma, i synnerhet som jag märker, att han nu begär ordet, och jag således snart får upplysning om hans verkliga mening. Jag får emellertid säga, att lärdomen ingalunda är af underordnad vikt för en prestman, samt att den mycket väl kan stå tillsammans med nit och skarpsinnighet, med tro och värme, hvilket allt är nödvändiga faktorer, för att bilda en god prest. Jag vill dock dermed ingalunda bestrida, att en mindre lärd prest kan uträtta mycket godt och gagneligt och verka med stor välsignelse i sitt kall; men den förhoppning, att högre lärdom, än nu fordras, skall komma att bibringas alla prester, måtte väl icke i sig innefatta något förkastligt. Det är här icke fråga om, mine Herrar! att bilda professorer eller teologie doktorer af alla dem, som ämna blifva prester, utan endast att hos dem grundlägga den för deras kall nödvändiga allmänna bildning.

Man har här talat om, att presten skulle vara ett bland hindren, för unga studerande att egna sig åt det presterliga kallet. Det är visserligen nu icke fråga härom, men i förbigående vill jag nämna, att detta ämne behandlades vid kyrkomötet, och att ett förslag om en förändring i denna ed derinom rönt ganska många sympatier, så att det är ganska sannolikt, att vid det nu snart förestående kyrkomötet denna fråga återupptages och presten förändras.

Herr Ivar Månsson nämnde, att den bildning, som för presten hufvudsakligen erfordrades, vore en sådan kännedom i de gamla, företrädesvis grekiska och hebreiska språken, att han sjelf kunde läsa och förstå urtexten till vår heliga lära och ej vore utestängd från källforskning. Detta är visserligen ett ytterst viktigt moment i den presterliga bildningen och som också afses i detta förslag. Men meningen med den förevarande motionen är derjemte att presten skall med afseende på det praktiska lifvet, de religiösa stridsfrågorna och äfven andra samhällets större frågor ega nödvändig allmän bildning, och då tillkomma andra läroämnen, än de

förut nämnda, såsom teoretisk och praktisk filosofi, etik, historia m. m., och jag frågar, om det ej är nödvändigt, att den unge presten bibringas kännedom om dessa vetandets grenar? Jag betonar ytterligare hvad jag nämnde i förmiddags, att jag icke kan tänka mig annat, än att regeringen, på samma sätt som den gått till väga vid fråga om andra nya examensfordringar, skall äfven i detta fall, i händelse motionen bifalles, stadga en temligen lång öfvergångstid af kanske 4 à 5 år, inom hvilken de, som vilja taga prestexamen utan den teologico-filosofiska, skola vara dertill berättigade; och deraf skola de svårigheter och olägenheter, hvilka man befarar af öfvergången, betydligt lättas och förminskas.

Hvad beträffar den af Herr Abraham Rundbäck framställda anmärkningen, att afläggandet af den nu föreslagna nya examen skulle blifva alltför kämbart för en del fattiga ynglingar, i anseende till den uppföring af tid och penningar, som dermed skulle vara förenad, så förstår jag ganska väl denna anmärkning, men jag hyser likväl den fasta förtröstan, att i vårt land fortfarande som hittills icke skola saknas lofvande ynglingar, hvilka till följd af inneboende kraft, varm vilja och ihärdig flit skola, oberoende af större eller mindre tillgångar, kunna gå fram på den bana de valt, likasom att ej heller understöd och hjälp skola fattas de redligt sträfvande.

Herr Abraham Rundbäck yttrade vidare, att om vi icke skärpa fordringarne till prestexamen, så skall prestbristen lättare minskas. Ja! det är visst möjligt, att om fordringarne i prestexamen ställas lågt, en mängd skola "strömma till" för att aflägga densamma, men detta hindrar icke att en långt betänkligare "brist" det oaktadt kan uppstå, än om ett färre antal, men dessa väl underbyggde och kunskapsrike, aflägga denna examen.

Jag har endast ett par ord att tillägga. Jag föreställer mig att regeringen icke kommer att afgöra denna fråga, utan att först höra sig för hos vederbörande om förslagets lämplighet, och då detsamma således antagligen kommer att cirkulera mellan vederbörande stiftsstyrelser, så blifver derigenom: tillfälle att erfara, huruvida prestbristen må vara ett hinder för förslagets antagande.

I alla händelser kvarstår jag vid den åsigt jag förut i ämnet uttalat, och ställer ännu en gång till Kammaren en varm uppmaning att bifalla förevarande motion. Flertalet af Kammarens ledamöter består ju af representanter för svenska allmogen, och förhållandet mellan denna allmoge och dess prester har från äldre tider varit sådant, att allmogen i sina prester gerna velat se män, utmärkta såväl genom nit och gudsfruktan som genom goda kunskaper. Ett så riktigt och lyckligt förhållande skall säkert också nu och framgent visa sig ega rum.

Herr Grefve Björnstjerna: Om jag icke afgifvit den reservation, som nu är under diskussion, skulle jag icke hafva upptagit Kammarens tid med något nytt yttrande, men under nuvarande förhållanden må det tillåtas mig, att ännu under några ögonblick taga Herrarnes uppmärksamhet i anspråk.

Det är verkligen för mig särdeles påkostande att höra en utmärkt ledamot af Kammaren och på samma gång prest uppträda emot min reservation, men jag tröstar mig med, att 4 andra ledamöter af Kammaren,

hvilka jemväl äro prester stå på min sida. Jag har således en betydlig majoritet för mig. Hvad nu angår den ärade konsistorieledamotens anförande, så hafva de flesta och viktigaste punkterna i detsamma redan blifvit besvarade; det återstår för mig således högst obetydligt att tillägga. Hans påstående att, genom ett bifall till min reservation, fattiga ynglingar skulle utestängas från afläggande af prestexamen genom de förökade kostnader och den större skuldsättning en sådan examen medför, detta påstående har redan på ett slående sätt visats sakna grund. Hans uppgift, att den mindre aktning, som presten i allmänhet skulle åtnjuta i vårt land icke härflöt af hans bristande bildning utan af hans i ekonomiskt afseende mindre lyckliga omständigheter, denna hans uppgift, vågar jag påstå, grundar sig på ett misstag. Så långt hafva vi dock kommit, att det icke är penningen, utan kunskap och skicklighet, som skänker anseende.

Herr Rundbäck anmärkte vidare, att det vore olämpligt stadga examen för prestkandidater, då det finnes andra embetsklasser i Sverige, af hvilka man icke fordrar någon sådan; han framdrog dervid såsom exempel militärer. Jag tror likväl, att detta hans exempel ej håller streck. Militärer aflägga visserligen icke någon akademisk examen, men då de genomgå krigsskolan, efter att förut hafva genomgått studentexamen, kan man tryggt påstå, att de aflägga fullt ut lika stora kunskapsprof, som presten, och kanske litet till, hvilket likväl icke hindrar, att det vore önskligt, om den militära bildningen ytterligare höjdes; derom är dock nu icke fråga.

Vidare har blifvit anmärkt, att det redan nu, ehuru den teologico-filosofiska examen icke är obligatorisk, skulle förefinnas ett slags uppmuntran för prestkandidater att aflägga nämnde examen, enär den berättigar till beräkning af ett extra tjensteår. Men då en yngling måste studera på denna examen i minst $1\frac{1}{2}$ år är det klart att, äfven om han i följd deraf får beräkna sig ett extra tjensteår, blir examens afläggande i alla fall en förlust i tid och omkostnader. Ingen uppmuntran kan således sägas ligga i nämnda förhållande. Förhöjda fordringar i prestexamen anser jag fortfarande vara det säkraste sättet att minska prestbristen och tror icke, att man skall lyckas visa att jag deri har orätt. Hvar och en som känner ynglingasinnets, vet hvilken högre dragningskraft utöfvas af en examen, som skänker anseende, än af en som anses vara underhållig.

Herr Rundbäck säger, att den föreslagna examen skulle döda ynglingarnes individualitet. Jag ber då att få fästa uppmärksamhet på, att man ingalunda har för afsigt att nämnde examen fortfarande skall förblifva sådan den nu är; tvärtom, meningen är, såsom jemväl af Första Kammarens beslut framgår, att den bör undergå en sådan förändring, att, jemte lämplig fackbildning, praktisk filosofi och framför allt naturvetenskap deri ingår. Orätt är således att kalla den uteslutande klassisk.

Hvad Herr Ivar Månssons påstående angår, eller att förökad kunskap skulle hos presterna föranleda till uteslutande bokstafslära, måste jag bekänna, det jag svårligen kan förstå huru mau kan komma till en sådan slutsats.

Man har här slutligen framhållit, att det vore fördelaktigt, om presteden förändrades, och att, genom vidtagande af en sådan förändring, till-

räckligt många prestkandidater skulle uppstå. Derom är dock ingen motion väckt; således torde det icke vara möjligt att nu få någon ändring deri. Ehuru jag icke tror, att nämnde ed inbegriper skyldighet att försvara befintligheten af tomtgubbar, hvarom den värde talaren ordade, medgifver jag likväl gerna, att eden är olämplig, och att den således bör försvinna, men icke får man resonnera så, att, derföre att man icke kan taga bort alla missbruk, man icke skall afskaffa något enda.

Den viktigaste invändning mot Första Kammarens beslut är och förblir likväl den befarade prestbristen, men, mine Herrar, jag hemställer om icke Svenska Kyrkomötet hade reda på denna brist, och likväl blef resultatet der sådant, att Kyrkomötet både underkände Professor Cornelii motion och med stor majoritet förordade införande af just den examen, hvarom nu är fråga. Det har icke kunnat annat än smärta mig att höra Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastik-departementet, under det att han så skarpt framhöll prestbristen, tala icke i sitt eget namn utan upprepade gånger i Kongl. Maj:ts. Det är således regeringen, som ej vill höra talas om den föreslagna reformen. Ja Herr Statsrådet yttrade till och med att regeringen ämnade fortgå på samma bana som den redan börjat beträda, den nemligen att gifva dispens äfven från den nuvarande obetydliga examen, med andra ord att regeringen skulle skicka ut såsom själsörjare i församlingarne personer med alldeles underhaltiga kunskaper. Skulle detta vara förhållandet, då tror jag verkligen det är hög tid att Andra Kammaren låter regeringen veta att representationen icke hyllar sådana åsichter, utan att den tvärtom fördrår att svenska presterskapet ställas på en sådan ståndpunkt af bildning att det kan upprätthålla den värdighet och det anseende ståndet bör ega.

På dessa skäl vågar jag fortfarande yrka att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, måtte bifalla den reservation jag emot Utskottets betänkande afgifvit.

Herr Huss: Herr vice Talman! mine Herrar! Kammaren börjar blifva otålig — jag medgifver, ej utan skäl — derföre endast några ord. Ämnet är dessutom uttömdt, och den som kommer för sent får finna sig uti att bordet är afdukadt. Jag hade ämnat att till närmare belysning upptaga några uppgifter uti det anförande, som Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastik-departementet under förmiddagens sammanträde här behagade afgifva, men då Herr Statsrådet nu ej är i Kammaren närvarande, anser jag en dylik belysning mindre lämplig och afstår derföre derifrån. En anmärkning må det dock tillåtas mig framställa, den nemligen, att jag vågar draga i tvifvelsmål, huruvida Herr Statsrådets åtskilliga gånger under anförandet repeterade uttalanden af Kongl. Maj:ts åsichter uti det afhandlade ärendet är med parlamentarisk sed fullt öfverensstämmande.

I sjelfva saken, hvarom fråga är, yrkar jag bifall till reservationen.

Herr Törnfeldt: Jag har ett ord otaladt med Herrar Ivar Månsson och Abraham Rundbäck. Den förre talade om klassiska språk och Herr Rundbäck om latin, grekiska och hebreiska språken såsom obchöfliga för prester att känna. Jag vill då påminna dessa herrar, om hvad som står

i Första Kammarens beslut och jemväl i reservationen, att den teologico-filosofiska examen bör undergå en sådan förändring, att en fastare vetenskaplig grund och ett mera utsträckt humanistiskt underlag för de blifvande embetsstudierna beredas, än som genom denna examen i dess nuvarande skick lär kunna åstadkommas. Det är således icke fråga om att antaga denna examen, sådan den nu är, utan sådan den lämpligen kan och bör blifva, och det kan hända, att man vid denna förändrings vidtagande icke lägger vikt på klassiska språk, som man här synes frukta för, utan fäster sig vid andra ämnen, som äro nödvändiga för presten, såsom filosofi, naturvetenskap, historia o. d., och då falla de ytttrade betänkligheterna.

Herr Ivar Månsson tycktes vilja om icke för egen del — hvilket dock icke vore omöjligt, så ung som han är — så åtminstone för de lägre klasserna i allmänhet, bereda tillfälle att få blott ett kort steg fram till de egyptiska köttgrytorna. Herr Ivar Månsson må likväl besinna, hvad äfven flera gånger här yttrats, att en prest nu är att tala vid alldeles som att "tala vid en bonde", hvarpå allmänheten sätter stort värde. Kanske han föreställer sig, att, om presten får högre bildning, så skall han blifva stoltare och mera högdragen och följaktligen svårare att tala med. Men hyser han denna uppfattning, så bedrager han sig, ty det är just den högre bildningen, som gör människan ödmjuk, ty den lär henne, huru litet hon i sjelfva verket vet. Snarare kan man frukta för högmod hos den olärde presten, som ofta i följd af sin okunnighet är hemfallen åt pietismens och läseriets villfarelser, ty han känner sig "väckt" såsom det heter, och, med stora inbillningar om sitt barnskap hos Gud, hemfaller han åt det andliga högmodet, tron på sin egen rättfärdighet och ofelbarhet, hvilket högmod är det värsta, ty den på detta sätt högmodige ser alla andra öfver axeln.

Herr Abraham Rundbäck uttalade en fruktan för, att jemlikhet mellan prester skulle uppstå deraf att de blefvo lika lärde. Ja, der sticker fram den der hierarkien, som vill hafva så stäldt, som jemväl Utskottets betänkande angifver, att det skall finnas en del riktigt höglärde prester, men att resten, den stora massan af dem, icke skall behöfva besitta så hög grad af bildning. Och hvarföre vill man hafva på detta sätt ordnadt? Jo, funnes det icke låglärde prester så funnes icke heller några höglärde, ty de måste ses i förhållande till hvarandra, och för att en stjärna skall lysa, måste hon vara omgifven af mörker. När det blott är några få, som äro i besittning af högre kunskaper, under det andra blott äro i bästa fallet medelmåttige i bildning, då frodas hierarkien. På det sättet vill man bilda de lägre presterne, att i följd af deras låga bildningsgrad hierarkien skall lysa som en stjärna, och kanske ligger till grund för detta ett bemödande hos hierarkien att, om folkmassan genom de obildade presterna kunde äfven blifva väckt och inefvad i mörker och pietism, ännu en gång återvinna den sjelfskrifna, kanske uteslutande makt, som förut varit den tillerkänd.

För min del kan jag icke annat än fortfarande yrka bifall till Grefve Björnstjernas reservation och afslag å Utskottets betänkande.

Herr Abr. Rundbäck: Jag vill blott säga ett par ord. En talare

har nyss beklagat, att han bland sina motståndare hade en prest, och dermed menade han antagligen mig, men bland hans många misstag var detta ett, ehuru det minst vigtiga. Jag hvarken är, eller ämnar att någonsin blifva prest och dermed har jag också besvarat den näst föregående talarrens insinuationer om hierarkiska tänkesätt. För öfrigt lägger jag i denna fråga mesta vigten på att teologie studerande enligt förslaget skola i en förberedande examen fortfarande vara bundna vid den gamla klassiska bildningen. Derigenom att de hufvudsakligen sysselsätta sig med den, blifva de ingalunda mera bildade, än de gamla presterna före dem, ty dessa kände mycket väl till både latin och grekiska. Nej, jag vill att denna examen skall förändras så, att presten får en allmänt medborgerlig bildning, och derföre böra vi icke genom ett förhastadt beslut nu, då en reform i afseende på öfriga preliminäreamina inom kort torde förestå, binda latinet vid en sådan examen, der latinet hittills icke förekommit. De som af ålder varit befriade från att studera latin vid akademierna böra icke tvingas att idka detta studium derstädes, då de vid elementarläroverket kunna i detta ämne lära allt hvad de behöfva.

Jag yrkar fortfarande bifall till Utskottets förslag.

Herr Granlund: Jag inskränker mig till att yrka bifall till den af Grefve Björnstjerna afgifna reservation och jag gör det af den öfvertygelse, att just denna tidpunkt är måhända den lämpligaste för en fordran att presterna i landet till deras egen fördel må förvärfva sig en högre bildningsgrad. De i vårt land pågående svärmiska rörelserna hafva vunnit allt större och större terräng och hafva beklagligen å flera ställen urartat till snart sagdt förakt för statskyrkan. Hvarifrån kommer detta? Jo, beklagligtvis deraf att mången af de lärare, som skola vara religionens tolkare, hos folket förlorat det förtroende, som bör vara rådande mellan presten och församlingen. Min öfvertygelse är att en högre bildningsgrad hos presterna skall hos folket ingjuta större aktning och mera förtroende till dem, icke endast i deras egenskap af religionslärare, ty prestens verksamhet bör icke endast vara religionslärarens, han bör ock kunna blicka in i folkets förhållanden och med ledning af sin humanistiska bildning vara deras rådgifvare m. m. Ett högre vetande hos presterna skall således verka fördelaktigt äfven för det egentliga folket, hvilket genom en förökad aktning för sina lärare skall förmås att mera rätta sig efter deras lärdomar. Jag yrkar, såsom jag redan nämnt, bifall till Grefve Björnstjernas reservation.

Herr Anders Johansson: Som jag hör de starka ropen på proposition, så skall jag afstå från ordet och endast yrka bifall till Utskottets förslag, så mycket heldre, som mina åsikter kunna inhemtas af Utskottets motivering.

Herr Jöns Pehrsson: Jag skulle sannolikt icke hafva besvärat Herrarne med flera ord i denna fråga, då jag redan en gång låtit utstryka mitt namn på listan öfver anmälde talare, men jag har blifvit nödgad att taga till ordet i anledning af det sätt, hvarpå en talare behagat återgifva det yttrande jag förut i frågan haft. Jag vet icke, om detta hans sätt

att uppfatta härrörde af uppsåt eller berodde på ett misstag. Han antydde, det jag skulle hafva satt mig emot all bildning såsom obehöflig, och att det icke erfordrades någon lärdom för att vara en god prest. Jag vädjar till eder, mine Herrar, om jag yttrade något sådant. Jag sade endast, att det icke alltid inträffar, att den högsta lärdom skapar den bäste presten och att undantag visserligen finnas, men att de icke böra betraktas såsom regel. Det var åtminstone icke möjligt att sluta af mitt anförande, att jag skulle vara emot all bildning. Det låter så vackert då man hör dem, som uppträda till försvar för Första Kammarens beslut, gifva sig sken af att vara bildningens målsmän, under det de påstå, att deras motståndare äro fiender till all bildning. Men vid detta myckna tal om bildning kan jag ej annat än undra, huru det skulle gå med flertalet af denna Kammares ledamöter, om det nödvändigt skulle fordras hög lärdom, för att vara en praktisk, duglig man, som egde förmåga att uttrycka sina tankar, och för att vara en sann medborgare. Jag tror icke, att en hög lärdom härför är något oefftergiftigt vilkor, lika litet som jag tror, att ett sannt religiöst lif och religiös bildning hvilat blott på stora kunskaper. Den talare på stockholmsbänken, hvilken, såsom jag redan nämnt, behagade sysselsätta sig med mitt förra anförande, påstod, att bildning är nödvändig för att vara en sann prest. Då han nu själf är en kyrkans tjenare, så beder jag att få hänvisa honom till ett i den heliga skrift, hvars läror han ju skall förkunna, förekommande uttryck: bokstafven dödar men anden gör lefvande. Skulle nu en välsignelsebringande utöfning af det presterliga kallet uteslutande bero på stora kunskaper, såsom den ärade talaren påstod, så skulle nämnda bibelspråk ej innebära en sanning och ej kunna vinna tillämpning.

Jag anser för min del, att, efter den förklaring vi hafva hört från Ecklesiastik-ministern, dessa varma kämpar för bildningens utspridande åtminstone de bland dem, som ej kunna skryta med alltför hög bildning, gerna kunde gifva sig till tåls och förhålla sig lugna, tilldess man får se hvad resultatet kan blifva af den från Kyrkomötet i ämnet aflätna skrifvelse.

Då man nu talar om nyttan af att presterna skola vara så lärde, så ber jag att få återföra minnet till förra tider, då vi hade vår gamla ståndsrepresentation. Jag antager, att preteståndet då bestod af kärnan af all den presterliga lärdom, som fanns i vårt land, men hvad lärar oss historien om detta stånds verksamhet? Jo, att detsamma ej allenast tydligen var påverkad af religiös ofördragsamhet, utan äfven i andra än religiösa ämnen städse, äfven i fråga om nyttiga reformer, visade sig tillbakahållande. Man bör icke skryta alltför mycket med den menschliga lärdomen, ty det finns något, som är bättre än denna lärdom, och det är ett varmt och uppriktigt bemödande att rätt utföra det värf man har sig ålagdt, och finnes detta bemödande hos presten, så skattar jag det högre, än om han skulle kunna framvisa många examensbetyg.

Det enda skäl, som skulle kunna ändra min öfvertygelse i detta fall vore, om den komminister, som talat i denna fråga, hade rätt i sitt påstående, att den som hade tillräcklig andel bildning vore ödmjuk, men att deremot den mindre lärde vore den mest högfärdige. För min de
får

får jag likväl säga, att jag sett mycken stolthet hos dem, som åtminstone göra anspråk på att vara bildade.

Jag yrkar fortfarande bifall till Utskottets förslag.

Herr Ivar Månsson: Jag skall icke länge upptaga Kammarens tid. Det har aldrig varit min mening att på något sätt onödigt uppträda i någon fråga och därför hade jag ej heller ämnat att ännu en gång begära ordet i detta ämne, men då en föregående talare försökt att efter yttersta förmåga förlöjliga de tankar jag i detta ämne uttryckt, så ansåg jag mig böra till mitt försvar yttra några ord.

Den ärade talaren antydde, det jag skulle vara rädd för, att prester-na skulle förvärfva sig en så hög bildningsgrad, att de komme att stå öfver allmogen i bildning. Något sådant har jag emellertid aldrig tänkt, ännu mindre uttalat. Han ordade vidare något, som jag ej rätt kunde fatta, men hvaraf tycktes framgå, att jag skulle hafva för afsigt att för unga prestmän, kanske ock för mig sjelf, minska vägen fram till de egyptiska köttgrytorna. Jag måste tillstå, att det förvånade mig mycket att höra ett sådant yttrande fällas inom en af Riksdagens Kamrar. Och hvad som gaf den ärade prestmannen anledning till detta yttrande, eller hvad han dermed menade är omöjligt för mig att inse.

Jag vill, såsom jag nämnde, ej uppehålla tiden utan inskränker mig endast att till Kammarens bepröfvande hemställa, huruvida mitt förra yttrande varit sådant det af nämnde talare återgifvits, och om detsamma varit förtjent af att, på sätt som skett, misstydas?

Herr Törnfelt: Jag får upplysa Herr Jöns Pehrsson, att det icke står i bibeln, att kunskapen dödar, utan det står att "bokstafven" (den i stenar ingrafda, döda bokstafven) "dödar". För öfrigt så tycker jag att, sedan numera de skarpa konturerna mellan de olika samhällsklasserna börja mer och mer afslipas, man icke nu bör söka att åter skilja dem åt, så att en viss klass skall anses behöfva bondkaplaner. Alla prester borde väl vara så bildade, att de kunna vinna aktning af alla folkklasser.

Öfverläggningen förklarades slutad. Under densamma hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan och dels att, med afslag å berörda hemställan, Första Kammarens beslut i förevarande fråga måtte af denna Kammare biträdas. Herr Talmannen upptog dessa yrkanden och afgaf, i öfverensstämmelse med dem, propositioner, af hvilka den på bifall till Utskottets förslag förklarades vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef emellertid begärd, med anledning hvaraf en omröstningsproposition af följande lydelse nu uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskott hemställt i dess utlåtande N:o 9,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, biträdt Första Kammarens beslut i den fråga, hvarom nämnde utlåtande handlar.

Omröstningen företogs och utföll med 80 ja mot 69 nej; och hade Kammaren alltså bifallit Utskottets hemställan.

Sedan utgången af omröstningen blifvit Kammaren meddelad anförde:

Herr Friherre von Schulzenheim: Ehuru jag icke på ringaste vis vill sätta i fråga, att en reservation kan hafva någon särdeles betydelse, anser jag mig likväl i anseende till det nu afgjorda ämnets vikt böra inlägga min smärtsamma protest mot det beslut, hvartill Kammaren kommit.

Mot det nyss fattade beslutet reserverade sig vidare: Friherre *Lagerfelt*, Herrar *Petter Carl Andersson*, *Biesert*, *Ekman*, *Edström*, *Lars Andersson* och *Dofsen*.

§ 10.

Efter föredragning af Stats-Utskottets utlåtande N:o 53, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angående upphörande af vederbörandes skyldighet att iståndsätta och för framtiden underhålla den med statsbidrag anlagda s. k. Beyershamn på Öland, blef detta utlåtande af Kammaren bifallet.

§ 11.

Förekom till behandling Stats-Utskottets utlåtande N:o 54, i anledning af väckt motion om förbättring i beväringsskapskaps utredning och underhåll.

Herr Grefve Björnstjerna anförde: Jemte det jag får uttala min tacksamhet mot Utskottet, för det Utskottet tillstyrkt bifall till ifrågakommande motion, måste jag påyrka någon förändring i ordalagen af den skrifvelse till Kongl. Maj:t, som Utskottet föreslagit. I sin motivering säger Utskottet sjelf, att hvarje förbättring i utredning och underhåll, som kan vara beväringsskapskaps förunnad, jemväl måste i afseende å stamtruppen tillämpas, men i klämman har detta icke blifvit uttryckt, utan der talas tvärtom endast om förbättring för beväringsskapskaps. Då emellertid beväringen exercerar tillsammans med stammen, och andra klassens beväringsskapskaps till och med sammanslås i kompanier med stamsoldaterna, är påtagligt, att man icke i samma gryta kan laga bättre mat åt beväringsskarskars än åt soldaten. Det skulle dessutom i sanning vara ganska besynnerligt, om Riksdagen förklarade den förre böra hafva bättre förplägning än den sednare. Jag vet att sådant icke kan vara Utskottets mening och förmodar att det ej heller vinner Kammarens bifall. I Utskottets motivering antydes dock, att beväringsskarskars på grund af sina lefnadsvanor skulle i högre grad än stamsoldaten behöfva en för-

bättrad portion. Deri anser jag ligga ett stort misstag. Säkerligen har större delen af beväringsmanskapet icke andra vanor än soldaten. Således, då man tillstyrker en förbättring för beväringen, bör man tillstyrka densamma äfven för stamtruppen. Jag får derföre hemställa, att Kammaren för sin del, med ändring af Utskottets förslag måtte besluta att, "Riksdagen må, med uttalande af den åsigt, att en förbättring af *stamtruppens* och beväringsmanskapets underhåll under öfningstiden är af behovet påkallad, uti skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla o. s. v." Å detta förslag anhåller jag om proposition.

Herr Grefve Posse: Den anmärkning, som den före ärade talaren framställt, afser det förhållande, att Utskottet i sjelfva klämman icke omtalat nödvändigheten deraf att stamtruppens likaväl som beväringens utredning och proviantering förbättras, men då, Utskottet i motiveringen framhållit denna nödvändighet, och då en af Riksdagen beslutad skrifvelse till Kongl. Maj:t alltid upptager jemväl motiveringen, är uppenbart, att, i händelse af bifall till Utskottets förslag, de i motiveringen uttalade åsikter blifva till Kongl. Maj:t framburna. Häraf torde otvetydigt följa att för den uppfattning, Herr Grefve Björnstjerna så riktigt framställt, skett tillfyllest.

Herr Adlersparre: I fall Utskottet här begått ett fel, så måste jag naturligtvis bära min beskärda del i ansvaret derför, ty jag har i min motion, hvaröfver Utskottet nu haft att utlåta sig, endast talat om beväringsmanskapet men icke om stamtruppen. Orsaken dertill är icke likgiltighet hos mig för att äfven stamsoldaten skall få, hvad honom skäligen och billigtvis tillkommer, och ej heller okunnighet derom, att äfven han för närvarande erhåller för knapp förplägning under mötena. Men jag ansåg mig dock hafva två skäl att icke särskildt tala om eller beröra stamsoldaten. Först och främst har jag, likasom jag förmodar hvar och en af Herrarne, mitt särskilda ämne ibland riksdagsgöromålen, som företrädesvis ligger mig om hjertat. Det ämne som intresserar mig mer än något annat är allt hvad som rör nationaluppfostran och höjandet af nationalkaraktern. Endast inom detta område har jag som motionär tagit initiativet. Derföre intresserar jag mig företrädesvis för beväringsinstitutionens tidsenliga utveckling. I detta syfte väckte jag vid förra riksdagen motion om friköpningsrättens afskaffande, och af samma skäl har jag i min föreliggande motion framhållit nödvändigheten af en bättre lägerutredning och förplägning för beväringsmanskapet.

För det andra var jag förvissad, att bifall till min ifrågavarande motion skulle medföra, att äfven indelta arméens kost och underhåll skulle tagas i nådigt öfvervägande samtidigt med förbättringarne för beväringsmanskapet. Vi böra i detta hänseende ihågkomma det faktum, att Rikets Ständers år 1866 församlade revisorer gjort framställning derom, att förbättring af indelta soldatens förplägning vore af högsta behof påkallad. De nämnde ej ett ord om beväringsmanskapet. Men Kongl. Maj:t, som af revisorernes framställning tog sig anledning för 1867 års Riksdag framlägga proposition i ämnet, föreslog förbättrad provianteringsstat såväl för beväringsmanskapet som för indelta arméen. För den skull är

jag öfvertygad, att Kongl. Maj:t vid nu framställd fråga om förbättring i den enas villkor äfven sörjer för den andras fördel. Jag är mycket villig att understödja förslag till all skäligh och billig förbättring af utredning och underhåll för indelta arméen, om det väcktes, vare sig af enskild motionär eller Kongl. Maj:t. I den frågan må dock hvem som helst taga initiativet; för min del är beväringsinstitutionen hvad som företrädesvis ligger mig om hjertat. Nu tror jag det vara öfverflödigt, att rörande stamtruppen Riksdagen särskildt derom gör hemställan hos Kongl. Maj:t; hvarföre jag yrkar bifall till Utskottets betänkande oförändradt.

Herr Liss Olof Larsson: Jag har icke velat motsätta mig detta förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t, utan har inom Utskottet instämt med pluraliteten. Jag tror dock icke, att en sådan skrifvelse är så alldeles nödig som man här velat påstå. Visserligen kan ej nekas, att en förbättring af beväringsmanskapets utredning är behöflig, men hvad provianteringen beträffar, så tror jag icke att så synnerligt talande skäl förefinnes. Om vid nästa riksdag för åstadkommande af denna ifrågasatta förbättringen ett anslag på några hundra tusen riksdaler begäres, torde man måhända finna det hafva varit rätt obetänksamt att gifva anledning dertill, hvadan det torde vara nödigt att betänka följderna, innan man beslutar sig för skrifvelsen, och ehuru jag icke yrkar afslag, har jag velat uttala mina betänkligheter, på det jag må vara oförhindrad att nästa riksdag då frågan återkommer kunna opponera mig emot framställningen, ifall de anslag som begäras äro alltför höga. Men i allt fall har jag alldeles icke kunnat godkänna Utskottets motivering. Då Kongl. Maj:t år 1867 framlade förslag till förbättrad provianteringsstat så väl för indelta arméen som för beväringsmanskapet, blefvo de i sådant hänseende äskade anslagsförhöjningar, såvidt frågan rörde provianteringen under de årliga vapenöfningarne, af Riksdagen afslagne, emedan såsom då uppgafs man icke hört någon allmänne klagan öfver provianteringen och utredningen för öfrigt. Nu kommer Utskottet och säger, att förändrade förhållanden inträffat, genom den nu mera än förr tillämpade värnepligten d. v. s., sedan köpningsrätten upphört, och icke blott de fattige utan äfven de mera förmögne äro underkastade värnepligtens fullgörande, så är det skäl att tillstyrka en skrifvelse med begäran om alldeles detsamma som Riksdagen förut afslagit under den tid, de förmögne kunde friköpa sig. Utskottet säger vidare, att man måste tillse, det provianteringen icke allt för mycket må afsticka mot beväringsunglingens lefnadsvanor. Men vill man verkligen eftersträfvat detta mål, likhet med beväringsunglingens lefnadsvanor, då komma kostnaderna icke att stanna vid några hundratusen riksdaler, ty då man vet, huru beqvämt enskilda personer kunna vara vane att lefva i sina hem, kan man lätt finna, huru oerhördt mycket det skulle kosta att bereda dem samma lefnadsvillkor under beväringsmötena. Jag har derföre velat uttala mitt ogillande af Utskottets motivering, men gör, som jag redan sagt, intet vidare yrkande.

Herr Nyblæus: Jag antager, att motionärens afsigt är, att stamtruppen måtte få samma förmåner, som skulle beredas beväringen, men rättast hade varit att tydligt uttala detta. Emellertid synes Utskottet

i sin motivering hafva gjort ett slags skilnad mellan beväringen och stamtruppen, då Utskottet laggt så synnerligt mycken vikt på de beväringen särskildt rörande förhållanden, som ansetts tala för ifrågavarande förbättring. Utskottet säger nemligen, att det måste vara "af synnerlig vikt att tillse, det ej värnepligtens fullgörande må kännas mera tryckande derigenom, att manskapets underhåll under öfningstiden är allt för knappt tilltaget eller af sämre beskaffenhet än som för flertalet af de värnepligtige med deras lefnadsvanor öfverensstämmer." Här talas alldeles icke om stamtruppen, ehuru, efter hvad jag antager, meningen måste vara, att denna skall komma i åtnjutande af samma förmåner som beväringen. Ty annat kan icke ske. Kongl. Maj:t kan icke gifva beväringen en fördel framför stamtruppen, huru än Riksdagens skrifvelse må affattas. Men det synes mig icke passande att i klämman af beslutet ej låtsa om stamsoldaten, då han har likberättigadt anspråk på Riksdagens omtanka som beväringen. Jag önskar således en förändring af Hårskottets förslag derhän att bestämdt måtte uttalas, det Riksdagens anhållan äfven gäller stamtruppen.

Herr Adlersparre: Jag har ånyo begärt ordet med anledning af Herr Liss Olof Larssons yttrande. Han antydde, att det skulle vara underligt, om Riksdagen, som 1867 afslog Kongl. Maj:ts proposition i ämnet, nu skulle taga initiativ i samma syfte, som Kongl. Maj:t då afsåg. Jag ber att få lugna den ärade talaren med påminnelse derom, att det statsutskotts-betänkande, som då afstyrkte bifall till Kongl. Maj:ts proposition icke vann medhåll i denna Kammare, som med ogillande återremitterade ärendet till Utskottet, hvaremot *Första Kammaren* gillade Utskottets hemställan och snart sagdt utan diskussion afslog Kongl. Maj:ts proposition. Jag hoppas derföre, att denna Kammare nu skall vidhålla samma åsichter och fortfarande erkänna behovet af förbättring i utredning och underhåll så väl för stamtrupp som bevärning.

Sedan jag sist hade ordet, har en ärad talare på stockholmsbänken, Herr Nyblæus, yttrat, att jag i min motion bort omfatta äfven förbättring för stamtruppen. Jag ber att få åter upprepa hvad jag nyss nämnde, att föremålet för mitt särskilda intresse är beväringinstitutionen, och att jag endast inom detta område sökt att taga initiativer. För öfrigt har det ju stått en hvar öppet, och Herr Nyblæus ibland dem, att komplettera min, som han tyckte, ofullständiga motion. Min motion har N:o 3 bland de i Kammaren under denna riksdag väckta motioner. Det hade således varit god tid för honom eller för hvilken som helst, som ansåg den ofullständig, att väcka särskildt förslag i samma syfte med afseende å stamtruppen. Åtminstone hade det varit skäl för den otillfredsställda att uttala sina anmärkningar vid remissen af min motion. Intetdera skedde.

Herr Fredricson: Förste talaren sade, att beväringen icke mera än stamtruppen kunde vara i behof af denna förbättring. Men det är ett helt annat förhållande med beväringsskarlen än med stamsoldaten. Den sednare har lön och torp, men beväringsskarlen har icke två styfvers lön för den tid han upptages af mötena. Detta är särdeles kämbart för den fattigare delen af beväringen, ty det är väl bekant, att tjenstedrängar

erhålla mindre lön under de år, de exercera. Jag anser därför Utskottet och motionären hafva fullt rätt uti att inskränka sina förslager till beväringen; och jag får yrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr Grefve Björnstjerna: Jag kunde icke rätt fatta den siste ärade talaren. Han måtte icke hafva reda på, att manskapets proviant utgå in natura, och att andra årets beväring exercerar sammanblandad med stamtruppen. Maten lagas åt hela truppen på en gång. Skulle man då i en gryta koka mera ärter åt beväringen i en annan mindre åt stamtruppen? Alla äta i gemensamma tältlag. Skulle då portioner af två olika slag serveras? Jag kan ej inse, hvad det i afseende på provianteringen har att betyda, att stamtruppen har torp och beväringen inga. Manskapet af båda slagen behöfver väl i allt fall äta lika mycket. Stats-Utskottet har också mycket riktigt i motivering påpekat nödvändigheten af likställighet häri mellan trupp och beväring, men besynnerligt nog i slutet af sitt betänkande endast talat om beväringens högre lefnadsvanor och i klämman endast nämnt beväringens behof af bättre kost.

Jag vidblifver mitt förra yrkande.

Herr Fredricson: Jag får säga Herr Grefve Björnstjerna, att jag har fullt reda på, att manskapets proviant utgår in natura, och att stamtrupp och beväring exercera tillsammans. Jag trodde, att jag uttryckt mig nog tydligt, för att Herr Grefven skulle kunna fatta min mening. Jag ville blott gifva Utskottet och motionären rätt, emedan beväringen icke har torp och aflöning, såsom soldaten. Det är den stora skillnaden. Jag vidhåller hvad jag redan yrkat.

Herr Friherre Ericson: Jag tror, att, om den ärade talaren på stockholmsbänken, som öppnat diskussionen i denna fråga, behagade först och främst fasthålla, hvarom förslag här är af motionären väckt, och för det andra, se efter, hvad Utskottet sagt, hans betänkligheter skulle lugnas. Motionären har väckt förslag om förbättrade villkor för beväringen under mötena men icke för stamtruppen. Stats-Utskottet har icke motionsrätt och har alltså icke kunnat i sin hemställan gå längre än motionen. Utskottet har gjort allt hvad Utskottet kunnat göra, då det i motiveringen sagt: "då under sednare åren andra klassens beväringsmanskap öfvas gemensamt med stamtruppen, måste hvarje förbättring i utredning och underhåll, som kan vara beväringsmanskapet förunnad, jemväl i afseende å indelta arméen tillämpas." Detta måste väl vara tillräckligen tydligt för att visa meningen med den föreslagna anhallan, att Kongl. Maj:t täcktes taga denna fråga i nådigt öfvervägande samt, efter utredning af hit-hörande förhållanden, till Riksdagen aflåta den nådiga framställning, *hvar till förhållandena kunna föranleda.*" Utskottet har visst icke förbisett, att beväringens och stamtruppens mat lagas i samma gryta, men i saknad af motionsrätt har Utskottet icke kunnat göra mera än det gjort. Jag yrkar bifall till betänkandet.

Herr Jan Andersson i Jönvik instämde med Herr Friherre Ericson.

Herr Carl Ifvarsson: Jag vill blott tillägga till hvad förut yttrats, att i händelse Utskottet begått något fel, så skulle det ligga deri, att Utskottet i motiveringen inryckt en sats om nödvändigheten att utsträcka den ifrågasatta förbättringen äfven till indelta arméen, ehuru motionen endast handlar om beväringen. Skulle man intagit något sådant i sjelfva klämman, hade man svarat på mera än hvad motionen innehåller, hvilket tydligen varit att gå allt för långt. Det bör emellertid falla af sig sjelf, att om förbättring skall tillkomma beväringen, den måste utsträckas till stamtruppen.

Jag yrkar bifall till betänkandet.

Herr Hjelm: Då en liknande fråga för några år sedan förevar, yrkade jag liksom många andra på förbättrade kosthåll för arméen och beväringen. Jag gjorde det derföre att jag hört så många svåra klagomål af beväringssynglingar i min hemort, att jag måste tro, det förbättring behöfdes. Men under de två sista somrarne har jag af många beväringssynglingar från flere skilda håll hört sägas, att de äro fullt belåtna med den proviant, de fått. Jag har också frågat soldater och rekryter och de hafva svarat på samma sätt. Jag känner icke orsaken till detta förhållande, ty proviantstaten är ju nu densamma som förr. Under sådana förhållanden ser jag intet egentligt skäl till den åtgärd, som Utskottet föreslagit, och tror att sålunda icke anledning är gå längre än hvad Utskottet tillstyrkt.

Herr Åstrand: Det är blott med afseende på ett i Utskottets motivering befintligt yttrande jag vill göra en anmärkning. Stats-Utskottet har här för andra gången i ett betänkande dristat sig fram med det obevista påstående, att inom landet den mening alltmåra stadgat sig, att vårt försvar bör grundas på allmän värnepligt. Jag känner ej de vägar, på hvilka Utskottet vunnit den kunskap, som uttalas i detta deciderade omdöme, och Utskottet har icke i någon mån gifvit besked om sina källor. Det ligger bestämdt utom Utskottets rätt och befogenhet att så der utan alla omständigheter proklamera dylika satsar. Jag upprepar, hvad jag förut en gång yttrat, att jag icke kan påstå, att åsigtarna i landet utvecklats sig i motsatt riktning, men efter de upplysningar, jag från flere håll inhemtat, har jag stora skäl att betvifla, det de gått i den riktning, Utskottet upprepade gånger behagat utpeka såsom den enda riktiga.

Herr Grefve Posse: Stats-Utskottets åsigt i de frågor, som blir föremål för dess behandling, är det väl Utskottets pligt att uttala. I detta fall har det lyckliga förhållande inträffat, att alla Utskottets ledamöter varit ense om der klandrade åsikter. Någon förpligtelse för Utskottet att redogöra för sättet, huru det fått sina åsikter, tror jag icke man, såsom Herr Åstrand synes finna, kan billigtvis ålägga Utskottet.

Herr Friherre af Schmidt: Jag kan väl icke misstänkas att vilja motsätta mig förbättring af förplägning och utredning vare sig för beväringen eller gamla stammen, men jag kan icke neka, att den represen-

tant från Dalarne har rätt, som sagt, att motionen synes vara föranledd deraf, att bevärningspligten blifvit på det sätt utvidgad, att de, som förut kunnat friköpa sig från vapenöfning, icke längre äro dertill berättigade, hvadan det är just med afseende å dessa mera bemedlades lefnadsvanor, som man synes hafva funnit den ifrågasatta förbättringen behöflig. Då jag emellertid önskar en sådan förbättring icke blott för beväringen utan jemväl för gamla stammen, yrkar jag bifall till Utskottets betänkande, fullt öfvertygad, att, om Riksdagen till Kongl. Maj:t aflåter den föreslagna skrifvelsen, Kongl. Maj:t skall proponera Riksdagen förhöjning af anslagen såväl för stamtruppen, som beväringens utredning och förplägning, och Riksdagen blifva i tillfälle att genom beviljande af sådan förhöjning utsträcka den ifrågasatta förbättringen jemväl till stamtruppen.

Herr Astrand: Om förhållandet vore sådant, som Stats-Utskottets ordförande sade, att Utskottet angifvit *sin* åsigt eller yttrat, att det synes Utskottet så och så, då hade Utskottet varit i sin goda rätt. Men på det sättet förhåller det sig icke, utan Utskottet har talat om åsigtarna i hela landet. Då Utskottet förklarat dessa hafva utvecklats sig i en bestämd riktning, har Utskottet talat om något, som Utskottet icke vet, och det är mot detta sätt att gå tillväga, jag velat inlägga min protest.

Herr Jöns Rundbäck: Ehuru jag, i likhet med Stats-Utskottets ordförande, är af den åsigt att Utskottet icke är skyldigt att angifva de källor, hvarifrån det hemtat sina uppgifter, så vill jag dock i detta fall gå representantens från Östergötland önskan till mötes.

Om han hade behagat genomläsa motionen, så skulle han hafva funnit, att densamma allt från början är baserad på en bestämd och tydligt uttryckt grundsats, beväringens inrättningens förbättring, och när nu Utskottet för sin del har tillstyrkt bifall till motionen, så faller det af sig sjelft, att Utskottet äfven gillat den motivering, hvarpå motionärens förslag är bygd. Jag hoppas alltså att detta skall blifva klart för Herr Astrand, så framt han, hvilket jag ber honom om, besluter sig för att taga litet närmare notis om den föreliggande motionen.

Herr Jan Andersson i Jönvik: Ehuru jag redan instämt i Friherre Ericssons yttrande i denna fråga, och ehuru, jag sålunda är fullkomligt ense med Utskottet, ber jag dock nu få säga, att det förefaller mig såsom om under denna diskussion sjelfva frågan blifvit något litet förvrängd, ty här är ju icke fråga om indelta arméen, utan endast om att förbättra beväringens ställning och villkor under mötestiden. Såsom man vet, nödgas dessa beväringssynglingar ofta redan under Maj månad, då snödrifvor icke sällan ännu ligga på marken, infinna sig på lägerplatsen, der de inlogeras omkring 20 man i hvarje tält utan annan bädd än frusna marken och litet halm att hvila uppå. Det är dessa brister som motionären sökt få afhjelpa, och Utskottet har för sin del tillstyrkt bifall till motionen. Här är nemligen icke, såsom en föregående talare tyckte antaga, endast fråga om mat, ty finare mat kunna nog åtminstone de förmögare beväringssynglingarne förskaffa sig, om de ej åtnöja sig med den

kost Kronan består, utan här gäller i främsta rummet att tillse det icke beväringens helsa vid och genom dessa öfningsmöten blifver i förtid bruten eller förstörd.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Efter denna öfverläggning, som nu förklarades slutad, gaf Herr Talmannen, i enlighet med de gjorda yrkanden, propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick och dels på det af Herr Grefve Björnstjerna framställda ändringsförslag. Den förra propositionen blef med öfvervägande ja besvarad; och hade Kammaren alltså bifallit Utskottets hemställan utan förändring.

§ 12.

Föredrogs Stats-Utskottets utlåtande N:o 55, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition rörande förvaltningen af statens till bergshandteringens understöd anslagna skogar.

Ordet begärdes af:

Herr Casparsson: Till en början och endast i förbigående vill jag fästa mig vid den förberedande behandling, som denna fråga inom Utskottet blifvit underkastad. Det vanliga förhållandet är, att frågor angående statens egendomar behandlas inom Stats-Utskottets inkomstafdelning; förevarande fråga har dock, såsom af utlåtandet inhemtas, blifvit handlad af Andra utgiftsafdelningen. Detta är naturligtvis blott en händelse, men en händelse, som ser ut som en tanke; ty om denna Kongl. Maj:ts framställning blifver af Riksdagen bifallen, skulle det verkligen kunna hända, att frågan antager beskaffenhet af en utgiftsfråga. Den anledning, som närmast föranlett framläggandet af denna Kongl. proposition, synes ligga deruti, att de ifrågavarande skogarne äro att hänföra till de Kronans egendomar, om hvilka det i 77 § Regeringsformen stadgas, att de skola förvaltas efter de grunder Riksdagen derom föreskrifver. Såvidt jag kan fatta, är dock i den afgifna Kongl. propositionen icke fråga om annat, än rent administrativa åtgärder, hvilka Kongl. Maj:t ensam och utan Riksdagens pröfning eger att vidtaga, hvaremot de egentliga *grunderna* för skogarnes förvaltning finnas angifna i det statsråds-protokoll, som åtföljer den Kongl. propositionen, och hvilka grunder således icke ansetts behöfva underställas Riksdagens pröfning.

Den ena af de till Riksdagens godkännande framställda grunder är, att *“ifrågavarande skogar, hvilka fortfarande komma att oförtryckt bibehållas för de ändamål, hvartill de blifvit anslagne, skola under öfverinseende af Skogs-styrelsen förvaltas efter hushållningsplaner, grundade på vetenskapliga regler och fastställda af bemälda Styrelse”*. Hvilken myndighet, som skall förvalta dessa skogar, derom eger väl Kongl. Maj:t själf att bestämma; han kan ju efter sitt godfinnande lemna detta uppdrag antingen åt Bergs-öfverstyrelsen eller åt Skogs-styrelsen, och jag tror följaktligen att Riksdagen icke egentligen har att befatta sig med den saken. Att för öfrigt dessa hushållningsplaner, för att vara rationela, äfven böra

vara grundade på *vetenskapliga* regler. faller ju af sig sjelft, ty att icke grunda dem på *vetenskapliga* regler kan väl ej ifrågasättas. Den andra af dessa grunder är, att "*sjelfva förvaltningen i de fall, då nyttjanderätts-innehafvarne antingen sådant sjelfve begära eller ock icke rätta sig efter den fastställda hushållningsplanen jemte öfriga föreskrifter, som Kongl. Maj:t eller Skogs-styrelsen i afseende på skogens begagnande meddelar, skall, i sistnämnda fall, efter pröfning och beslut af vederbörande länsstyrelse, öfvertagas af statens skogstjenstemän*". Jag föreställer mig att, äfven i detta fall, nemligen om någon nyttjanderätts-innehafvare *sjelf* begär, att få slippa från förvaltningen eller ock icke "*rättar sig efter de föreskrifter, som Kongl. Maj:t eller Skogs-styrelsen meddelar,*" det torde falla af sig sjelft, att denna förvaltningsrätt skall honom fräntagas och öfverflyttas på någon annan, hvilken öfverflyttning synes mig kunna ske på vanlig administrativ väg. När nu emellertid Kongl. Maj:t behagat och ansett nödigt att till Riksdagens pröfning framlägga detta, så skulle jag icke hafva något väsendtligt att mot dess antagande invända, så framt icke Utskottet såsom grund för sitt tillstyrkande af bifall till förslaget åberopat "hvad till stöd för denna nådiga framställning finnes anfördt uti dervid fogade statsråds-protokoll". Här af följer nemligen, att på samma gång Riksdagen antager den Kongl. propositionen, så har den äfven godkänt de åsikter, hvilka i statsråds-protokollet blifvit anförda.

Jag beder derföre att i korthet få skärskåda och fästa Kammarens uppmärksamhet vid några af dessa i statsråds-protokollet förekommande uttalanden, hvilka, enligt min tanke, bevisa *sjelfva grunderna för förvaltningen*. Herr Departements-chefen yttrar, bland annat, på sidan 21: "Beträffande de speciellare bestämmelser, hvilka i sammanhang med en sådan förändring, torde böra meddelas till närmare reglerande och begränsande af berörda tillsyn. anser jag mig kunna i allmänhet instämma uti hvad embetsverken i afseende härå föreslagit, likväl med några icke oväsentliga jemkningar". Ja, dessa jemkningar äro verkligen icke oväsentliga. De påminna mig om ett yttrande af en afliden upsalaprofessor, hvilken på en af sina föreläsningar företog sig att granska sin företrädares grundsatser i statslära, om hvilka han yttrade, att de voro mycket bra och väl genomtänkta, men att de behöfde en närmare förklaring, hvilken förklaring utföll så, att vid föreläsningens slut "*grundsatserna*" i det aldra närmaste voro bortförklarade. Så är det äfven i förevarande fall, när så väsendtliga jemkningar af Departements-chefen blifvit vidtagna, i hvad embetsverken i detta fall föreslagit, att dess framställningar i just de viktigaste punkterna blifvit lemnade utan afseende. Vidare säger på samma sida Departements-chefen, att han genom dessa jemkningar "*hufvudsakligen velat förekomma, att genom ett från det allmännas sida för långt sträckt, ingripande i förvaltningens detaljer, hågen och intresset hos de särskilda skogsinnehafvarne att äfven å sin sida bemöda sig om befrämjande af en rationelare skogsvård skulle förlamas*". Har det då visat sig att ett lifligare intresse för en rationelare skogsvård uppstått hos dessa skogsinnehafvare, der man från det allmännas sida uraktlåtitt att ingripa i förvaltningens detaljer? Icke, så vidt man får döma af den föreliggande propositionen. Sjelfva orsaken och främsta anledningen till den nu aflättna Kongl. propositionen, är en till Kommerskollegium

af en enskild bruksegare ingifven skrift, hvaruti nämnes, att en till understöd för bergshandteringen upplåten allmänningsskog, om 10,938 tunnland i Thorsåkers och Ofvansjö socknar af Gefleborgs län, *”för närvarande sköttes så, att, om samma behandling af skogen äfven hädanefter finge fortfara, densamma komme att förstöras”*. Här af finner man, att det är en ganska stor skilnad mellan sjelfva utgångspunkten för denna framställning och det resultat, hvartill Herr Departements-chefen i förevarande fall kommit. På sidan 22 af samma statsråds-protokoll heter det vidare: *”I sådant afseende har jag först och främst fäst mig vid den af embetsverken föreslagna bestämmelsen att hushållningsplan, der den icke redan finnes upprättad och af vederbörande pröfvas nöjaktig, skall uppgöras efter förordnande af Skogs-styrelsen. Denna bestämmelse, jemförd med § 3 i 1869 års instruktion för Skogs-styrelsen och skogsstaten skulle i tillämpningen leda derhän att för alla de bergverksskogar, der icke åtminstone vid tidpunkten för förändringens trädande i verket hushållningsplaner redan finnas upprättade, sådana planer icke skulle kunna uppgöras genom andra än af Skogs-styrelsen dertill förordnade tjänstemän vid skogsstaten eller skogsläroverken”*. Ja, detta är fullkomligt i sin ordning och så bör det äfven vara. Om vi slå upp nu gällande skogsstadga af år 1866, så finna vi att i 1 § stadgas om *kronoparker*, att det tillkommer *Skogs-styrelsen* att fastställa hushållningsplaner samt att meddela de särskilda föreskrifter, som i afseende på hushållningen med dessa skogar kunna finnas nödiga. Likaså stadgas i 15 § af samma Kongl. förordning, att å *kungsgårdar, kungsladugårdar, till statsverket indragna boställen* m. m. skall en regelbunden skogshushållning införas, och der *Skogs-styrelsen* med afseende på skogens omfång och beskaffenhet, pröfvar sådant tjenligt, indelning till trakthugning ega rum. Enahanda stadgande förekommer äfven i 19 § om *skogar å kyrko-, akademie-, hospitals-, krigsmans-hus, samt andra allmänna inrättningar hemman och lägenheter*, äfvensom i 22 och 30 §§ af samma förordning i afseende å *boställsskogar* samt *skogar å kronohemman och lägenheter, som under stadgad äborätt innehafvas*. Ofverallt är samma princip stadgad och tillämpad, men för dessa skogar, som ovedersägligen äro *statens egendom* och till och med i egentligare mening än t. ex. de, som tillhöra allmänna inrättningar, skall ett undantagsförhållande ega rum. Och på hvilka skäl? Jo. emedan, såsom det heter vidare i samma statsråds-protokoll, *”vid icke få bland ifrågavarande skogar finnas anstälde för hushållningsplaners uppgörande fullt kompetente enskilde skogsförvaltare, åt hvilka skogsinnehafvarne måhända helst skulle vilja uppdraga detta arbete”*. Jag är fullkomligt öfvertygad att dessa enskilde skogsinnehafvare *”mähända”* helst skulle önska en dylik anordning, men huruvida den är fullt betryggande för statens rätt och öfverensstämmande med de i detta afseende af lagstiftningen äskade garantier, anser jag vara mer än tvifvelaktigt. Ytterligare heter det på följande sida: *”en annan bland de af embetsverken föreslagna bestämmelser, som i afseende å de bergverksskogar, hvilka vårdas och förvaltas af innehafvarne sjelfva, kan anses innebära ett mindre lämpligt intrång i denna förvaltning, är föreskriften, att äfven å dylika skogar ingen afverkning må ega rum utan efter föregången utsyning af skogstjensteman”*. Ja, hvad det beträffar att det anses vara ett mindre lämpligt intrång i denna förvaltning, så må jag

blott anmärka att hvarje *intrång* väl kan kallas "mindre lämpligt". Men att kalla en utsyning på statens skogar af skogstjensteman för ett intrång, anser jag, å min sida, för mindre lämpligt, ty denna bestämning om utsyning genomgår, så vidt jag känner, hela vår skogslagstiftning. Den återfinnes öfverallt i 1734 års skogsordning; och jag kan i detta hänseende åberopa en Kongl. resolution på allmogens besvär den 17 December samma år, hvarigenom åtskillige bergsmän förmenas att till och med på egna, från kronan skatteköpte, skogar få utan, af bergsfogden med tillhjälp af någon af bergsnämnden verkställd, föregången utsyning afverka till hyttebyggnad behöfligt timmer.

Litet längre ned på samma sida förekommer det uttrycket, "att berörda bestämmelse ofta skulle medföra obehag" samt att till följd deraf samma bestämmelse må ur förslaget utgå. Det är naturligt att hvarje kontroll kan medföra obehag, men den som åtnjuter vissa förmåner måste väl underkasta sig de dermed förbundna obehag, och jag är öfvertygad derom, att fördelarne i detta fall i rikt mått uppväga olägenheterna. I slutet på samma sida förekommer, "att för närvarande bestridas kostnaderna för skogsvården, såsom en del af grufveförvaltningen, från grufvekassan, hvar till bolagsmännen bidraga med sammanskott efter hvars och ens andel i bolaget". Om så är, så förmodar jag att vederbörande myndighet förordnar åtal mot bergmästaren, som tillåter något sådant, ty det är uppenbart stridande mot 1855 års grufvestadga, i hvars 61 § stadgas, att grufve- eller malmöreskassor skola äfven framgent till grufverörelsens understöd oförtryckta bibehållas. Så länge nämnde Kongl. förordning icke blifvit upphäfd och således eger gällande kraft, lär derföre grufvekassan svårigen utan ansvarsåföljd kunna förtryckas till bestridande af kostnaderna för skogsvården, hvartill så mycket mindre finnes skäl, som grufvekassan tillhör hela bergslagen, men skogarna åter disponeras af de enskilda grufveegarne eller bolagen. Deremot omnämnas uti embetsverkens utlåtande (sidan 13) "skogskassor" eller "grufveskogskassor", hvilkas bildande och användande synes helt och hållet sammanfalla med det af Herr Departementschefen åsyftade ändamål. Jag har velat fästa uppmärksamheten på detta förhållande, på det, om förslaget vinner Riksdagens godkännande, denna begreppsförväxling icke utan protest må på samma gång vinna sanktion.

På sidan 25 heter det vidare: "Slutligen hafva embetsverken för de fall, då skogsinnehafvare skulle öfverträda den honom eller dem behörigen medgifna rättigheten till skogens begagnande, föreslagit att, vid sådan öfverträdelse, ansvar såsom för åverkanskall vara fästadt. Detta förslag har hos mig föranlett åtskilliga betänkligheter, synnerligen med afseende derpå att, sedan den ovilkorliga föreskriften om att ingen afverkning må ske utan föregången utsyning af jägmästare blifvit utesluten, det är förenadt med stor svårighet att för hvarje fall med erforderlig noggrannhet bestämma när en sådan öfverträdelse skall anses hafva egt rum. Då för öfrigt i afseende å skogar, som af nyttjanderätts-innehafvarne sjelfve förvaltas, der dylika öfverträdelser väl egentligen kunna förmodas förekomma, en sådan öfverträdelse, om den är af ostridig beskaffenhet, alltid skulle medföra äfventyret af förvaltningsrättens förlust, tror jag det föreslagna ansvarsstadgandet kunna utan

våda utelemnas, åtminstone tilldess någon erfarenhet visat, att detsamma verkligen behöfves, och hemtar jag ett ytterligare stöd för denna åsigt från den omständigheten, att något motsvarande stadgande ej finnes meddeladt i afseende på härads-allmänningarne, med hvilka nu ifrågavarande skogar äro i flera hänseenden jemförliga“.

Hvad nu först beträffar svårigheten att utan föregången utsyning bestämma, när en öfverträdelse skall anses hafva egt rum, så synes mig just denna svårighet bäst ådagalägga olämpligheten af att borttaga stadgandet om utsyning, ty der ingen kontroll finnes, der kan naturligtvis ej heller någon ansvarspåföljd inträffa. Vill man deremot ej utkräfvä något ansvar, då är det foljdriktigt att först borttaga kontrollen. Och om intet annat ansvar finnes än förvaltningsrättens förlust, hvad betyder denna förlust, när skogen redan är sköflad och således ingenting mera finnes att förvalta? Det kan ju inträffa, att det icke längre lönar sig att driva en grufva, utan egaren beslutar att nedlägga den, men dessförinnan sköflar han skogen under det sista året, och i sådant fall är visserligen öfverträdelsen af ostridig beskaffenhet, men staten har icke vidare något att bekomma, då inga andra ansvarsbestämmelser i detta hänseende äro föreskrifna än “förvaltningsrättens förlust”. Beträffande vidare påståendet att ansvarsstadgandet skulle kunna utan våda utelemnas, åtminstone till dess någon erfarenhet visat, att det verkligen behöfves, så ehuru jag icke är mycket hemma i juridik, har jag dock vissa juridiska instinkter och att vänta med att stadga ansvarsbestämmelser, till dess öfverträdelsen redan inträffat, stöter dessa mina instinkter; och jag tror dessutom verkligen att öfverträdelser i detta fall redan inträffat, ty utgångspunkten för den nådiga framställningen är ju, såsom förut är nämndt, att anmälan af enskild person inkommit derom, att en till understöd för bergshandteringen upplåten allmänningsskog i Gefleborgs län blifvit till den grad vanskött, att skogens framtida bestånd derigenom äfventyras. Beträffande slutligen jemnförelsen mellan dessa skogar och häradsallmänningarne, så finner jag densamma olämplig. Enligt 1866 års förordning § 6 äro hemmansegarne inom häradet *delegare* i allmänningen efter oförmedlat mantal, hvaremot staten uteslutande *eger* dessa skogar och rätten att *nyttja* dem helt och hållet är beroende af att grufvan bearbetas. Nedlages denna, skall skogen äfven afträdas.

Hvad jag nu anført innehåller väsendtligen de principer, hvilka i statsråds-protokollet förekomma, och hvilka förefallit mig så betänkliga att jag icke kunnat underlåta att mot dem uttala ett: gif akt. Går man slutligen öfver till tillämpningen af dessa principer, så förekomma äfven härvid åtskilliga oegentligheter, af hvilka jag nu endast vill nämna följande, som läses på sidan 28: “att, der i följd af olycksfall eller annan dylik orsak oundgängligen erfordras, att afverkning sker i annan ordning än nu är sagdt, och omständigheterna icke medgifva att bergmästarens samtycke dertill inhemtas, den nödiga afverkningen då må derförutan ega rum, dock att bergmästaren derom ofördrojligen underrättas;” hvarföre skall ej äfven jägmästaren härom underrättas? Denne är skyldig att hos Konungens Befallningshafvande anmäla, att öfverafverkning egt rum, och Konungens Befallningshafvande förordnar på grund af denna anmälan att förvaltningsrätten skall fräntagas skogsinnehafvaren. Men

denne har genom sin anmälan till bergmästaren fullgjort, hvad han i detta hänseende författningenslignat eger att iakttaga. Här förekommer vidare andra oegentligheter, med hvilkas omnämnande jag, då det är så långt lidet på aftonen, icke vill upptaga Kammarens tid. Jag tror mig dock med hvad jag redan yttrat, hafva visat, att de principer, som i statsrådsprotokollet äro uttalade, äro af den beskaffenhet, att det torde vara skäl för Riksdagen, att väl betänka sig, innan den åt desamma gifver sitt godkännande. Vore icke riksdagen redan så långt framskriden, skulle jag derföre hafva yrkat återremiss å detta utlåtande; men då vi nu redan hunnit förbi den 15 April, och sålunda knappast en månad af Riksdagens sammanvaro återstår, anser jag det vara lämpligast att yrka rent afslag å Utskottets utlåtande och till följd deraf äfven å den Kongl. propositionen, på det frågan måtte återkomma i ett fullständigare skick, och Riksdagen sättas i tillfälle att besluta, ej om administrativa åtgärder, utan om de *verkliga grunderna* för dessa skogars förvaltning.

Herr Carl Ifvarsson: Jag får till en början nämna, att jag ej fullkomligt kunnat höra den siste talarens anförande, och jag är icke ens rätt säker på, huruvida han yrkade återremiss eller afslag å det föredragna utlåtandet.

Jag ber honom derföre om ursäkt, om jag, mot min vilja, oriktigt uppfattat hans ord; så mycket kunde jag likväl höra att jag märkte att han klandrade Utskottets förslag. Att han uppmärksammat att här är fråga om en Kongl. proposition, tager jag för gifvet liksom ock att Stats-Utskottet, på de skäl som uti samma proposition finnas anförda, tillstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts framställning, hvaraf torde följa, att det egentligen är den Kongl. propositionen, han klandrar, om ock Utskottet får sin andel deri, då det icke behandlat densamma efter bemälda talares mening. Till ursäkt för detta Utskottets förfarande, torde dock få i någon mån gälla den omständigheten, att Utskottet har sig ganska väl bekant, att det fordras synnerligen starka skäl, för att Utskottet skulle våga inlåta sig på det företaget att afstyrka bifall till en Kongl. proposition, ty i annat fall kan Utskottet nästan vara säkert på att utsätta sig för ett nederlag vid ärendets behandling inom Kamrarne. Detta gör att Utskottet i dylika fall noga besinnar sig, äfven om Utskottet derigenom äfventyrar att inom Kamrarne få uppbära förebråelser för att alltför knapphändigt hafva behandlat ett till dess ompröfning hänskjutet ärende. Är det nu så, att den siste talarens mening var att utlåtandet borde till Utskottet återremitteras, så vill jag för min del bestämdt motsätta mig en sådan åtgärd; gick åter hans yrkande ut på afslag, så har jag deremot intet att anmärka, enär jag antager, att han icke utan särdeles starka skäl gjort detta, och jag dessutom anser att icke någonting vore förlorat om frågan finge falla. Enär jag sålunda funnit det ovanliga förhållandet att från den siste talarens sida höra talas om yrkande på återremiss, eller, hvad mera är, på afslag å en Kongl. proposition — förutsatt att denna sednaste uppfattning är den rätta — så vill jag, under fasthållande vid den förklaring öfver Utskottets handlingsätt i detta fall, hvilken jag nyss afgifvet, instämma med dem som yrka afslag å det föredragna utlåtandet.

Herr Sjöberg: Med synnerlig uppmärksamhet och tillfredsställelse har jag åhört den förste talarens anförande i denna fråga. Jag instämmer i detsamma till alla delar och sålunda äfven i det slut, hvartill han kom och hvaraf framgick, att han var af den meningen, att det föreliggande utlåtandet, och till följd deraf äfven den Kongl. proposition, som ligger till grund för detsamma, borde afslås. Äfven mig synes i detta fall mer än en ytterst betänkelig omständighet förekomma och vara af den beskaffenhet, att Utskottets utlåtande icke bör godkännas, hvarigenom äfven skulle kunna vinnas en sådan ärendets behandling, som, efter min uppfattning, skulle närmare öfverensstämma med § 77 i Regeringsformen eller det grundlagsstadgande, som föranledt regeringens framsättning, men hvars innehåll torde i förevarande fall vara tolkadt eller taget i en alltför inskränkt mening. Af den Kongl. propositionen inhemtas — hvilket deremot icke synes af Utskottets utlåtande — att den första början eller anledningen till den nu föreliggande frågan är att söka uti en enskild bruksegares till Kommers-kollegium framställda begäran, att, genom dess försorg, en till understöd för bergshandteringen upplåten allmänningsskog inom Gefleborgs län måtte varda ställd under vård af Skogs-styrelsen och skogsstaten, enär densamma vore utsatt för en sådan sköfning att, derest samma behandling af skogen finge fortfara, skogens bestånd komme att äfventyras. Till ytterligare stöd för denna sin anhållan hade samme man åberopat en af Bergs-kollegium den 21 April 1706 utfärdad resolution, på grund hvaraf, såsom jag nyss antydde, den omnämnda allmänningsskogen upplåtits till bergshandterings befämjande och i strid hvarmed innehafvarne af nyttjanderätten till denna skogstrakt ansåges förfara. Denna skrifvelse föranledde från Kollegii sida en underdånig framställning till Kongl. Maj:t om åtgärders vidtazande i det af bruksegaren framställda syfte. Med anledning häraf anbefalldes Kongl. Maj:t Kommers-kollegium och Skogs-styrelsen att inkomma med gemensamt utlåtande, i hvad mån den Bergs-öfverstyrelsen och bergsstaten nu tillkommande befattning äfven med *andra* allmänna skogar, lämpligen borde å Skogs-styrelsen och skogsstaten öfverflyttas; och det är vidare med anledning af det utlåtande som dessa embetsverk sålunda afgifvit, som den nu föreliggande Kongl. propositionen tillkommit.

Det förefaller mig, såsom äfven den förste talaren anmärkte, högst besynnerligt, att den ärade Departements-chefen har ansett detta ämne, i afseende å sjelfva grunderna för skogsförvaltningen, böra, på sätt som skett, eller med den begränsning, som dervid egt rum, underställas Riksdagens pröfning. De delar af förslaget, i hvilka den ärade Departements-chefen ansett en sådan medverkan från Riksdagens sida erforderlig, äro icke några andra, än de allmänna stadgandena eller förklaringarne, dels att ifrågavarande skogar, hvilka fortfarande skulle komma att oförtryckta bibehållas för de ändamål, hvartill de blifvit anslagna, skola under öfverinseende af Skogs-styrelsen förvaltas efter hushållningsplaner, grundade på vetenskapliga regler och fastställda af bemälda Styrelse, dels ock, att sjelfva förvaltningen i de fall, då nyttjanderätts-innehafvarne antingen sådant sjelfve begära eller ock icke rätta sig efter den fastställda hushållningsplanen jemte öfriga föreskrifter, som Kongl. Maj:t eller Skogs-styrelsen i afseende på skogens begagnande meddelar, skall, i sistnämnda fall, efter pröfning och beslut af vederbörande länsstyrelse, öfvertagas af statens skogstjenste-

män. Går man nu åter till de uti särskilda punkter framställda förslag till stadganden, hvilka af de båda förut nämnda embetsverken angifvits såsom nödiga att i förevarande fall bestämma, derest man ville eller skulle vinna syftemålet i fråga, nemligen skogens bestånd, och dermed jemnför det resultat, hvartill den ärade Departements-chefen i sitt anförande till statsråds-protokollet kommit, så förefaller det mig obegripligt, att den Kongl. propositionen erhållit den af mig redan antydda begränsning eller inskränkning, ty det, som den ärade Departements-chefen i detta fall har ansett ensamt och uteslutande tillhöra Kongl. Maj:ts pröfning, synes mig vara i flere och ganska väsendtliga delar af större betydighet än de två allmänna satsar eller bestämmingar, hvilka i det vid den Kongl. propositionen bilagda statsråds-protokollet blifvit framhållna såsom utgörande föremål för Riksdagens medverkan och ompröfning. Jag kan för min del icke finna annat, än att den värde Departements-chefen ådagalagt synnerlig liberalitet mot innehafvarne af de nu ifrågavarande skogarne, eller med allt för stort förtroende till dem, velat lemna dem en temligen obegränsad frihet att med skogen förfara såsom dem bäst synes, samt att sålunda detta förslag går ut på att göra tillsynen och kontrollen öfver skogens vård och skötsel så lena som möjligt. Härigenom torde det dock, enligt min föreställning, blifva ogörligt, att vinna något nyttigt ändamål, ty heldre än att försöka med dessa palliativåtgärder, hvilka icke äro af någon väsendtlig betydelse, kunde man ju i detta hänseende lemna skogs-innehafvarne fullkomligt fria händer. Med skärpa och grundlighet har den talare, som först yttrade sig i ämnet, framhållit åtskilliga, högst anmärkningsvärda omständigheter i förevarande fall, hvilka jag icke anser nödigt att ånyo upprepa, och den sednaste talaren har instämt i den förres yrkande. Derföre, och då aftonen redan är temligen långt framskriden, skall jag icke längre besvära Kammaren med vidare ordande i denna fråga; men likasom den förste och — om jag ej misstager mig — äfven den andre talaren i ämnet, och i betraktande af den tidpunkt af Riksdagens sammanvaro, hvaruti vi nu befinna oss, synes mig, att det förnuftigaste och klokaste, vi nu kunna göra, är att helt enkelt afslå detta betänkande; i hvilket fall ju nästa Riksdag möjligen kan komma i tillfälle, att från då blifvande Stats-Utskotts sida emottaga en fullständigare utredning af ämnet, än den, som det nuvarande Stats-Utskottet, hvilket icke synes hafva haft rätt mycken tid att egna åt frågan, deråt kunnat gifva.

Jag yrkar sålunda afslag å det föredragna utlåtandet.

Herr Statsrådet Wærn: Herr Talman, mine Herrar! Af ännu angelägnare ärendens behandling i Första Kammaren hindrad att vara närvarande i denna Kammare under den föregående diskussionen, har jag endast haft tillfälle att höra den siste talaren. Frågan gäller i främsta rummet att de ifrågavarande skogarne, af hvilka de flesta tillhöra de stora grufbolagen, som i allmänhet mycket väl vårda dem, för framtiden måtte blifva skötta efter bestämda på vetenskapliga regler grundade och af Skogs-styrelsen gillade hushållsplaner, samt huruvida den af Kongl. Maj:t i detta afseende föreslagna kontrollen är fullt tillräcklig eller om man, såsom embetsverken föreslagit, genast skall framtaga dessa bolag förvaltningen

förvaltningen af deras skogar i fall dylika planer icke *redan* blifvit uppgjorda. Vidare gäller frågan, huruvida dessa bolag skola betala stubbören för det virkesfång som de hemta från de åt dem upplåtna grufallmänningarne samt huruvida de skola vara skyldiga att låta utsyna och stämpla allt virke som är för grufvornas behof behöfligt, hvarigenom de skulle komma att vidkännas en alldeles ny kostnad. Kongl. Maj:t har i detta afseende ansett skogens användande för grufvans behof vara likställd med åboens rättighet att använda den åt honom upplåtna skogen för sitt hemman. Dessa skogar stå för närvarande under en förvaltning, som erkännes icke kunna vara i tillfälle att egna dem erforderlig tillsyn hvaraf ock följden blifvit, att åtskilliga af skogarne skötas särdeles illa, ehuru, såsom sagdt, flertalet af dem, som tillhöra grufvorna, äro väl och på ett fullt planmessigt sätt vårdade. Jag hemställer då huruvida det icke å ena sidan är nödvändigt att fordra fastställande af ordentliga vetenskapliga hushållsplaner, efter hvilka skogarnes handhavande skall ega rum, men på samma gång å andra sidan tillräckligt att föreskrifva, att, om vid någon skog dessa planer icke följas, skogen genast skall ställas under skogstjenstemännens förvaltning. Att åter tvinga bolagen, som redan hafva sina grufvekassor, att nu skjuta till nya sådana, anser jag både obilligt och af intet behof påkalladt, likasom jag ej heller finner någon utsynning och stämpling af det för grufvedriften erforderliga virket vara nödvändig, derest den af Kongl. Maj:t nu föreslagna kontrollen öfver skogarne blifver fastställd.

Man har här nästan förebrående uttalat sig deröfver, att Kongl. Maj:t framlagt detta förslag inför Riksdagen. Detta Kongl. Maj:ts beslut grundar sig på ett noggrannt studium af behandlingen af samma fråga vid 1823 års riksdag. Embetsverken hafva visserligen icke ifrågakallat att Kongl. Maj:t skulle draga denna sak under Riksdagens pröfning; men Kongl. Maj:t har ansett Riksdagen böra tillfrågas så snart den ringaste tveksamhet kunde uppstå om Riksdagens befogenhet att pröfva ärendet — en åsigt, som har sin grund i en känsla af samvetsgrannhet vid iakttagande af båda statsmakternas rättigheter, som jag icke tror vara förtjent af klander. Hvad åter angår mindre bestämmelser, så måste de tillhöra Kongl. Maj:t att ensam handlägga.

Det vore emellertid särdeles att beklaga om Kongl. Maj:ts framställning blefve afslagen, ty jag befarar att deraf ganska mycket ondt skulle blifva följden. Det första uppslaget i denna fråga är, att en till understöd för bergshandteringen upplåten skogsallmänning i Gestrikland sköttes så dåligt, att skogens tillvaro äfventyrades. Efter föranledning af en bruksegare, som var delaktig i nyttjanderätten i denna allmänning, uppgjorde visserligen en skicklig skogstjensteman planer för skogens vård, men som bergmästaren omöjligen kunde egna skogen erforderlig tillsyn, blefvo dessa planer icke heller följda. Nämnde bruksegare fann sig derföre nödsakad att anmäla förhållandet inför Kommers-kollegium, och sedan dess har skriftväxling egt rum mellan bemälda embetsverk, å ena sidan, samt vederbörande länsstyrelse, bruksegaren och åboer, å den andra. Sålunda har frågan fortgått i nära tio år utan att blifva löst. Både Kommers-kollegium och Skogs-styrelsen hafva emellertid ansett,

att skogen bör ställas under vården af det sistnämnda embetsverket, hvilket är i tillfälle att bedöma dylika saker och hvilket nu så småningom fått sig uppdraget tillsynen öfver samtliga landets allmänna skogar; och Skogs-styrelsen skall säkert icke försumma, att, om något fel i skogsförvaltningen eger rum, derom göra anmärkning, hvarefter rättelse af missförhållandet icke lärer uteblifva. Så står saken nu, och jag kan icke se annat än att de öfverklagade förhållandena beträffande vissa skogars vanvård måste förblifva desamma, ända tills dessa 'bergs-allmänningsskogar' ställas under skogsstatens vård. Jag upprepar derföre ännu en gång, att jag anser det vara föga välbetänkt att afslå Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition, hvadan jag hoppas på Kammarens bifall till densamma.

Herr Carl Anders Larsson: Herr Talman! Den förste talaren yttrade sig mycket i sak, men likvisst kunde jag ej komma underfund med hvad han egentligen ville. Sedermera har en annan talare, en ledamot af Stats-Utskottet, uppträdt och förklarar sig icke hafva något emot om förslaget fölle igenom. Men slutligen har en tredje talare framkommit och kastat sig öfver Herr Chefen för Finans-departementet, samt yrkat rent afslag å den Kongl. propositionen. En och annan torde erinra sig de missbruk, som egde rum med vissa skogar, hvilka för några år sedan upplätos till svafvelbruk, hurusom en mängd hemman blefvo ditlagda för att köra fram skog, samt hurusom slutligen staten fick skänka bort eganderätten till ett stort antal tunnland, och derförlutan måste betala 80 å 100,000 R:dr för att få tillbaka några tusen tunnland af de ifrågavarande skogarne. Mig synes som förhållandet här vore enahanda. Då nu Kongl. Maj:t föreslår att dessa skogar, hvilka fortfarande skola bibehållas för sitt ursprungliga ändamål, nemligen bergshandteringens befrämjande, skola ställas under öfverinseende af Skogs-styrelsen samt förvaltas efter vissa hushållningsplaner, men att, derest vederbörande nyttjanderättsinnehafvare icke rätta sig efter de fastställda planerna, Skogs-styrelsen då skall öfvertaga den omedelbara vården öfver dessa skogar, så frågar jag om detta förslag icke må anses såsom särdeles välbetänkt. Jag åtminstone kan icke fatta huru man eljest skulle bära sig åt för att taga vara på statens skogar. Icke kan man väl begå den våldsamheten, att helt simpelt frantaga bergsbruksidkarne vården af de skogar, som nu äro dem upplättna, ty då stöter man på det enskilda intresset, hvilket, såsom vi alla veta, är särdeles ömtåligt att vidröra. Jag upprepar derföre, att jag icke alls kan finna Kongl. Maj:ts ifrågavarande förslag så betydelselöst, som man här sökt göra det, och yrkar bifall till utlåtandet, det vill säga godkännande af hvad Kongl. Maj:t i sin proposition hemställt.

Herr Grefve Posse: Herr Talman, mine Herrar! Den mängd ärenden, som det åligger Stats-Utskottet att behandla, må gälla såsom en ursäkt i fall Stats-Utskottet icke egnat föreliggande fråga all den uppmärksamhet den otvifvelaktigt förtjenar. Jag säger *ifall*; ty det är ju möjligt att så är förhållandet. De anmärkningar, som af den förste talaren äfvensom af en talare på stockholmsbänken här blifvit framställda

mot den Kongl. propositionen, synas mig vara åtminstone särdeles beaktansvärda — en slutsats, hvartill jag kommit, när jag tyckt mig finna, att desse Herrar med mera skarpsinnighet betraktat frågan, än Stats-Utskottet varit i tillfälle att göra. Jag hade emellertid hoppats, att Herr Chefen för Finans-departementet skulle vederlägga de gjorda anmärkningarne, men har i hans anförande icke kunnat finna något som gått ut på att i detalj besvara dem vidare än i den omständigheten, att Kongl. Maj:t med sitt förslag hufvudsakligen afsett att ställa de ifrågavarande skogarne under skogsbetjeningens förvaltning och vård — en åtgärd som, enligt mitt förmenande, för öfrigt icke blifvit klandrad af de förenämnde talarne. Som emellertid saken nu står, skulle det icke förundra mig om Kammaren afslog Stats-Utskottets hemställan och Kongl. Maj:ts proposition, hvarmed jag icke heller tror att någon så synnerligen stor olycka skulle inträffa, emedan ett sådant afslag då icke kunde uppfattas annorlunda, än såsom ett ogillande af deltaljerna i Regeringens förslag, fastän Kammaren godkänner hufvudsyftet deri. Vinsten med ett afslag blefve emellertid att man vid en kommande riksdag, efter en bättre utredning af frågan, kunde lyckas erhålla en lämpligare lösning af densamma.

Herr Sjöberg: Jag skall icke, då det redan är temligen sent, länge uppehålla eder, mine Herrar! Men jag anser mig böra fästa uppmärksamheten på några omständigheter, som måhända genom föregående anföranden icke blifvit tillräckligt insedda. Här är icke fråga om någon anmärkning mot den allmänna frasen att dessa skogar skola ställas under Skogs-styrelsens öfverinseende, utan här är helt enkelt fråga om *huru* detta öfverinseende skall ega rum, eller om förslaget, såsom jag ock trott mig finna af Kongl. Maj:ts egen framställning i ämnet, i sjelfva verket blott inskränker sig till en tom och betydelselös fras. Ty genom de inskränkningar, som blifvit af Herr Chefen för Finans-departementet föreslagna och af Kongl. Maj:t godkända, kan det, enligt min uppfattning åtminstone, icke blifva annat än ganska knappt med möjligheten för Skogs-styrelsen att utöfva vården öfver berörda skogar. Jag bör härvid ånyo framhålla, att jag icke kan godkänna Kongl. Maj:ts förslag, eller, rättare uttryckt, det förslag, som innefattas i Departemens-chefens anförande till det, den Kongl. propositionen bilagda statsråds-protokoll, just derföre, att jag mycket väl inser behofvet af en verklig och tillfyllestgörande kontroll öfver dessa skogar, för hvilket ändamål äfven tillsynen öfver dem, hvilken för närvarande tillhör bergmästarne, hvilka af flere skäl icke kunna utöfva denna tillsyn, bör öfverflyttas till Skogs-styrelsen, som numera torde hafva tillräckligt antal underordnade tjenstemän för att kunna antagas vara i stånd att utföra ett sådant uppdrag. De framställda anmärkningarne kunna således icke gälla förslaget i principen, hvilken ju måste erkännas vara fullkomligt riktig, såvidt nemligen man icke hyllar en alldeles motsatt grundsats, eller att dessa skogar icke förtjena att vara under offentlig vård, utan gerna kunna öfverlemnas åt den enskilda vinningslystnaden och egennyttan, att förfara med efter omständigheterna. Men hvad den förste talaren anmärkt, och hvori jag med honom instämt, det är rörande sjelfva sättet, hvarpå denna offentliga vård skulle utöfvas, hvilket jag vågar påstå vara en ren omöjlighet. Och jag må bekänna, att af hvad

Herr Departements-chefen nyss yttrat mina betänkligheter, för att ej säga mera, icke blifvit i ringaste mån rubbade.

Den förste talaren har i sådant afseende framhållit åtskilliga punkter i det redan återopade anförandet till statsråds-protokollet. Att börja med t. ex. sjelfva hushållningsplanerna; så har, beträffande dessa, embetsverken ansett ovilkorligen nödigt att Skogs-styrelsen skulle uppgöra dem, hvaremot Kongl. Maj:t har funnit det tillfyllest att öfverlemna åt de enskilda skogs-förvaltarne att inkomma med sådana, samt att, derest före 1874 års utgång detta åliggande icke är fullgjordt, Skogs-styrelsen då först bör ingripa. Så är förhållandet afven, såsom Herr Casparsson anmärkt, med frågan om sättet eller villkoren för vårdandet och förvaltandet af dessa skogar samt särskildt kontrollen öfver afverkningen å de samma. Samma frihet är lemnad der.

På detta sätt blir emellertid, åtminstone såvidt jag kan finna, den tillsyn, som Skogs-styrelsen eller den samma styrelse underlydande tjenstemannapersonal skall utöfva öfver skogarne, i sjelfva verket alldeles ingen. Jag ansåg mig icke böra i mitt förra anförande närmare angifva dessa omständigheter, hvilka förut af Herr Casparsson klart och tydligt framhållits. Men jag påstod, att de båda principer eller grunder, som omförmälas i den Kongl. propositionen, och som ansetts böra underställas Riksdagens pröfning, äro af underordnad vikt mot flera andra, till ämnet hörande, den i fråga varande hushållningen med en statens egendom nära rörande frågor, hvilka Kongl. Maj:t ansett vara af rent administrativ natur. De af Stats-Utskottets ledamöter, som här haft ordet, hafva sjelfve medgifvit, att, i följd af bristande tid, inom Utskottet åt denna ganska viktiga sak icke egnats all den uppmärksamhet, den onekligen förtjenar; och något annat har icke heller jag för närvarande sökt vindicera åt denna fråga, än att den är förtjent af synnerlig uppmärksamhet. Men jag tror, att vi beginge ett misstag om vi godkände förslaget, sådant det nu föreligger. Det är bättre att vänta till en kommande riksdag, då förhållandena kunna vara närmare utredda, än att nu i en hastig vändning antaga ett förslag, som enligt min uppfattning lider af stora brister. Det är på detta jag velat fästa uppmärksamheten, och jag skulle hafva gjort det närmare, om jag icke fruktat att Herrarnes otålighet att komma härifrån är alltför stor för att I icke skullen förtrötts af ett vidlyftigare anförande.

Herr Statsrådet Wærn: Herr Talman, mine Herrar! Det är mycket svårt att kunna fatta samt besvara anmärkningar, sådana de här blifvit framställda, eller att "här har blifvit förut sagdt," "jag skulle kunna hafva mycket mer att säga" o. s. v. En anmärkning tycktes mig likväl vara bestämdt uttalad, och den utgick derpå, att ingenting vore vunnet med Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning, emedan i stället för att, såsom embetsverken föreslagit, Skogs-styrelsen skulle uppgöra hushållningsplanerna, så har Kongl. Maj:t tillåtit de enskilda jordegarna att sjelfve upprätta dem, dock med föreskrift att, om sådant inom 1874 års utgång icke fullgöres, Skogs-styrelsen då skall åtaga sig detta åliggande. Jag beder att härvid få framhålla att Skogs-styrelsen ju i alla händelser skall granska de från skogsegarne inkomna hushållningsplanerna samt att denna gransk-

ning blir fullkomligt lika noggrann, som om planerna blifva uppgjorda af skogsstatens tjenstemän. Man har äfven sagt, att ingenting förloras genom ett afslag, emedan saken ju kan förekomma nästa riksdag. Men då man nyss förut klandrat att med planernas uppgörande kan få anstå till utgången af år 1874, så måste man väl hafva ansett angeläget att de dessförinnan blifva färdiga, och då bör väl ock det beslut, som dertill skall gifva anledning, fattas nu och ej uppskjutas till nästa riksdag. Att ett uppskof med frågan sålunda innebär en stor olägenhet, torde vara tydligt. Beträffande granskningen af dessa planer, skola Skogs-styrelsen och dess tjenstemän helt säkert icke se genom fingrarna dervid, samt ej heller underlåta att hafva tillsyn öfver att de blifva ordentligt efterföljda. I motsatt fall, om planerna icke tillämpas och skogarne således icke skötas väl, så skall Skogs-styrelsen inträda och taga omedelbar vård om desamma. Men, vårda åter skogsinnehafvarne sin skog efter gillade planer, kan det då vara rättvist eller billigt att beröfva dem deras dispositionsrätt öfver skogen? Härpå har, åtminstone efter hvad jag kunnat finna, något svar icke blifvit lemnadt. En annan anmärkning som framställts är, att åtskilliga administrativa saker, som tillhöra denna fråga, icke blifvit af Kongl. Maj:ts Riksdagen förelagda. Men dertill har frågans egen natur icke gifvit anledning; ej heller hafva embetsverken ifrågakänt behovet af en sådan åtgärd. Är förhållandet så, som Stats-Utskottets ordförande antydt, eller att Utskottet icke gifvit sig tillräcklig tid att behandla frågan, då synes mig allt skäl vara förhanden, att Utskottet tager ärendet tillbaka. Att deremot af sådan anledning nu helt lättvindigt afslå frågan förefaller mig, som man endast gjorde det för sitt nöje; men om ett sådant nöje kan här vara på sin plats, det lemnar jag derhän.

Herr Johan Johansson i Ringshyttan: Herr vice Talman, mine Herrar! Det torde måhända ursäktas mig om jag, såsom representant för en ort, der omkring en sjettedel af de skogar äro belägna, hvarom nu är fråga, vågar taga Kammarens tid och uppmärksamhet i anspråk för att i någon ringa mån söka belysa åtskilligt af hvad derom förekommit. Man har här yrkat afslag å Kongl. Maj:ts proposition hufvudsakligen derför, att man trott en och annan af de detaljbestämmelser, som deri förekomma, vara af beskaffenhet att medföra åtskilliga vådor och svårigheter. Jag får för min del öppet förklara, att jag icke finner den Kongl. propositionen innehålla hvarken det ena eller det andra. Jag önskar visserligen helst att densamma blir bifallen. Men vill man afslå den, så har jag intet heller något synnerligt deremot; i så fall blir förhållandet endast detsamma som det hittills varit, nemligen att de grufvebolag, som nu innehafva dessa skogar, komma att öfver dem bibehålla fullkomligt samma rätt, som de hittills egt i följd af det Kongl. brefvet af år 1824. Detta bref, som endast knapphändigt finnes omnämndt i den Kongl. propositionen, har jag nu för tillfället icke tillhands, men tror det innehålla åtskilliga bestämmelser, som äro af den beskaffenhet, att man icke kan så godtyckligt förfara beträffande dispositionen öfver dessa skogar, som man här synes föreställa sig. Bifalles åter den Kongl. propositionen och Utskottets tillstyrkan deraf, så beder jag få fästa uppmärksamheten derpå, att detta fullkomligt skulle öfverensstämma med hvad nära nog samtliga

dessas skogsinnehafvare sjelfva önskat i detta afseende. De hafva alla haft tillfälle att yttra sig öfver det förslag, som embetsverken framställt rörande dispositionen af nämnda skogar, och det har icke varit mer än två, som förklarar sig icke anse någon annan lagstiftning derutinnan vara nödig, än den som redan finnes. Detta visar ju tydligt, att nuvarande skogsinnehafvare icke frukta de bestämmelser, som nu äro i fråga att för framtiden tillämpa.

Hvad specielt skogarne i min hemort angår, så beder jag få nämna, att de flesta af dessa skogar redan i många år varit indelade och under forstmässig skötsel af skogstjenstemän, hvilka, enligt hvad jag tror mig veta, under längre eller kortare tider varit och äro anställda såsom jägmästare dels i Örebro och dels i angränsande län.

Det vissa är, att dessa skogar skötas mer exemplariskt än många andra i orten och att de således kunna tjena de kringliggande såsom föredöme i fråga om en god skogshushållning. Här är nyss gjorts en antydan om att dessa skogsinnehafvare af vinningslystnad endast skulle hafva begär att sköfva skogarne. Jag vill protestera mot ett dylikt påstående, och beder att i detta afseende få erinra, att oaktadt ingen af de skogar, som jag för min del känner till, varit under statens omedelbara vård, eller varit föremål för annan kontroll än den ytterst obetydliga som af bergmästarne skolat utöfvas, så finnes ändock icke en enda skogsinnehafvare som med fog kan beskyllas för skogssköfling. Det är visserligen sannt, att staten af ifrågavarande grufveskogar icke dragit annan inkomst än särskild bevillning samt den rekognitionsafgift, hvartill de blifvit taxerade i förhållande till den afverkning, som, med fästadt afseende å skogens bestånd, kunnat ega rum, men det bör äfven ihågkommas att staten aldrig haft någon befattning med dessa skogar eller kunnat draga någon annan inkomst deraf, emedan före den tid skogarne upplätos åt nuvarande innehafvare, lågo de helt och hållet för fåfot eller begagnades af den förstkommande. De flesta af de skogar, som nu finnas grufvorna tillslagna, upplätos första gången, som jag tror, år 1689 — eller rättare, den första officiella handling, som finnes om deras upplåtande, är daterad detta år. Skogarne hafva således under hela denna långa tid varit under grufvebolagens vård, och staten har icke haft mer med dem att göra än att uppbära skogsören och bevillningen deraf. Under sådana förhållanden frågar jag, hvari denna de nuvarande skogsinnehafvarnes vinningslystnad skulle bestå, då staten icke haft eller kunnat få någon annan inkomst af skogarne än nämnda skogsören och skogarne innehafvas af grufvebolagen med en rätt, som är närmast motsvarig en skattehemmansinnehafvares. När ungefär för ett halft sekel sedan de flesta hammarskogarne upplätos till bruksegarne under skattemannarätt och det sålunda medgafs att skatteköpa rekognitionsskogarne, gjordes, märkvärdigt nog, undantag allenast för dessa grufveskogar, hvilka icke ansågos kunna skatteköpas derför att man befarade att de grufvor, till hvilka de voro upplåtna, efteråt möjligen skulle blifva ödelagda; d. v. s. att grufvebrytningen der icke vidare skulle fortsättas; och att skogarne derför skulle under samma vilkor kunna upplåtas åt andra med arbete belagda grufvor. Detta vill jag minnas är den bestämda lydelsen af 1824 års Kongl. bref, som är den sednast upprättade handling om denna sak. Nu är förhållandet så, att

de flesta grufvor, som från början fått sig dessa skogar upplåtna, sedermera förenat sig till större bolag, och man kan således icke behöfva befara, att grufvedriften icke vidare skall fortsättas, då man uppställt fortsatt grufvedrift såsom vilkor eller förutsättning för skogarnes bibehållande för grufvors räkning. Jag skulle till och med vilja gå så långt, att, på samma skäl som det tillåtits hammar- och bruksegare att skatteköpa sina rekognitionsskogar, man borde tillåta äfven grufveegarne att skatteköpa sina, då staten ju i alla fall icke kan få större vinst af dem än hittills. Detta är visserligen en sak som egentligen icke hör hit, men det torde måhända icke varit oriktigt att här hafva påpekat densamma.

Jag vill icke vidare inlåta mig på frågan. Men då, såsom sagdt, de flesta af de ifrågavarande skogsinnehafvarne haft tillfälle att yttra sig i saken och förklarat sig vilja ingå på det af regeringen nu framställda förslaget samt jag för min del icke finner någon fara i att antaga detsamma sådant det nu föreligger, så vågar jag anhålla om bifall till Utskottets ifrågavarande hemställan.

Herr Statsrådet Bergström: Den förste talaren har anmärkt såsom oegentligt, att detta förslag af Kongl. Maj:t blifvit framställt till Riksdagens pröfning. Men den siste talaren, som visat sig vara särdeles hemmastadd i ämnet, har fullkomligt riktigt angifvit åtskilliga förhållanden, som nödvändigt betingat frågans öfverlemnande till Riksdagen. Det förhåller sig icke så, såsom man här tyckes antaga, att dessa skogar äro likställda med andra allmänna skogar, utan i följd af de resolutioner, hvarigenom de upplåtits till understöd åt vissa grufvor, innehafvas de under en quasi-privaträttslig titel, och jag väntar och hoppas, att man icke må finna det så alldeles olämpligt, att Kongl. Maj:t, då det gällt inskränkande af den frihet, hvarmed ifrågavarande skogar hittills af vederbörande grufveegare innehafts och förvaltats, hänvisat frågan till Riksdagen. Jag beder att få anföra två bevis derför, att förhållandet är sådant jag uppgifvit detsamma. Kongl. Maj:t har nemligen genom en dom förklarat att, i händelse på en skog af ifrågavarande beskaffenhet malmanledningningar skulle finnas och inmutningar derå tagas, så tillhör jordegande andelen den, som disponerar skogen, men ingalunda inmutaren.

Hvad deremot angår de vanliga kronomarkerna och allmänningarne så får, då inmutning egt rum å dem, inmutaren tillgodonjuta hela eganderätten till grufvan; ty kronan har eftergifvit sin jordegande andel. Det kan icke med fog fordras, att Herr Sjöberg skulle haft kännedom om denna dom. Men deremot borde han hafva sig bekant, hvad som blifvit utredt i ett af Kommers-kollegium afgifvet utlåtande angående Nora—Carlskoga jernvägsaktiebolags begäran att af en grufveskog få fri upplåtelse af så mycken mark, som erfordrades för banans utmål inom samma skog, hvilken, om jag ej missminner mig, kallas Nora—Gyltorps allmänning. Genom detta utlåtande utreddes, att grufveegaren innehade skogen med sådan rätt, att Kongl. Maj:t icke kunde begagna sig af den frihet, som Riksdagen förunnat honom att af kronans mark få till jernvägsbolag öfverlåta mark utan ersättning, utan grufveinnehafvaren ansågs äfven innehafva grufvans skog samt endast behöfva afstå den mot ersättning såsom vid vanlig expropriation. Detta borde hafva varit Herr Sjöberg bekant,

emedan han deltagit i afgifvandet af berörda utlåtande. Hade han då reflekterat öfver detta, så borde han hafva kommit till insigt derom, att grufveallmänningar verkligen innehafvas under en quasi-privaträttslig titel. Detta jemte en tillbakablick på 1823 års riksdagsbeslut har föranlett Kongl. Maj:t att framlägga ärendet till Riksdagens pröfning. Nu är frågan den: äro de af Kongl. Maj:t föreslagna bestämmelserna olämpliga eller innebära de icke snarare på samma gång aktning för bestående rättigheter, som, i fall dessa missbrukas, garanti för att statens bästa blir tillgodosedt? Efter den utredning, som lemnas i den Kongl. propositionen, anser jag denna fråga icke kunna på flera än ett sätt besvaras, och det så, att propositionen till fromma för saken bör bifallas.

För öfrigt kan jag icke undertrycka min förvåning öfver den lättvindighet, hvarmed Stats-Utskottets egna ledamöter skyndat att kasta sitt eget betänkande öfver bord. Men är det så, att ärendet fordrar ytterligare utredning, så yrkar jag återremiss derå, på det att sanningen måtte komma fram, samt att man icke på så lösa grunder, som här äro angifna, måtte afslå ett väl motiveradt, nyttigt och lämpligt förslag. Jag anhåller emellertid om bifall till utlåtandet, men subsidiariter om dess återförvisande till Utskottet.

Herr Casparsson: Då jag förra gången hade ordet, yttrade jag, att jag icke skulle haft några egentliga betänkligheter vid att bifalla Kongl. Maj:ts proposition i och för sig, då Kongl. Maj:t ansett det nödigt att framlägga densamma inför Riksdagen. Men hufvudmotivet hvarföre jag yrkade afslag å den Kongl. propositionen var, att Stats-Utskottet till grund för sitt tillstyrkande deraf har åberopat, hvad till stöd för denna nådiga framställning finnes uti dervid fogade statsråds-protokoll anfördt.

Dessa skäl och åsikter har jag ansett vara af den beskaffenhet, att det icke vore välbetänkt af Riksdagen att på dem grunda ett bifall till den gjorda framställningen; och detta var, som jag nämnt, hufvudorsaken till mitt yrkande om afslag, hvilket jag så mycket heldre ansåg mig böra framställa, som jag mycket väl insåg, att en återremiss vid denna sena tidpunkt af riksdagen till ingenting skulle tjena. Beträffande de af Herr Chefen för Finans-departementet yttrade farhågor i händelse frågan genom ett afslag blefve uppskjuten, så kan jag icke dela dem, ty frågan har legat oafgjord ända sedan 1865, d. v. s. öfver sju år, och någon väsendtlig olägenhet kan således icke uppstå om den blefve uppskjuten ännu ett år, utan fastheldre anser jag detta vara en fördel, emedan den då under tiden kunde erhålla den ytterligare mognad, hvaraf jag tror den vara i behof, för hvilken åsigt jag äfven sökt anföra skäl. En talare på östgötabanken har visserligen sagt sig ej kunna uppfattat dessa, hvilket jag beklagar, och antager orsaken dertill ligga hos mig, men jag hoppas att de skäl, som af en annan talare blifvit fullständigare framställda, lyckats göra sig mera gällande i hans uppfattning. Jag fortfar derföre i mitt yrkande om afslag.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Jag får bekänna, att jag icke kunnat blifva riktigt klok på hvarom här egentligen är fråga, men på samma gång tillkännagifva, att, med anledning af det yttrande Herr Cheten för

Civil-departementet nyss fällt, jag finner mig föranlåten att yrka afslag å den Kongl. propositionen. Här skulle vara, såsom han sade, fråga om att inskränka en qvasi-privaträtt, och derföre har Kongl. Maj:t ansett nödigt att underställa frågan Riksdagens pröfning. Jag tror att Riksdagen icke bör taga någon slags befattning med att inskränka något slags privaträtt. Hvarje sådan rätt är helig och bör bedömas af laga domstol och således icke vara beroende vare sig af Kongl. Maj:ts eller Riksdagens beslut. Jag kan följaktligen icke bifalla detta betänkande. Det vore illa om våra riksdagsarbeten skulle komma derhän, att Kongl. Maj:t med hopp om framgång kunde för Riksdagen framlägga förslag till inskränkning i den enskilda rätten. Derifrån må Gud oss bevara!

Herr Statsrådet Bergström: Herr Talman! Jag hade knappt trott mig behöfva fästa den siste talarens uppmärksamhet derpå, att jag sagt dessa skogar innehafvas icke under privaträttslig utan under qvasi-privaträttslig. Kronan har nemligen aldrig afhändt sig sin höghetsrätt öfver dessa skogar, ehuru den rätt, hvarmed de äro upplättna åt grufveegarne, är så omfångsrik, att regeringen ansett det angeläget att saken icke måtte blifva ensidigt afgjord. För öfrigt tror jag det ligga inom båda statsmakternas gemensamma befogenhet att begränsa enskildes rätt att disponera öfver sina skogar. Jag vill i detta afseende endast framhålla, att Riksdagen för icke få år sedan beslutat en ganska inskränkande skogslagstiftning för Gotland; och jag inser ingen omöjlighet, att vi komma att fortgå än vidare i denna riktning. Det är detta jag menat, när jag påstått att statsmakterna böra handla i förening då det gäller att inskränka den enskildes rätt öfver sina skogar; och jag kan således icke finna att hvad den siste talaren yttrat bör utgöra grunden för afslag å det nu föredragna utlåtandet.

Herr Carl Anders Larsson: Vore det, såsom Herr Sven Nilsson sagt, fråga om att kränka den enskildes rätt, så skulle jag visserligen icke vara med derom. Men jag föreställer mig att så icke är förhållandet, utan att det är kronan, som egentligen rår om marken, men upplåtit skogen för bergshandteringens befrämjande i de trakter, der man ansett sådant med fördel kunna åstadkommas. Kronan är således egare till dessa skogar, hvaremot grufveegarne endast hafva nyttjanderätten öfver dem, med vilkor att använda dem för grufvedriften. Det har förut förekommit en sådan fråga, då det bevisades, att skogen användes till allt annat utom det hvartill den var upplåten. Finge jag höra någon kunna uppgifva ett annat medel att skydda de ifrågavarande skogarne, än det regeringen föreslagit, skulle jag icke vara emot att afslå betänkandet. Men såvida nu meningen icke är att gynna dessa skogsegarne, så tycker jag för min del att Kongl. Maj:ts förslag bör antagas, emedan det åtminstone innefattar någon kontroll öfver huru dessa skogar blifva för framtiden använda. Att uppskjuta ett år vore så mycket mindre välbetänkt, som grufveegarne, sedan frågan nu en gång varit föremål för statsmakternas pröfning, säkert icke skulle försumma att på bästa sätt använda den dyrbara konjunkturen. Men huruvida detta blefve så fördelaktigt för skogarne, det lemnar jag derhän.

Herr Sjöberg: En talare har nyss fäst sig vid ett af mig fäldt yttrande eller rättare ett par ord, som jag tror mig närmare böra förklara, och med hvilka min afsigt ingalunda varit att förolämpa någon. Jag har begagnat orden vinningslystnad och egennyttia, men har dermed hvarken kunnat eller velat säga, att dessa egenskaper i allmänhet karakteriserade nyttjanderätts-innehafvarne af i fråga varande skogar. Hvad jag deremot vågar påstå — och det torde den ärade talaren själf medgifva — är att det finnes mer än ett exempel på, att dessa begge uttryck med fog kunna tillämpas. Jag beder att härvid få ytterligare fästa uppmärksamheten på, att det just är en bruksegare, som gifvit första uppslaget till denna fråga samt densammas vidare behandling. Nämnde bruksegare talar just om och anför såsom skäl för sin framställning, att en ganska betydlig skogstrakt i Geheborgs län är nära att förstöras. Detta ådagalägger ett förfarande af vederbörande nyttjanderätts-innehafvare af dessa skogar, som väl med skäl torde kunna karakteriseras på det sätt, jag nyss gjort.

Herr Chefen för Finans-departementet anmärker, att embetsverken i sitt utlåtande icke framhållit nödvändigheten af, att vissa af Kongl. Maj:t såsom administrativa ansedda mål borde till någon del underställas Riksdagens pröfning. Jag bekänner, att denna två gånger gjorda anmärkning förefaller mig något besynnerlig. Icke må det väl anses tillkomma embetsverken att påpeka hvad Kongl. Maj:t bör göra i fråga om tillämpning af grundlagens föreskrifter. Det är således en helt naturlig försynthet af embetsverken att antaga det Kongl. Maj:t ställer sig grundlagen till efterrättelse utan någon antydning derom från deras sida. Herr Chefen för Civil-departementet åter har erinrat, att de ifrågavarande skogarne egas eller befinna sig under ett quasi-privaträttsligt förhållande. Detta vill jag hvarken medgifva eller förneka. Det beror nemligen på, huru man fattar denna quasi-privaträtt. I detta afseende har, enligt min tanke, Herr Carl Anders Larsson i sitt sista anförande ganska riktigt angifvit denna eganderätt eller, kanske riktigare uttryckt, nyttjanderätt. Ty, såsom Herr Statsrådet Bergström också mycket riktigt anmärkt, kronan har aldrig afstått från sin höghetsrätt öfver dessa skogar, ja, jag går ännu längre, kronan har endast *upplåtit* dem till grufvedriftens befrämjande. Men hvad jag tagit mig friheten ur grundlagsenlig synpunkt anmärka är, att de två särskilda delar, som blifvit framhållna i Kongl. Maj:ts proposition och hvilka förut blifvit af mig påpekade, ensamt äro af beskaffenhet att behöfva af Riksdagen godkännas, hvaremot åtskilliga af de punkter, som inbefattas i Herr Departements-chefens ofta vidrörda yttrande till statsrådsprotokollet, synas mig vara af den art, att de bort underställas Riksdagens pröfning. Hvad jag i öfrigt tagit mig friheten anmärka och hvartill jag särskildt blifvit uppkallad af Herr Carl Anders Larssons yttrande, har alldeles icke gått ut på att i någon mån inskränka den rätt, hvilken vederbörande nyttjanderätts-innehafvare öfver dessa skogar ega, utan min mening har varit, att, just för dessa skogars bestånd och för bevarande af allas rätt, man bör söka göra en blifvande kontroll öfver dem verksam och icke endast *skenbar*, hvilket den måste blifva genom de förändringar i embetsverkens förslag, hvilka Herr Departementschefen funnit nyttiga och nödiga. Som jag icke deltagit uti afgifvandet af Kommers-kollegii och Skogs-styrelsens ifrågavarande utlåtande, så har jag icke någon an-

ledning att ur denna synpunkt försvara detsamma. Men jag föreställer mig, att Skogs-styrelsen åtminstone bör vara en sakkunnig myndighet, kompetent att bedöma denna fråga, och den har ju funnit vissa kontroller nödiga, hvilka Herr Departements-chefen deremot ansett öfverflödiga. Jag vill deremot visst icke säga att ej Herr Departements-ehufen har fullkomligt rätt och jag orätt, men jag har trots det vara min pligt såsom representant att, med all skyldig vörndnad för den högre auktoriteten, framhålla min från hans skiljaktiga mening, isynnerhet som jag anser denna fråga vara af högsta vikt, emedan den rör en statsegendom, som enligt min tanke är af ganska stort värde, äfvensom jag tror tiden vara inne att man bör göra allt hvad man kan för skogens här i landet vård och bestånd. Det är ur dessa synpunkter jag tagit mig friheten framställa mina anmärkningar mot Kongl. Maj:ts förslag, om också med äfventyr, att de skulle väcka missnöje, synnerligast som de komma från en person, af hvilken man måhända företrädesvis hade väntat, att han icke skulle göra sig skyldig till ett dylikt förfarande. Men, som sagdt, jag har endast ansett min pligt såsom representant bjuda, att jag uttalade min mening, utan att jag derföre velat sära någon, hvarken hög eller låg.

Det är på dessa skäl, och ytterligare styrkt i min mening af Herr Johanssons yttrande, som jag anser det vara rättast och klokast att afslå den ifrågavarande framställningen. Befunne vi oss icke i en så långt framskriden tidpunkt af riksdagen, skulle jag naturligtvis icke framkomma med ett sådant förslag, utan yrka återremiss, men en sådan anser jag för närvarande vara alldeles ändamålslös.

Herr Hörnfeldt: Herr Talman! Som jag deltagit i ärendets behandling inom Utskottet, såväl i afdelningen som i plenum, anser jag mig skyldig tillkännagifva, att det förefaller mig som man gjorde saken viktigare än den är. Genom den Kongl. propositionen är ju ingenting annat ifrågställt, än att förvaltningen af de omhandlade skogarne skulle öfverflyttas från Bergs-styrelsen till Skogs-styrelsen. Är det så, att man icke har förtroende till den sistnämnda myndigheten, då är det visserligen bättre att vi afslå den gjorda framställningen och låta Bergs-styrelsen fortfarande bibehålla denna förvaltning. Hafva vi dermot förtroende för Skogs-styrelsen, så anser jag allt skäl vara att bifalla den Kongl. propositionen.

Jag, som icke vill begagna mig af den fyndighet, hvilken, enligt Herr Civil-ministerns åsigt, skulle tillkomma de af Utskottets ledamöter, som frånträdt Utskottets förslag, får således anhålla om proposition på bifall till Utskottets hemställan.

Öfverläggningen var slutad. I öfverensstämmelse med de meningar, som derunder blifvit framställda, gäfvos propositioner såväl på bifall till Utskottets hemställan som på yrkandet att, med afslag å nämnda hemställan, jemväl Kongl. Maj:ts i ämnet afgifna nådiga proposition måtte afslås. Herr Talmannen förklarade den förra af dessa propositioner hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad; men då votering begärdes, företogs densamma enligt en så lydande, af Kammaren godkänd omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i dess utlåtande N:o 55,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, jemväl afslagit Kongl. Maj:ts nådiga proposition i det ämne, hvarom ifrågarande utlåtande handlar.

Omröstningen visade 61 ja mot 57 nej, hvadan Utskottets hemställan af Kammaren bifallits.

§ 13.

Föredrogos och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelser:

N:o 21, angående medgifvet tillstånd för vederbörande låntagare att få bibehålla och i stadgad ordning återgälda beviljadt statslån för uttappning af sjön Wesan i Blekinge län;

N:o 22, angående indragning af åtskilliga till utgående från manufakturmedlen anvisade anslag;

N:o 23, angående förändring i föreskrifterna rörande premier för inom Wester-Norrlands län tillverkade lärfter;

N:o 24, angående beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar;

N:o 25, angående beviljadt anstånd med erläggande af ränta och kapitalafbetalning å ett till sänkning af sjöarne Kalfven och Fegen i Elfsborgs län från Riksgälds-kontoret utbetaladt låneunderstöd;

N:o 26, angående beviljadt statsunderstöd för istandsättande af staden Ystads genom storm skadade hamn; samt

N:o 27, angående beviljadt anslag för åstadkommande af ny farled från Uddevalla stads hamn ut till Kattegat genom Björnsund och Malösund.

§ 14.

Anmälades följande inkomna ärenden:

Stats-Utskottets utlåtanden:

N:o 62, i anledning af väckt motion om förmedling till ett åttendedels mantal af nyhemmanet Österskog, ett och tre åttendedels mantal krone-skatte i Högsrums socken Runstens härad af Calmar län; och

N:o 63, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, om pension för förre häradsskrifvaren H. Larsson;

Samma Utskotts memorial N:o 64, i anledning af erhållen återremiss å en del af 12:te punkten utaf Stats-Utskottets utlåtande N:o 10;

Samma Utskotts utlåtande N:o 65, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga förslag om höjande af aflöningen för åtskilliga vaktbetjente;

Lag-Utskottets memorial N:o 28, i anledning af Andra Kammarens återremiss i vissa delar af första punkten i Utskottets utlåtande N:o 17, innefattande förslag till förordningar angående dels ändring i vissa delar af kyrkolagen med dertill hörande författningar, dels främmande trosbekännare och deras religionsöfning; och

Samma Utskotts betänkande N:o 29, i anledning af återremiss af andra punkten i Utskottets utlåtande N:o 15, rörande ett tillägg till 52 § i gällande legostadga.

Dessa ärenden, som nu blefvo för första gången bordlagda, skulle sättas främst till föredragning vid Kammarens nästa sammanträde.

§ 15.

Ledighet från riksdagsöromålen beviljades Herr *Hægermarck* under 8 dagar från och med den 26 i denna månad.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. 12 på natten.

In fidem

H. Husberg.